

LERMONTOV

Zamanımızın
Bir
Kahramanı

Çiğdem Tamer Lâzî

Zamanımızın Bir Kahramanı

Lermontov

ÖNSÖZ

Her kitapta önsöz, hem ilk hem de son şeydir. Ya eserin amacını açıklamak için yazılır, ya da onu haklı göstermek, eleştirmelere cevap vermek için. Ama okurlar, genellikle, ne ahlaki amaçlarla ne de eleştirilerdeki saldırılarla, ilgilenirler; onun için de önsözleri okumazlar. Yazık ki her yerde böyledir bu, özellikle bizim ülkemizde. Halkımız hâlâ öyle toy, öyle saftır ki, sonunda "kıssadan hisse" çıkaramadığı bir öyküyü anlamaz. Bakarsınız gülünç bir yeri atlar, bir hicvi kavrayamaz; yani kötü yetiştirilmiştir kısacası. Saygıdeğer bir kitapta olduğu gibi, saygıdeğer bir toplulukta da aşağılamanın yeri olmadığını daha öğrenmemiştir; çağdaş eğitimin çok daha keskin bir silah yarattığını, bu silahın da, görünmez olmasına rağmen, dalkavukluk kılığına bürünerek tam hedefi bulan, kaçınılmaz, öldürücü bir silah olduğunu bilmemektedir. Bizim halkımız, savaşı saraylara mensup iki diplomatın konuşmalarına kulak verip onların yakın bir arkadaşlık uğruna kendi hükümetlerini aldattıklarına inanan saf bir taşralıya benzer.

Bu kitap bazı okurların, hatta bazı eleştirmenlerin, kelimenin tam anlamıyla, talihsiz inançlarının acısını çekti. Bazıları "Zamanımızın Bir Kahramanı " gibi ahlaksız bir insanın örnek olarak gösterilmesine pek içerledi; bazıları da, büyük bir incelik göstererek, yazarın kendisinin ve arkadaşlarının portresini çizdiğini belirtti. Ne bayat, ne acınacak bir davranış! Apaçık ortada: Rusya'nın öyle bir yaradılışı vardır ki, her şey o ülkede iyiye gider bu çeşit saçmalıkların dışında. Bizde masalların en masalı bile kişilere yöneltilmiş bir aşağılama olarak görülür.

Beyler, "Zamanımızın Bir Kahramanı" gerçekten bir portredir, ama bir tek kişinin portresi değildir; kuşağımızın gittikçe anan kötülüklerinden yaratılmış bir portredir. Bana bir insanın bu kadar kötü olamayacağını söyleyeceksiniz yine; ben de diyeceğim ki, madem bir sürü trajik ve romantik haydutun varlığına inandınız, öyleyse neden Peçorin gerçeğine inanmıyorsunuz? Çok daha korkutucu, çok daha çirkin öykü kahramanlarını beğendiniz, yine bir öykü kahramanı olan bu kişiyi neden benimsemiyorsunuz? Yoksa bu kişideki gerçek payı sizin isteğinizden daha mı fazla?

Bu öyküden ahlakın bir şey kazanamayacağını söyleyeceksiniz. Özür dilerim, insanların tatlıyla beslendiği yeter; bundan mideleri bile bozuldu: Biraz acı ilaç, katı gerçekler gerek onlara. Yine de sözlerimden bu kitabın yazarının, insanların kötülüklerini silip süpürmek gibi yüce bir düşe kapıldığı sonucunu çıkarmayın. Tanrı onu böyle bir küstahlıktan korusun! O sadece, çağdaş bir insanı kendi anladığı gibi, kendi gördüğü gibi çizmeği eğlendirici buldu. Hastalığın belirtilmiş olması bile yeter; nasıl iyileştirileceğini Tanrı bilir.

I Bella

"Tiflis'ten geliyordum. Küçük yaysız arabamdaki tek yük, yarısına kadar Gürcistan yolculuğumun notlarıyla dolu bir bavuldu. Bu notların çoğu, talihiniz varmış ki, kayboldu; içinde öteki eşyalarımın bulunduğu bavul ise, talihim varmış ki, sapasağlam duruyor.

Kayşavur Vadisine girdiğimde, güneş karlı dorukların arkasında saklanmaya başlamıştı bile. Bir Oset olan arabacım, karanlık basmadan önce Kayşavur Dağı'na çıkabilmemiz için durmadan kamçılıyordu atları, sesinin olanca gücüyle de türküler söylüyordu. Ne tatlı bir yerdir bu vadi! Yeşil sarmaşıklarla örtülü, çınar ağaçlarıyla taçlanmış kızıl kayalar ve aşılmaz dağlar yükselir çevresinde; suların oyduğu sarı yarlar, uzakta tepelerde karların altın saçakları; aşağıda kasvetli, kara bir derbentten gürültüyle fışkıran adsız bir dereyle birleşen Aragva Irmağı gümüş bir iplik gibi uzanır, bir yılanın derisi gibi parıldar.

Kayşavur Dağı'nın eteğine gelince bir hanın yanında durduk. Yirmi kadar Gürcü ve dağlı toplanmıştı burada, bağırp duruyorlardı; biraz ötede, geceyi geçirmek için bir deve kervanı konaklamıştı. Arabamı bu uğursuz dağa çıkarabilmek için mutlaka öküz tutmam gerekiyordu, çünkü güz gelmişti bile, yerler buz içindeydi; yol ise iki kilometreden uzundu.

Elden ne gelir: Altı öküzle birkaç Oset tuttum, içlerinden biri bavulumu sırtladı, ötekiler de öküzlere yardım etmeye koyuldular, ama yardımlarını sadece bağarmakla yapıyorlardı.

Arabamın arkasından, tepeleme yüklü olmasına rağmen, dört öküzün kolaylıkla çektiği başka bir araba geliyordu. Bu durum şaşırttı beni. Arabanın arkasında, gümüş kakmalı Kabarda çubuğunu tutturarak, sahibi yürüyordu. Sırtında apoletsiz bir subay üniforması, başında tüylü bir Çerkez kalpağı vardı. Elli yaşlarında görünüyordu; yanık teni, yüzünün Kafkas güneşine alışık olduğunun belirtisiydi; vaktinden önce ağarmış bıyıkları dimdik yürüyüşüne, dinç görünüşüne yakışmıyordu. Yanına yaklaşıp selam verdim. Usulca aldı selamımı, sonra da koca bir tütün dumanı çıkardı ağzından.

-Anlaşılan sizinle yol arkadaşısınız.

Sessizce başını eğdi yine.

-Stavropol'a gidiyorsunuz galiba?

-Evet efendim. Beylik eşyayla.

-Söyler misiniz bana, benim boş arabamı şu Osetlerin yardımıyla altı öküz zor kıpırdatırken, nasıl oluyor da, sizin ağır arabanızı dört öküz kolayca çekiyor?

Kurnazca gülümsedikten sonra kendini önemseyerek bana baktı:

-Anlaşılan Kafkasya'da uzun zaman bulunmadınız.

-Buraya geleli bir yıl kadar oldu, diye cevap verdim.

Bir daha gülümsedi.

-Niye sordunuz?

-Şunun için, efendim: Bu Asyalılar müthiş düzenbazdır! Bağırp çağırmayla hayvanlara yardım ettiklerini mi sanıyorsunuz? Ne diye bağırdıklarını şeytan bilir. Bakın bir de öküzler anlar onların

dilinden; isterseniz yirmi öküz birden koşun arabanıza, şu sürücüler bildikleri gibi bir bağırmaya başlasınlar, hiçbiri yerinden bile kıımıldamaz... Ne madrabazdır bu herifler! Ama elden ne gelir? Yolculardan para sızdırmaya bayılırlar... Şımarttılar bu haydutları! Göreceksiniz, sizden de bahşiş koparacaklar, iyi bilirim onları, beni tongaya başaramazlar!

-Uzun zamandır mı burada görevlisiniz? Biraz kabarak,

-Aleksy Yermolov'un zamanında başladım göreve, dedi. Sınır komutasını aldığında ben teğmendim, diye ekledi, dağlılarla çarpışmalarından ötürü, iki kere terfi ettim.. onun komutasındayken.

-Şimdi?

-Şimdi sınırda, Üçüncü Tabur'dayım. Ya siz? Ben de kendimi anlattım.

Konuşmamız burda sona erdi, yan yana, sessizce yürümeye devam ettik. Dağın doruğunda, kara rastladık. Güneş batmıştı, güneyde olduğu gibi, gece, hiç ara vermeden günü takip etti; yine de, karın beyazlığı yüzünden yolu kolayca çıkarabiliyorduk, hâlâ tırmanıyorduk, ama yokuş artık o kadar dik değildi. Bavulumun arabaya konmasını, öküzlerin yerine de atların koşulmasını büyürdüm ve vadiye son bir kere bakmak için arkama döndüm; boğazlardan dalgalar halinde çıkan yoğun sis bütün bütüne kaplamıştı vadiyi, en ufak ses bile gelmiyordu kulağımıza. Osetler gürültüyle çevremi sarıp bahşiş istediler, ama Yüzbaşı onları öyle bir haşladı ki, hepsi bir anda dağılıverdi.

-Ne herifler, dedi Yüzbaşı, daha Rusça'da "ekmek" demesini bilmezler, "subayım, bahşiş ver" sözlerini ebzerlemişler. Bana kalırsa, Tatarlar daha iyidir, hiç olmazsa içki içmezler.

Konak yerinden bir kilometre kadar uzaktaydık hâlâ. Her yer o kadar sessizdi ki, bir sivrisinek uça vızıltısını dinleyerek kendisini takip etmek mümkündü. Solumuzda derin bir boğaz kapkara ağzını açmış; arkasında, bizim önümüzde, gün batımının son akislerini taşıyan solgun ufukta kar tabakalarıyla, kırıksıklarla kaplı lacivert tepeler var. Karanlık gökte yıldızlar parıldamaya başlamıştı; gariptir, burada yıldızlar kuzeyde olduğundan daha yükseklerde duruyorlar sanki. Yolun iki yanında, çıplak, kara kayalar fırlamış; ötede beride, karın altından çalılar görünmekte, ama bir tek kuru yaprak bile kıpırdamıyor; tabiatın bu ölü uykusu arasında yorgun üç posta atının soluyuşunu, çingırağın düzensiz sesini dinlemek çok tatlı.

-Yarın güzel olacak! dedim. ' Yüzbaşı tek kelime bile söylemeden parmağıyla önümüzdeki yüce dağı gösterdi. '

-Nedir bu? diye sordum.

-Gud Dağı.

-Ne olmuş?

-Bakın nasıl tütüyor.

Gerçekten de, Gud Dağı tütüyordu; yamaçlarından incecik bulutlar tırmanıyordu, tepesinde de, karanlık gökte bir leke gibi görünen simsiyah bir bulut duruyordu.

Konaklayacağımız hanla onu çevreleyen dağ evlerinin damlarını seçebiliyorduk artık, ilerimizde sevimli ateşler ışıldıyordu; soğuk bir rüzgâr esti ansızın, boğaz uğuldadı, incecik bir yağmur başladı. Yamçımı sırtıma atmaya ancak vakit bulabilmişim ki, lapa lapa kar yağmaya başladı. Saygıyla Yüzbaşı'ya baktım.

Sıkıntıyla,

-Geceyi burada geçirmemiz gerekecek, dedi. Bu tipide dağlardan geçilmez.

Sonra,

-Krestovaya Goro'da ı var mı? diye sordu sürücüye. Oset sürücü,

-Daha yok efendim, diye cevap verdi, ama yakında olur. x Konaklayacağımız yerde yolcular için ayrı bir oda olmadığı için isli bir yerli kulübesine götürdüler bizi, geceyi orada geçirecektik. Kafkasya'daki yolculuklarımın tek lüksü olan dökme aydanlığım vardı yanımda, yol arkadaşımı bir bardak çay içmeye davet ettim.

Kulübenin bir duvarı yara yapışıktı; kapısının önünde kaygan üç basamak vardı. El yordamıyla içeri girerken bir ineğe çarptım (Bu insanların evlerindeki dehlizler, ahır olarak kullanılır.) Hangi yana gideceğimi bilmiyordum: Burada koyunlar meliyor, ilerde de bir köpek hırlıyordu. Neyse ki, ölgün bir ışık parıldadı ötede, ben de kapıya benzer bir aralığı görebildim. Oldukça garip bir manzarayla karşılaştım. Tavanını isten kararmış iki direğin tuttuğu geniş kulübe insanlarla tıkabasa doluydu. Yerde bir ateş yakılmıştı, tavandaki bir delikten giren rüzgârın savurduğu duman ortalığı öylesine kaplamıştı ki, uzun süre çevremi göremedim: Yaşlı iki kadın, bir sürü çocuk, bir de sıska Gürcü oturmuştu ateşin çevresine, hepsi paçavralar içindeydi. Yapılacak bir şey yoktu, ateşin yanına çöküp pipolarımızı yaktık; biraz sonra çaydanlık dostça fokurdamaya başladı.

Bir çeşit şaşkınlıkla bizi sessizce seyretmekte olan pis ev sahiplerimizi göstererek,

-Ne zavallı insanlar! dedim Yüzbaşı'ya.

-Son derece salak insanlardır bunlar, diye cevap verdi. Düşünebiliyor musunuz, ellerinden hiçbir iş gelmez, eğitim de görmemişlerdir! Bizim eenlerle Kabardalılar soyguncudurlar, ipsizdirler ama hiç olmazsa hepsinin gözüpektir; bunların silahla en ufak ilgileri yok: Hiçbirinde şöyle doğru dürüst bir hançer bile göremezsiniz. Ne olacak, Oset işte!

-eenlerin bulunduğu yerde çok kaldınız mı?

-Kemenniy Brod yakınlarındaki bir kalede bölüğümle birlikte on yıl kaldım. Bilir misiniz orayı?

-Duymuştum.

-Aman efendim, oradaki haydutlarla uğraşmaktan canımız ıktı. Neyse ki, işler biraz düzeldi şimdi; eskiden olsa, kale duvarından on adım uzaklaşsan yolunu gözleyen bir Allanın belasına rastlardın: Bir an boş bulunsan, tamam: Ya boynuna bir kement sarılır, ya da ense köküne kurşunu yerdin. Ama yiğit adamlardı!... Merakla,

-Başınızdan çok serüven geçmiştir herhalde, dedim.

-Geçmez olur mu hiç? Tabii geçti...

Sözün burasında, bıyığının sol yanını çekiştirmeye başladı, kafasını önüne eğip düşünceye daldı.

Başından geçmiş bir olayı öğrenmek için can atıyordum yolculuk edip de günlük tutmakta olan her kişi bilir bu tutkuyu. Bu arada, çay da demlenmişti; bavulumu açıp iki küçük bardak çıkardım, doldurup birini onun önüne koydum. Bir yudum alıp kendi kendine söylenir gibi,

-Geçti tabii! diye mırıldandı.

Bu sözü büyük umutlar verdi bana. Kafkasya'da savaşımlara katılmış insanların konuşmayı, başlarından geçen olayları anlatmayı pek sevdiklerini biliyordum; böyle fırsat da ellerine kolay kolay geçmezdi: Bir bakarsınız, bölüğüyle birlikte beş yıl ıssız bir yerde görevlendirilir, kimse kendisine "Merhaba" bile demez (ünkü avuş dese dese, "Sağol" der). Üstelik çok şey de vardır anlatacak; çevrenizi merak uyandıracak yabani kişiler sarmıştır, her gün bir tehlikeyle, inanılmaz bir olayla karşılaşılır; böyle şeyleri pek azımız kâğıda geçiririz, buna üzölmemek elde değil.

-Çaya biraz rom koymak istemez miydiniz? diye sordum karşımdakine. Beyaz Tiflis romum var; gece de soğuk.

Çok teşekkür ederim ama istemem, ben içki içmem.

-Nasıl olur?

-Öyle işte. Kendi kendime yemin ettim. Teğmendim, günün birinde içkiyi fazla kaçırdık, geceleyin alarm verdiler; erlerin önüne sarhoş çıktık, Aleksey Petrovi bunu öğrenince canımıza okudu. Hay Allah, çılgına dönmüştü! Az kalsın, divanı harbe verecekti bizi. Üstelik buralarda in cin görmeden geçirirsiniz yılı, bir de votkaya alıştınız mı, işiniz tamam demektir. Bunları duyunca, az kalsın bütün umudumu kaybediyordum!

-Çerkezlere bakın mesela, diye devam etti. Düğünde olsun, cenazede olsun bozayla kafayı buldular mı hemen hançerlerine sarılırlar. Bir keresinde canımı zor kurtardım, üstelik de arkadaşım olan bir prensin evinde.

-Nasıl oldu bu iş?

-Nasıl mı oldu?... (Piposunu doldurup bir nefes çekti, sonra anlatmaya başladı.) Bölüğümle birlikte Terek'in ötesinde bir kalede bulunuyordum yakında beş yıl olacak. Bir sonbahar günü, erzak postası geldi; postada bir de subay, yirmi beş yaşlarında bir delikanlı vardı. Tepeden tırnağa üniformalı, yanıma çıkıp kalemde kalmak üzere emir almış olduğunu bildirdi. Öyle ince biriydi ki, teni öyle narin, giydiği üniforma öyle yeniydi ki, Kafkasya'ya yeni geldiğini hemen anladım. "Herhalde daha önce Rusya'da görevli bulunuyordunuz?" diye sordum. "Evet efendim," diye cevap verdi. Elini sıkarak, "Memnun oldum," dedim, "Memnun oldum. Biraz sıkıcı bulacaksınız burayı, ama anlaşırız sizinle, ikimiz. Onun için sadece Maksim Maksimiç deyin bana; hem sonra böyle tepeden tırnağa üniformayla dolaşmanızın da gereği yok. Beni görmeye gelirken başınıza kasketinizi geçirirsiniz, yeter." *

Yatacak yer verdik ona, o da kaleye yerleşti. *

Maksim Maksimiç'e,

-Adı neydi? diye sordum.

Adı... Gregoriy Aleksandroviç Peçorin'di. Tatlı, evet, tatlı bir adamdı, ama garipti biraz. Bir bakarsınız, bütün günü yağmur altında avlanmakla geçirmiş; herkes donar, yorulur, onun umurunda bile değil; bir bakarsınız odasında otururken pencereden rüzgâr girmiş, soğuk aldığını söyleyip sabahdan akşama kadar yatar; kepenk çarpar, irkilir, bembeyaz kesilir; ama bir yaban domuzunu tek başına yakaladığını da gördüm; gün gelir, saatlerce tek kelime alamazdınız ağzından, bir de konuşmaya başladı mı katıla katıla ölürdü insan... Evet, garip davranışları vardı; herhalde zengindi de: Çeşit çeşit değerli eşyayla doluydu odası! , Yine sordum: , -Uzun zaman kaldı mı sizinle?

-Bir yıl kadar. Benim için unutulmayacak bir yıldır doğrusu; ne dertlere soktu başımı, ama onu bu yüzden unutmamış değilim. Bilirsiniz, bazı insanların alinyazılarında inanılmaz serüvenler yazılıdır.

Bardağına biraz daha çay koyarken, merakla,

-İnanılmaz serüvenler mi? diye sordum.

-Bakın anlatayım. Kaleden dört mil kadar uzakta dostumuz bir prens otururdu. On beş yaşlarındaki oğlu atma atlar, bize gelirdi: Her gün bir bahane bulurdu mutlaka. Peçorin de ben de, onu çok şımartmıştık. Kanı fıkır fıkır kaynardı, ya dörtlüye giderken yerde duran bir şapkayı kapar, ya da tüfekte ateş ederdi. Yalnız kötü bir huyu vardı: Paraya pek düşküncü. Bir gün, şaka olsun diye,

Peçorin eğer babasının keçilerinden birini aşırıp kendisine getirirse bir altın vereceğini söylemişti ona. Ne dersiniz? Ertesi gece, boynuzlarından sürükleye sürükleye keçiyi getirmez mi? Arasına da takılırdık kendisine, işte o zaman gözleri kan çanağına döner, elini hançerine atardı. "Hey Azamet, kellen omuzlarının üstünde uzun zaman durmayacağa benzer," derdim, "başına yaman şeyler gelecek!"

Bir gün yaşlı prens kalkıp ayağımıza kadar geldi, bizi bir düğüne çağırdı: En büyük kızını evlendiriyormuş, biz de dostlarıydık; ne yapalım, prens Tatardı ama gitmemek olmazdı. Biz de gittik. Köyünde havlaya havlaya kıyamet kadar köpek karşıladı bizi. Kadınlar geldiğimizi görür görmez saklandılar. Zaten yüzlerini görebildiklerimizin de güzellikle ilgileri yoktu. Peçorin, "Çerkezleri daha başka sanırdım," dedi bana. Gülümseyerek

"Dur bakalım!" diye karşılık verdim.

Ben biliyordum kimlerle karşılaşacağımızı.

Prensin evine bir sürü insan toplanmıştı. Bilirsiniz, bu Asyalılar kim var kim yok hepsini düğünlerine çağırırlar. Büyük bir saygıyla karşıladılar bizi, en güzel odaya aldılar. Ama ben yine de atlarımızı nereye bağladıklarına dikkat ettim, ne olur ne olmaz.

Yüzbaşı'ya,

-Nasıl olur düğünleri? diye sordum.

-Öteki düğünler gibi. Önce imam Kuran'dan bir şeyler okur; sonra genç çiftle akrabalarına armağanlar verilir; yerler, boza içerler; ata binip cirit atarlar; her zaman bir şaklaban bulunur düğünlerde, üstü başı yağ içinde, topal bir ata binip maskaralıklar yapar, herkesi eğlendirir; sonra da, karanlık basınca, konuk odasında, bizim deyimimizle, balo başlar. Zavallı ihtiyarın biri eline üç telli... adını unuttum bu zatın...her neyse, bizim balalayka gibi bir saz işte, onu tımbırdatır. Kızlarla delikanlılar karşılıklı sıralanıp ellerini çırpırlar, türkü söylerler. Derken bir kızla bir delikanlı çıkar ortaya, karşılıklı mâni okurlar, akıllarına ne gelirse; ötekiler de onların sözlerini tekrarlar. Peçorin'le ben baş köşede oturuyorduk; ev sahibinin 'on altı yaşlarındaki küçük kızı Peçorin'in yanına gelip bir... nasıl derler... bir çeşit övgü söyledi ona.

-Hatırlayabiliyor musunuz, nasıl bir şeydi?

-Evet, galiba şöyleydi: "Bizim genç yiğitlerimiz yakışıklıdır, kaftanları gümüşle işlenmiştir, ama genç Rus subayı onlardan da yakışıklı, onun ceketini altınla işlenmiş. Kavak gibi yücelir onların arasında, ama bizim bahçemizde boy atmıyor." Peçorin ayağa kalkıp onun önünde eğildi, elini kendi başına, sonra da kalbine götürdü, kıza cevap vermemi istedi. Dillerini iyi bilirim, Peçorin'in söylediklerini çevirdim.

Kız yanımızdan uzaklaşınca, Peçorin'e "Ne dersin?" diye fısıldadım.

"Enfes," diye cevap verdi. "Adı ne?" ... "Bella," dedim.

Gerçekten de güzeldi: Uzun boylu, ince, gözleri bir dağ ceylanının gözleri gibi kapkara, bakışları insanın içine işliyor. Düşüncelere daldı Peçorin, gözlerini kızıdan ayırmadı; kız da arada bir kaşlarının altından kaçamak bir bakış atıyordu Peçorin'e. Ama genç, güzel prensesi beğenen sadece Peçorin değildi: Odanın bir köşesinden, canlı, ateşli bir çift göz daha dikilmişti Bella'nın üstüne. Biraz daha bakınca, eskiden beri tanıdığım Kazbiç olduğunu anladım onun. Biliyor musunuz, ne dosttu bizimle, ne de düşman. Suç işlememişti ama şüpheli biri olarak görülürdü. Zaman zaman koyun getirirdi bizim kaleye, ucuz fiyatla satardı, hiç pazarlık etmezdi: Kaç para derse o kadar vereceksin... Boğazını kessen fiyat indirmezdi. Kuban Irmağı'nın Rus tarafında Abreklerle düşüp kalktığı söylenirdi. Doğrusunu isterseniz tam da hayduta benzerdi hani: Ufak tefek, kuru, geniş omuzlu... Ama

öyle çevikti ki, şeytan gibi çevik! Sırtına aldığı beşmet'i yırtık pırtıktı, ama silahlan gümüş kakmalıydı. Atının ünü bütün Kabarda bölgesine yayılmıştı. Sahiden de dünyada bundan daha güzel bir at olabileceğini insan düşünemez bile. Bütün atlılar kıskanırlardı Kazbiç'i; zaman zaman atını çalmak istemişler, ama başaramamışlardı. Şu at şimdi bile gözümün önünde sanki: Zifiri yağız, ayakları tığ gibi, gözleri Bella'nın gözlerini aratmaz; gücü de ne güç ya! bin sırtına otuz mil koştur; öyle de terbiye edilmiş ki-efendisinin peşinden köpek gibi gider; sesini bile tanır! Kazbiç hiç bağlamazdı onu. Tam haydut atı!

O gece Kazbiç her zamankinden de sıkıntılıydı, baktım beşmet'inin altına kalmaki'sini de giymiş. "Bu kalmaki'yi boş yere giymez," diye düşündüm, "aklından mutlaka bir şeyler geçiyor." İçerde bunaldım, temiz hava almak için dışarı çıktım biraz. Dağlara gece çöküyordu, sis boğazları örtmeye başlamıştı. Yem verilmiş mi diye atların bulunduğu ahıra bir bakayım dedim, üstelik tedbirli olmakta da fayda vardır; atım cins bir attı, az mı Kabardalı onu tatlı bakışlarla süzerek, "Yahşi the, çok yahşi (güzel at, çok güzel)!" diye mırıldanmıştı.

Çit boyunca ilerlerken birtakım sesler duydum ansızın; seslerden birini hemen tanıdım: o haylazın, ev sahibimizin oğlu Azamet'in sesiydi bu; öteki daha az, daha hafif sesle konuşuyordu. "Ne konuşuyorlar acaba?" diye düşündüm. "Sakin benim attan konuşmasınlar?" Çitin yanına çömeldim, tek kelime bile kaçırmamaya çalışarak sözlerine kulak verdim. Evden gelen türküler, gürültüler, ilgimi çeken bu konuşmayı araya boğuyordu.

"Ne güzel atın var," diyordu Azamet. "Evin efendisi ben olaydım, elimde de üç yüz kısraklık bir sürü olaydı, yarısını senin ata değiştirdim Kazbiç!"

"Haa, demek Kazbiç'miş," dedim kendi kendime, kalmaki'yi hatırladım.

Biraz sustuktan sonra, "Evet," diye cevap verdi Kazbiç. "Bütün Kabarda'da onun gibisini bulamazsın. Bir keresinde, Terek'in ötesinde, Abreklerle Rus sürülerini kaçırmaya gitmiştim; talihimiz yokmuş, dağıldık, herkes kendi başının çaresine baktı. Ardımdan dört Kazak geliyordu, gâvurların seslerini bile duyabiliyordum, önümde dersin sık ağaçlı'bir orman vardı. Eyerin üstünde eğilip kendimi Allaha emanet ettim ve ömrümde ilk defa atıma kötü davrandım, bir kırbaç vurdum ona. Kuş gibi daldı dalların arasına; dikenler elbiselerimi parçalıyor, karaağaçların kurumuş dalları suratıma çarpıyordu. Atım, ağaç kütüklerinin üstünden atlıyor, çalıları göğsüyle ayırıyordu. Onu ormanın kenarında bırakıp ağaçların arasında yoluma yayan devam etseydim daha iyi olacaktı benim için, ama ondan ayrılamadım, Tanrı halime acıdı. Kafamın üstünde birkaç kurşun vızıldadı; atlarından inmiş Kazakların peşinden koştuklarını duyuyordum... Ansızın derin bir sel yatağı gördüm önümde; atım biraz duraladıktan sonra sıçradı. Arka ayaklarıyla karşı kıyıyı tutturamadı, ön ayaklarından asılı kaldı. Dizginleri bırakıp yatağa yuvarlandım; atımın hayatını kurtardı bu; yukarı tırmandı. Kazaklar olanların hepsini görmüştü, ama içlerinden hiçbiri beni aramak için aşağı inmedi; herhalde öldüğümü sanmışlardı, atımı yakalamak için koştuklarını duydum. Yüreğim kan ağladı; sel yatağı boyunca bir atın eşinerek, kişneyerek ileri geri koştüğünü duydum. Karagöz'ümün sesini tanıdım: Oydu, dostumdum!... O günden beri de hiç ayrılmadık."

Olduğum yerden, Kazbiç'in, atının düzgün boynunu okşayarak ona güzel sözler söylediğini duyabiliyordum.

"Bin kısraklık bir sürüm olaydı," dedi Azamet, "hepsini Karagöz'e değiştirdim."

Kazbiç kayıtsızca, "Yok, istemem," diye karşılık verdi. Azamet yaltaklanarak, "Dinle, Kazbiç," dedi. "Sen iyi bir adamsın, gözüpek bir yiğitsin. Babam Ruslardan korkuyor, benim dağ çetecileri arasına katılmama izin vermiyor. Atını ver bana, ne istersen yaparım, babamın en güzel tüfeğini, en

güzel kılıcını, ya da ne istersen onu çalarım sana. Babamın kılıcı da sahici Gurda'dır haa; eline değdiren etine kendiliğinden girer; senin kalmaki'n bile durduramaz onu." Kazbiç susuyordu.

"Atını ilk gördüğümde," diye devam etti Azamet, "senin altında dönüp sıçrarken, burnundan solurken, toynaklarının altından kıvılcımlar sıçratırken gördüğümde içim bir tuhaf oldu, o günden beri de her şey anlamsız geliyor bana: Babamın en iyi atlarına iğrenerek bakıyorum, üstlerinde görünmekten utanıyorum, yüreğimde sürekli bir ağrı var; işte bu ağrıyan yürekle bütün gün bir kayanın tepesinde oturuyorum, gözümün önünde gösterişli yürüyüşü, ok gibi düzgün sırtıyla senin yağız atın var hep; canlı gözleriyle gözlerimin taa içine bakıyor, sanki benimle konuşmak istemiş gibi." Titreyen bir sesle, "Atını bana satmazsan ölürüm Kazbiç!" dedi Azamet.

Sonra ağlamaya başladı galiba, bana öyle geldi: inatçının inatçısı biriydi Azamet, küçüklüğünde bile ne kadar uğraşsan gözünden tek damla yaş çıkaramazdın.

Gözyaşlarına Kazbiç kahkahayla cevap verdi.

Azamet, kararlı bir sesle, "Dinle" dedi. "Görüyorsun, her şeyi yapacak haldeyim, istersen sana kızkardeşimi kaçırayım. Öyle güzel dans eder ki! Öyle güzel türkü söyler ki! işlediği sırmaların eşi yoktur! Türk padişahının bile böyle karısı olmamıştır... istersen yapayım bu işi. Yarın gece derenin oradaki boğazda beklersin; kardeşimi komşu köye götüreceğim alır gidersin. Artık Bella da senin atından değersiz değildir ya?"

Kazbiç uzun, çok uzun bir zaman sustu; sonunda, cevap vereceği yerde, alçak sesle eski bir türküyü mırıldandı (*):

Bizim köylerimizde güzel kızlar oturur,

Nice yıldızlar parlar içinde gözlerinin.

Onlarla sevişmenin eşsiz bir tadı vardır;

Ama daha tatlıdır özgürlüğü yiğidin.

Altın versen verirler dört kadın birden sana,

Ama güzelse eğer, kim vazgeçer atından:

Bozkırda rüzgâr bile yakalayamaz onu.

Sahibini aldatmaz, kandırmaz hiçbir zaman.

Azamet, boş yere, isteklerini kabul ettirmeye çalıştı ona, boş yere, umutsuzca ağladı, yaltaklandı, yeminler etti. Sonunda Kazbiç dayanamadı, sözünü kesti onun:

"Yıkıl karşımdan, deli oğlan! Benim atıma sen mi bineceksin? Üç adım gitmeden sırtından atar seni, taşların üstüne düşüp kafanı kırarsın."

(*) Kazbiç'in türküsünü şiir haline getirdiğim için okurlardan özür dilerim; bana düzyazı olarak aktarılmıştı. (M.L.)

Öfkeyle, "Beni mi atacak?" diye haykırdı Azamet; çocuk hançerinin demiri Kazbiç'in kalmaki'sine çarparak çınladı. Güçlü bir kol geri itti onu, çite öyle hızlı çarptı ki, çit sarsıldı. "Eğlence başlıyor artık," diye düşünerek ahıra daldım, atlarımızı eyerleyip arka avluya çıkardım, iki dakika sonra, evin içinde müthiş bir gürültü koptu. Şöyle olmuş: Beşmet'i paramparça, Azamet odaya dalarak Kazbiç'in kendisini öldürmek istediğini söylemiş. Herkes tüfeğini kapıp dışarı fırlamış eğlence de başlamış! Bağırımlar, gürültüler, ateş sesleri... Ama Kazbiç atına atlamıştı bile, sokakta kalabalığın ortasında şeytan gibi dört dönüyor, kendini korumak için çevresine kılıç çalıyordu.

Kolundan yakalayarak, "Misafirliğe gidip de dayak yemek tatlı bir şey değil," dedim Peçorin'e. "Bir an önce kirişi kırsak."

"Bir dakika daha durun, sonunu görelim."

"Sonu nasıl olsa kötü bitecek. Bu Asyalılar böyledir: Bozayı çektiler mi hemen hançere sarılırlar!"

Atlarımıza atlayıp kalenin yolunu tuttuk.

Yüzbaşıya merakla,

-Kazbiç ne oldu? diye sordum. Çayını içip bitirirken,

-Böyle heriflere bir şey olur mi hiç? dedi. Tabii ki sıvışıp gitmiş!

-Yaralanmadan mı? diye sordum.

-Orasını Tanrı bilir! Bu haydutların sırtları yere gelmez. Onları dövüşürken gördüm, efendim; isterse gövdesi kalbura dönsün, hâlâ kılıç sallar.

Kısa bir sessizlikten sonra Yüzbaşı ayağını yere vurarak sözlerine devam etti:

-Yaptığım bir şeyden ötürü kendimi hiç bağışlamayacağım: Kaleye döndüğümüzde şeytan dürttü, çitin arkasından duyduklarımı Peçorin'e anlattım; gülümsedi hinoğlu hin!-bir şeyler gelmişti aklına.

-Ne gelmişti? Anlatır mısınız bana?

-Madem başladım, bari sonunu da getireyim:

Dört gün sonra Azamet bizim kaleye uğradı. Her zamanki gibi, kendisine tatlı ikram eden Peçorin'in yanına çıktı. Ben de oradaydım. Söz döndü dolaştı, atlara geldi; Peçorin, Kazbiç'in atım övmeye başladı: Öyle çevik, öyle güzel bir atmış ki, tıpkı bir ceylanmış, dünyada eşi benzeri bulunmazmış.

Küçük Müslümanın gözleri parıldadı, ama Peçorin bunun farkına varmamış gibi davranıyordu; ben sözü başka bir şeye getirdim, ama konuşma yine Kazbiç'in atına sıçradı. Azamet ne zaman kaleye gelse hep bu konu açılıyordu. Üç hafta kadar sonra Azamet'in sararıp solmaya, erimeye başladığını fark ettim, tıpkı romanlardaki sevgililer gibi, efendim. Şaşkına döndüm.

Sonunda bütün meseleyi anladım: Peçorin onu öyle oynatmış ki parmağında, çocuk sonunda kendini suya atacak hale gelmiş. Bir keresinde, "Görüyorum ki, Azamet," demiş, "bu attan çok hoşlanıyorsun; ama insan nasıl kendi ensesini göremez, senin de bu atı göreceğim yok! Söyle bana, bu atı sana verene karşılık olarak sen ne verirdin?"

"Ne isterse," diye cevap vermiş Azamet.

"Öyleyse bu atı ben sana getireceğim, ama bir şartla... Yemin et istediğimi yapacağına..."

"Yemin ederim... Ama sen de yemin et!"

"İyi! Yemin ederim ki bu at senin olacak; ama karşılığında kızkardeşin Bella'yı istiyorum. Karagöz onun başlığı olacak. Bu alışverişten kârlı çıkacak olan sensin."

Azamet cevap vermemiş.

"Olmadı mı? Peki, nasıl istersen! Ben de koca adam sanıyordum seni, bakıyorum daha çocukmuşsun; daha ata binmek için yaşın pek küçük."

Azamet öfkelenmiş.

"Ya babam?" demiş.

"Hiç evden ayrılmaz mı?"

"Ayrılır..."

"Tamam mı, o halde?"

Ölü gibi bembeyaz kesilmiş Azamet.

"Tamam" diye fısıldamış. "Ne zaman?"

"Kazbiç'in buraya ilk gelişinde; on tane koç getirecek, söz verdi; gerisi benim işim. Sana güveniyorum, Azamet!"

Böylece anlaşımlar... anlaşma da ne berbat bir anlaşma ya! Bunu Peçorin'e de söyledim sonradan, ama bir Çerkez kızının kendisi gibi bir koca bulduğu için talihine şükretmesi gerektiğini söyledi. Çerkezlerin âdetlerine göre kocası saydırmış Peçorin; hem sonra Kazbiç de cezalandırılması şart olan bir haydutmuş. Siz kendiniz karar verin, ne diyebilirim? Ama o sıralarda, planlarını bilmiyordum. Neyse, bir gün Kazbiç gelip koyuna ya da bala ihtiyacımız olup olmadığını sordu. Ertesi gün getirmesini söyledim.

Peçorin, "Azamet," demiş, "Yarın Karagöz elimde olacak; Bella'yı bu gece getirmezsensin bu atı hiç göremezsensin..."

"Peki," demiş Azamet, dörtlü köye yollanmış.

Akşamleyin Peçorin silahlarını kuşanıp kaleden çıktı. Bu işi nasıl becerdiklerini bilmiyorum; yalnız o gece ikisi de döndü, nöbetçi Azamet'in eyerinde bir kadının yatmakta olduğunu görmüş, elleriyle ayakları bağlanmış kadının, başına da bir yaşmak sarılmış.

Yüzbaşı'ya,

-At ne oldu? diye sordum.

-Anlatıyorum, anlatıyorum. Ertesi sabah erkenden Kazbiç geldi, yanında satılık on tane koç getirmişti. Atını çite bağladıktan sonra, yanıma çıktı; haydut olmasına rağmen konuğumdu, onun için çay ikram ettim ona.

Surdan burdan konuşmaya başladık... Birdenbire Kazbiç irkildi, yüzü değişti... Pencereye koştu; ama pencere yazık ki, arka avluya bakıyordu. "Ne oldu?" diye sordum.

Tepeden tırnağa titreyerek, "Atım!... atım!" dedi.

Ben de nal sesleri duymuştum. "Herhalde bir Kazaktır," dedim.

"Yok! Urus yaman, yaman (kötü, kötü bir Rus)!" diye bağırdı, pars gibi odadan fırladı, iki adımda avluya vardı; kale kapısında, nöbetçi, tüfeğiyle Kazbiç'in yolunu kesmeye çalıştı. Tüfeğin üstünden atlayıp yolda koşmaya başladı Kazbiç... Uzakta toz kalkıyordu Karagöz'ün sırtına atlamış giden Azamet'ti bu. Kazbiç, koşarken, bir yandan da tüfeğini kılıfından çıkarıp ateş etti. Bir an kıpırdamadan durdu, vuramadığını anlayınca tiz bir çığlık atarak tüfeğini taşla çalıp paramparça etti, sonra da yere çöküp çocuk gibi ağlamaya başladı... Bu arada kaledelikler çevresinde toplanmışlardı onun, ama o, kimsenin farkında değildi; bir süre Kazbiç'in çevresinde durup onu seyrettikten sonra geri döndü herkes: Koçların parasını yanına bıraktırdım; elini bile sürmedi paralara, ölü gibi yüzükoyun yattı durdu, inanır mısınız, bütün gece öylece yattı. Ertesi sabah kaleye gelip hırsızın kim olduğunu sordu. Azamet'in atı çözüp kaçırdığını gören nöbetçi bunu saklamadı, açık açık anlattı. Azamet'in adını duyunca gözleri parladı Kazbiç'in, prensin oturduğu köye doğru yola çıktı.

-Azamet'in babası ne yapmış?

-Mesele bunda zaten; Kazbiç bulamamış onu; bir yere gitmiş, altı gündür köyde değilmiş; yoksa Azamet kardeşini kaçırabilir miydi?

Babası dönünce bir de bakmış ki ne kızı var, ne de oğlu. Sinsi kerata! Ele geçirilirse canından olacağını pekâlâ anlamış. O günden beri ortada yok; herhalde bir Abrek çetesine katılıp ya Terek ya da Kuban'ın Rus kıyısında ölüp gitmiştir; canı cehenneme!

İtiraf edeyim, bu yüzden benim de başım derde girdi. Çerkez kızının Peçorin'in dairesinde bulunduğunu öğrenir öğrenmez apoletlerimi taktım, kılıcımı kuşandım, oraya gittim.

Peçorin ön odda, bir elini başının altına koymuş yatıyordu; öteki elinde sönmüş bir çubuk vardı; ikinci odaya açılan kapı kilitliydi, anahtar da kapının üstünde değildi. Bir anda fark ettim bütün bunları... Boğazımı temizleyip topuklarımla eşiğe vurmaya başladım; o, duymamış gibi davranıyordu.

Sert olabildiğim kadar sertçe, "Mülazım efendi!" dedim. "Burada olduğumu görmüyor musunuz?"

Yerinden kalkmadan, "Ooo, merhaba Maksim Maksimiç! Bir çubuk içmez miydiniz?" diye cevap verdi.

"Affedersiniz ama, ben Maksim Maksimiç değilim; sizin Yüzbaşınızım."

"Fark etmez. Biraz çay? Ne acı çektiğimi bir bilerseniz!" Yatağa doğru yürüyerek, "Her şeyi biliyorum," diye cevap verdim.

"İyi öyleyse. Zaten anlatacak halim yok." "Mülazım efendi, benim de sizinle birlikte sorumlu tutulabileceğim bir suç işlediniz..."

"Hadi canım! Ne çıkar bundan? Her şeyi paylaşmıyor muyuz zaten?"

"Şakanın sırası değil. Kılıcınızı verin lütfen!" "Mitka, kılıcım!"

Mitka kılıcı getirdi. Görevimi yapmıştım, yatağın kenarına oturup, "Bana bakın Gregoriy Aleksandroviç," dedim, "yaptığınız işin hoş bir iş olmadığını kabul etmek zorundasınız." "Hangi işin?"

"Bella'yı kaçırmanızın... Ah, şu Azamet iti!... Hadi, kabul edin," dedim.

"Ya kızı beğeniyorsam?"

Buyrun bakalım, ne der insan?... Dilim tutuldu. Yine de, biraz sessizlikten sonra, babası kızı isterse geri göndermemiz gerektiğini söyledim.

"Gerekmez."

"Ya burada olduğunu öğrenirse?"

"Nerden öğrenecek?"

Yine dilim tutuldu. Doğrularak, "Bana bakın, Maksim Maksimiç," dedi Peçorin, "siz iyi bir insansınız. Bu kızı o yabani herife verirsek, ya boğazını keser ya da satar. Olan oldu, işleri daha da karıştırmayalım artık; Bella bende kalsın, benim kılıcım da sizde kalsın..."

"Hiç olmazsa onu bir kere göreyim," dedim.

"Şu kapının ardında. Onu görmek için ben de boşuna uğraştım bugün; örtülere sarınmış, bir köşede oturuyor, ne konuşuyor, ne de adamın yüzüne bakıyor; yabani bir ceylan gibi ürkek. Bizim hancının karısını tuttum; Tatarca biliyor, Bella'ya bakacak, kendisinin bana ait olduğunu iyice sokacak kafasına." Yumruğunu masaya indirerek, "Çünkü o benden başka kimsenin olamaz," diye ekledi.

Ben de kabul ediyordum bunu... Yapacak başka bir şey yoktu ki! Öyle insanlar vardır ki onların dedikleri kabul edilir.

-Sonra ne oldu? diye sordum Maksim Maksimiç'e. Kızı kendine alıştırdı mı, yoksa kızcağız yurdunun özlemiyle eriyip gitti mi?

-Yok canım, niye özlesin yurdunu? Onun köyünden görünen dağlar bizim kaleden de görünür bu yabanilere de, yeter bu kadarı. Üstelik Peçorin her gün bir hediye veriyordu ona; ilk günlerde hiç ses çıkarmadan kibirle geri çevirdi hediyeleri; o zaman da hancının karısına gidiyordu hediyeler, bu da onun gevezeliğini artırıyordu. Ah, hediyeler! Renkli bir bez uğruna neleri göze almaz kadınlar... Neyse, konumuzdan ayrılmayalım... Uzun zaman Peçorin kızla uğraştı durdu; bu arada Tatarca öğrenmeye başlıyordu, kız da biraz biraz Rusçadan anlıyordu artık. Derken kaşlarının altından Peçorin'e bakmaya başladı; hep kederliydi, kendi topraklarının türkülerini söylerdi usul usul, öyle hüzünlü türkülerdi ki, yan odadan dinlediğimde ben bile hüzünlenirdim. Bir sahneyi hiç unutmayacağım: Penceresinin önünden geçiyordum, içeriye bir göz attım; Bella, başı önüne eğik, bir minderde oturuyor, Peçorin de yanında ayakta duruyordu.

"Kulak ver bana, periciğim," diyordu. "Biliyorsun ki nasıl olsa günün birinde benim olacaksın... Öyleyse neden bu acıyı çektiyorsun bana? Çeçenin birine tutkun değilsin, değil mi? Tutkunsan söyle, hemen bırakayım seni." Belle çok hafif titreyerek başını iki yana salladı.

"Yoksa," diye devam etti Peçorin, "benden iğreniyor musun?"

Kız içini çekti.

"Yoksa inançların mı beni sevmene engel oluyor?"

Bella bembeyaz kesildi, cevap vermedi.

"İnan bana, Allah bütün insanların Allahıdır; madem benim seni sevmeme izin verdi, senin beni sevmeni neden yasaklasın?"

Bu yeni fikirle büyülenmiş gibi Peçorin'in yüzüne baktı Bella; gözlerinde hem güvensizlik, hem inanma isteği vardı. Gözler de ne gözlerdi ya! Kor gibi ışıldıyorlardı.

"Dinle, iyi kalpli, canım Bella'cığım!" diye devam etti Peçorin. "Seni ne kadar sevdiğimi görüyorsun; seni sevindirecek ne varsa yapmaya hazırım; mutlu olmanı istiyorum, yine suratını asarsan, ben ölürüm. Söyle bana, daha neşeli olacak mısın?"

Kara gözlerini ondan ayırmadan düşüncelere daldı Bella, sonra tatlı tatlı gülümseyerek başını "olur" anlamında salladı. Peçorin, kızın elini tutup kendisini öpmesi için dil dökmeye başladı ona; Bella, kendini korumaya çalışarak, kırık dökük Rusçasıyla, "N'olur, n'olur, hayır, hayır," deyip duruyordu.

Peçorin üsteleyince titreyip ağlamaya başladı. "Ben senin kölenim," dedi, "kölenim; tabii, ne istersen yaparsın bana."

Sonra yine gözyaşları döktü.

Peçorin yumruğuyla alına vurup öteki odaya geçti. Ben de yanına gittim; sıkıntılı sıkıntılı odayı arşınılıyordu, kollarını da göğsünün üstünde kavuşturmuştu. "

"Eee, ne var ne yok?" dedim.

"Kadın değil, şeytan!" diye cevap verdi. "Bakın size şerefim üstüne yemin ediyorum ki bu kız benim olacak..."

Başımı salladım.

"Bahse girer misiniz?" dedi. "Bir hafta içinde."

"Kabul!"

El sıkışıp ayrıldık.

Ertesi sabah ilk yaptığı iş, öteberi almak için bir posta erini Kızlar kasabasına göndermek oldu; er, çeşit çeşit Acem kumaşlarıyla döndü.

Bana hediyeleri gösterirken, "Ne dersiniz Maksim Maksimiç," dedi, "bir Asya güzeli böyle bir yayılım ateşine dayanabilir mi?"

"Siz bu Çerkez kızlarını bilmezsiniz," diye karşılık verdim. "Bunlar ne Gürcü kızlarına, ne de Uzak Kafkasya'daki Tatar kızlarına benzerler... hiç benzemezler. Bunların kendi kuralları vardır, başka türlü yetiştirilmişlerdir." Peçorin gülümsedi, ıslıkla bir marş tutturdu.

Benim haklı olduğum anlaşıldı; hediyeler, beklenen amacın ancak yarısını sağlayabildi: Daha neşeli, Peçorin'e daha güvenen biri oldu Bella, ama hepsi bu kadar; Peçorin de son bir çareye başvurmaya karar verdi. Bir sabah atının eyerlenmesini buyurdu, Çerkez elbiseleri giyip silahlarını kuşandı, sonra da yanına gitti Bella'nın. "Bella!" dedi, "seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun. Bir kere beni tanıyınca seversin diye düşünüp seni kaçırdım; yanılmışım, hoşçakal! Nem varsa senin olsun; babanın yanına dönmek istersen dönebilirsin. Senin önünde suçluyum, kendi kendimi cezalandırmam gerek. Hoşçakal, gidiyorum... Nereye mi? Nerden bilebilirim? Belki de kısa zaman sonra ya bir kurşun, ya da bir kılıç darbesi gelip bulur beni: O zaman beni hatırla, beni bağışla."

Bella'ya sırtını dönüp elini arkaya doğru uzattı. Bella elini tutmadı onun, susuyordu. Ama kapının aralığından yüzünü görebiliyordum, öyle üzüldüm ki onun için... O sevimli, küçücük yüzüne bir ölü solgunluğu gelip çökmüştü! Cevap alamayınca kapıya doğru birkaç adım attı Peçorin; o da titriyordu. Hem ben size bir şey söyleyeyim mi, numara diye başladığı bir işi gerçekleştirebilirdi de. Tanrı bilir ya, öyle bir adamdı. Ama elini tam kapıya atmıştı ki, Bella sıçrayarak boynuna dolandı onun, hıçkırarak ağlamaya başladı. İnanır mısınız, kapının arkasında dikilirken ben bile ağlamaya başladım; yani, aslında ağlamak değildi bu, şeydi... budalalık işte!"

Yüzbaşı sustu.

Bir süre sonra bıyıklarını çekiştirerek,

-Evet, dedi, itiraf ederim ki üzülmüştüm. Hiçbir kadın tarafından böylesine sevilmediğim için.

-Mutlulukları uzun sürdü mü? diye sordum.

-Evet, Bella da sonradan bize itiraf etti: ilk gördüğü gün Peçorin'e tutulmuş, onu sık sık rüyalarında görmeye başlamış, kimse kendisini Peçorin kadar etkilememiş. Evet, mutluydular!

Kendimi tutamadım,

-Ne tatsız! diye bağırdım.

Gerçekten de, acıklı bir sonuç bekliyordum, umutlarım ansızın kırılmıştı!

-Bella'nın kalede olabileceğini babası hiç aklına getirmede mi? diye devam ettim.

-Galiba onun da aklına gelmiş bu. Birkaç gün sonra ihtiyarın öldürüldüğünü öğrendik. Nasıl öldürülmüş, onu da anlatayım...

Dikkatim yeniden uyanmıştı.

-Kazbiç, Azamet'in, atı babasının rızasını alarak çaldığını sanıyordu bana kalırsa. Bir gün, köyden birkaç kilometre uzakta, yol kenarında bekliyormuş; ihtiyar da kızını aramaktan dönüyormuş köye; adanılan arkada kalmışlar, akşam olmak üzereymiş, düşüne düşüne giderken Kazbiç ansızın kedi gibi bir çalılıktan fırlayıvermiş, arkadan ata atlayıp ihtiyarı hançerlemiş, sonra da yere atmış onu, dizginleri yakalayıp "uzaklaşmış, ihtiyarın adamları uzaktan görmüşler bunu, Kazbiç'in ardından gitmişler, ama yakalayamamışlar.

Karşımdakinin düşüncelerini anlamak için,

-Atının öcünü almış, dedim.

-Tabii kendi kurallarına göre tamamen haklıydı, dedi Yüzbaşı.

Bir Rusun, aralarında yaşadığı kişilerin âdetlerine uymakta gösterdiği bu hastalığa hayran olmadan edemedim. Bu çeşit bir davranış artık övülür mü, kötülenir mi, orasını bilemem; yalnız bu, aklın esnekliğini ve gereğine ya da ortadan kaldırılamayacağına inandığı yerde kötülüğü bağışlayan berrak bir sağduyunun varlığını gösterir.

Bu arada, çayımızı bitirmiştik; koşumlu atlar, karda soğuktan titriyorlardı; ay batıda soluyor, uzaktaki doruklarda yırtık bir perdenin saçaklarına benzeyen kara bulutların arasına dalmaya hazırlanıyordu. Kulübeden ayrıldık. Yol arkadaşımın dediğinin tersi çıktı, hava düzeldi, gecenin ardından güzel bir sabah geleceği besbelliydi; yıldızlar nefis işlemeler gibi birbirlerine karışmışlardı uzaklarda, derken birer birer söndüler, şafağın solgun yankıları mor göğü kapladı, el değmemiş karlarla örtülü dağların dik yamaçlarını ağır ağır aydınlattı. Sağda solda kasvetli, esrarlı uçurumlar kara birer ağız gibi açılmışlardı; her yanda, yılanlar gibi kıvrılan, bükülen, yaklaşan günden korktuğu için kaçmak ister gibi çevremizdeki kayalıklara çekilen sis vardı.

İnsanın yüreği sabah duasında nasıl durgun olur, yer de gök de öylesine durgundu; yalnız arada sırada, atların kırağıyla ıslanmış yelelerini hafifçe uçurarak soğuk bir yel esiyordu doğudan. Yola koyulduk; beş cılız at, Gud Dağına çıkan yolda güçlkle çekiyordu arabalarımızı. Biz de atlar yoruldukça tekerleklerin arkalarına taş koyarak, yaya devam ediyorduk yolumuza; yol gökyüzüne çıkıyor gibiydi, gözün görebildiği kadar tırmanıyordu çünkü, sonunda da, bir önceki akşamdan beri Gud Dağının tepesine avını bekleyen bir akbaba gibi tünemiş olan bulutun içinde kayboluyordu; kar, ayaklarımızın altında gıcırdıyordu; hava bayağı azalmıştı, soluk alırken güçlük çekiyordu insan; kan beyinlerimize doluyordu sanki, buna rağmen damarlarıma tatlı bir duygu yayıldı, dünyanın bu kadar tepesinde olmaktan sevindim; tabii çocuksu bir duyguydu bu, ama toplum kurallarından kurtulup tabiata bu kadar yaklaşıncı, insan çocuklaşmadan edemiyor: Sonradan edinilmiş ne varsa akıp gidiyor insandan, ruh temizleniyor, eskiden nasıl idiyse, bir gün yine nasıl olacaksa, o durumu alıyor. Benim gibi yabancı dağlarda dolaşmış, uzun zaman onların garip biçimlerini incelemiş, aralarını dolduran havayı büyük bir istekle içine çekmiş bir insan, benim o büyülü manzaraları anlatma, çizme duygumu anlar. Sonunda Gud Dağına çıktık, durup çevremize baktık: Soğuk soluğuyla bir fırtınanın haberini veren boz bulut hâlâ tepemizdeydi; ama doğuda her şey öyle berrak, öyle altın gibi parlaktı ki, o bulutu bütün bütüne unuttuk, Yüzbaşı da, ben de. Evet, Yüzbaşı bile: Tabiatın büyüklüğünün, güzelliğinin yarattığı duygu, basit kalplerde, bizim gibi, sözle olsun yazıyla olsun, coşkuyla hikâyeler anlatan kişilerin kalplerinde olduğundan çok daha güçlüdür.

Bu eşsiz manzaralara alışıksınızdır herhalde? dedim.

-Evet efendim, insan kurşunların vızıldamasına bile, yani kalbinin çarpıntısını gizlemeye bile alışabilir.

-Ben aksini duymuştum, eski askerler bu musikiden hoşlanmışlar.

-Aslına bakarsanız hoştur tabii; insanın kalbini hızlı hızlı çarptırdığı için.

Doğuyu göstererek,

-Bakın, diye ekledi, ne ülke!

Gerçekten de, böyle bir manzaraya başka yerde kolay kolay rastlayamam: iki sırmayı andıran Aragva ile bir başka ırmağın kestiği Kayşavur Vadisi altımızda uzanıyordu; vadide kayan solgun,

mavimsi bir sis sabahın ılık ışıklarından kaçarak yakınlardaki derbentlere akıyordu; sağımızda ve solumuzda, karla ya da çalılarla örtülü, hepsi birbirinden yüksek, kesişen doruklar vardı; uzakta da dağlar görünüyordu, ama hiçbirisi birbirine benzemiyordu; karlar kızıl bir ışıltıyla öyle canlı, öyle pırıltılı yanıyordu ki, insan neden ömrünün sonuna kadar burda kalamayacağına kendisi bile şaşıyordu; lacivert bir dağın arkasından görünen güneşi fırtına bulutlarından ancak usta bir göz ayırabilirdi; ama kan rengi bir şerit vardı güneşin üstünde, arkadaşım özellikle buna dikkat etti.

-Söyledim size, diye bağırdı, bu gece hava berbat olacak; acele edelim, yoksa Srestovaya Dağında fırtına yakalar bizi. Hadi! diye seslendi sürücülere.

Arabanın hızını kessin diye tekerleklerin altına fren yerine zincirler takıldı; atlar game alındı, inmeye başladık; sağda kayalıklar vardı, solda da bir uçurum; öyle derin bir uçurumdu ki bu, dibinde bulunan koca bir Oset köyü kırlangıç yuvası gibi görünüyordu; iki arabanın yan yana geçemeyeceği bu yolu, resmi evrak götüren bir memurun yılda on iki kere, sarsıntılı arabasından hiç inmeden gece vakti geçmek zorunda kaldığını düşününce titredim. Arabacılarımızdan biri Yaroslav mujiklerinden bir Rus, öteki de bir Osetti, Oset yanlardaki atları çözmüş, öndeki atı da geminden tutmuş, bütün dikkatini kullanarak götürüyordu; ama bizim tasasız Rus, yerinden bile kıpırdamamıştı! Peşinden bu uçuruma inmek istemediğim bavulum için biraz rahatını bozabileceğini söyledim kendisine.

-Aman efendim, diye cevap verdi. Tanrının izniyle biz de onlardan geri kalmayız: Zaten bu benim ilk seferim değil ki!

Haklıydı, onlardan geri kalabilirdik, ama kalmadık işte; insan bir şeyin üstünde çok kafa yorsa, bir de bakar ki, hayat uğrunda tasalanmaya değmiyor...

Ama siz belki de Bella'nın öyküsünün sonunu öğrenmek istersiniz. Önce şunu belirteyim ki, bu yazdığım bir öykü değil, yolculuk notlarıdır; onun için, Yüzbaşı öyküyü yolculuğun neresinden anlattıysa ben de orasından anlatacağım. Demek ki, biraz beklemeniz ya da birkaç sayfa atlamanız gerekecek; yine de bunu yapmanızı öğütlemem doğrusu, çünkü Krestovaya'dan (ya da bilgin Gamba'nın yanlış olarak le Mont St. Christophe diye adlandırdığı dağdan) geçişimiz ilginizi çekecektir. Gud Dağından Çertovo Vadisine iniyorduk... Ne romantik bir ad! Çertovo deyince çort (şeytan) gelir gözünüzün önüne, sarp kayaların arasında kötü ruhların dolaştığını duyar gibi olursunuz, ama aslında böyle değildir, vadinin adı çort'dan değil çerta'dan (sınır) gelmektedir, çünkü eskiden Gürcistan sınırı buradaydı. Bu vadi, insanın aklına anayurdumuzun Saratov, Tambov ve başka güzel yerlerini getiren kar yığınlarıyla doluydu. Sınır vadisine indiğimizde Yüzbaşı, işte Krestovaya! dedi ve karla kaplı bir tepeyi gösterdi; dorukta, taştan bir haç kapkara görünüyordu; haçın yanından belli belirsiz bir yol geçiyordu dağın çevresini dolanan aşağı yol karlarla kaplı olduğu zaman kullanılan bir yoldu bu: Sürücüler daha çığ tehlikesi olmadığını söylediler ve hayvanları yormamak için aşağıdaki yoldan göturdüler bizi. Dönemeçte altı Oset'e rastladık; bize yardım ederek tekerleklerle yapıştılar, bağıra bağıra arabalarımızı çekmeye, itmeye başladılar. Gerçekten de tehlikeli bir yoldu bu: Sağda, başlarımızın üstünde, ilk rüzgârla boğaza yuvarlanmaya hazır koca koca kar yığınları sarkıyordu; dar yol yer yer karla örtülüydü, bazı yerler güneş ışınlarının ve donun etkisiyle buz tutmuştu, yürümekte güçlük çekiyorduk, atlar durmadan düşüyorlardı; solumuzda, kâh buz tabakalarının altında gizlenerek, kâh kara taşların üstünden köpürerek bir ırmağın aktığı derin bir yar vardı. Krestovaya'nın çevresini iki saatte dönebilmiştik iki saatte iki kilometre! Bu arada bulutlar toplanmış, dolu ve kar başlamıştı; boğazlara dolan rüzgâr masallardaki Haydut Solovey gibi kükrüyor, ıslık çalıyordu; taştan haç da doğudan gittikçe kalın tabakalar halinde gelen siste kaybolmuştu. Bu haça dair oldukça garip, ama birçok insanın inandığı bir söylenti vardır: Kafkasya'dan geçerken Büyük Petro dikmiş o haçı. Ama aslına bakılırsa, Büyük Petro Dağıstan'a

gıtmıştır, bu bir; ikincisi de, haçın üstünde koca koca harflerle oraya General Yermolov'un buyruğuyla 1824'te dikildiği yazılıdır. Ama yazıya aldırın kim, söylenti öylesine kök salmıştır ki insan hangisine inanacağını şaşıyor, üstelik biz yazılara inanmaya pek öyle alışık değiliz.

Kobi durağına ulaşabilmemiz için buzlu kayalardan, tehlikeli karlardan daha beş kilometre inmemiz gerekiyordu. Atlar yorulmuşlardı; biz donuyorduk; bora, tıpkı bizim kuzeydeki boramız gibi, uğultusunu artırmıştı, yalnız bunun yabani sesi daha acı, daha hüznüydü.

Sen de sürgünsün, diye düşündüm. Sen de geniş bozkırların özlemi içindesin! Soğuk kanatlarını rahatça açabilirsin orada, ama burada demir kafesinin parmaklıklarına haykırışlarla saldıran tutsak bir kartal gibisin.

Yüzbaşı,

-Bu kötü işte, dedi. Baksanıza, kardan, sisten başka bir şey görünmüyor; insan ya uçuşuma yuvarlacak, ya da fundalıklara takılıp kalacak, aşağıda da Baydar Irmağı öyle kabarmıştır ki karşıdan karşıya geçmek imkânsızdır şimdi. Ne olacak, Asya işte, ırmağına olsun, insanına olsun, güvenilmez!

Sürücüler, kişneyen, yürümek istemeyen, kamçıların güzel dilinden başka hiçbir dilden anlamayan atları döverken bir yandan da bağıırıp küfrediyorlardı. Arabacılarından biri sonunda,

-Beyefendi, dedi, bugün Kobi'ye varmak imkânsız; yol yakınken bırakın da sola dönelim. Dağın yamacında bazı karartılar var orada, herhalde kulübedir bunlar; kötü havalarda yolcular hep orada kalır, efendim. Osetlerden birini göstererek,

-Bahşış verirsiniz kılavuzluk edecekmiş, dedi. Yüzbaşı,

-Biliyorum, dostum, dedi. Sen söylemeden anlamıştım ben! Ah, bu alçaklar! Bahşış fırsatını buldular mı hiç kaçırmazlar.

-Yine de kabul etmelisiniz ki, dedim, bunlar olmasaydı halimiz haraptı.

-Öyle, öyle, diye mırıldandı. Bıktım bu kılavuzlardan! Sinekten yağ çıkarırlar. Sanki yolu onlar olmadan bulamazmışız gibi!

Biz de sola saptık; nasıl olduysa oldu, bir sürü zorluktan sonra, çatısı kerpiç ve taşlardan çatılmış, duvarları da aynı malzemeyeyle çıkılmış iki kulübeden meydana gelen derme çatma bir sığınağa vardık. Üstleri başlan paçavralar içinde ev sahipleri güler yüzle karşıladılar bizi. Sonradan öğrendiğime göre hükümet, fırtınaya yakalanmış yolcuları barındırmak şartıyla kendilerine para ve yiyecek veriyormuş. Ateşin yanına çökerek,

-Neyse, artık işler yolunda, dedim. Şimdi Bella'nın hikâyesini bitirebilirsiniz artık: Herhalde iş o kadarla bitmemiştir.

Kurnaz kurnaz gülümseyip gözünü kırparak,

-Nerden biliyorsunuz? diye cevap verdi Yüzbaşı.

-Başka türlü olamaz ki; olağanüstü başlayan olaylar olağanüstü biter...

-Doğru söylüyorsunuz...

-Sevindim buna.

-Siz sevinin bakalım, ben düşündükçe üzülüyorum. Tatlı bir kızdı şu Bella! Zamanla ona kendi öz kızım gibi alıştım; o da benden hoşlanıyordu. Şurasını belirteyim ki benim ailem yoktur; on iki yıldır annemden babamdan hiç haber almıyorum, evlenmeyi de aklıma bile getirmedim. Zaten bundan sonra da evleneceğim yok. Şımartacak birini buldum diye keyifleniyordum. Bize türküler söyler, lezginka

oyunları oynardı. Hem de nasıl oynardı ya! Taşra şehirlerinde bizim kızları gördüm, hatta yirmi yıl kadar önce Moskova'da Soylular Derneğini ziyaret bile ettim. Bella'yı içlerinden hiçbirisiyle kıyaslamam. Bambaşka bir kızdı o! Peçorin, taşbebekler gibi giydirdi, onu, süsler püslerdi; bizim yanımızda o kadar güzelleşti ki! Elleriyle yüzü esmerliğini kaybetti, yanaklarına renk geldi... Öyle de neşeliydi ki! Durmadan benimle eğlenirdi kerata. Tanrı günahlarını bağışlasın!

-Ona babasının öldüğünü söylediğiniz zaman ne yaptı?

-Durumuna alışınca kadar bunu uzun zaman sakladık ondan; babasının öldüğünü söyleyince de birkaç gün ağladı, sonra da unuttu.

Dört ay, bütün işler yolunda gitti. Galiba daha önce de söyledim size, Peçorin avlanmaktan müthiş hoşlanıyordu: Zaman zaman kendini tutamaz, yaban domuzu ya da dağ keçisi avlamak için ormana giderdi, ama artık kale kapısından dışarı bir adım bile atmıyordu. Çok geçmedi, baktım yine düşüncelere dalmış, elleri arkasında, bir aşağı bir yukarı odada dolaşıyor. Bir gün kimseye söylemeden ava çıktı, öğleye kadar da gelmedi. Derken bir kere daha, bir kere daha çıktı; sonra sık sık tekrarlanmaya başladı bu. "Bu kötü işte," diye düşündüm, "mutlaka aralarına bir soğukluk girdi."

Bir sabah onları görmeye gittim. Hâlâ gözümün önünde: Bella, ipekli kara bir beşmet'e bürünmüş, yatağın üstünde oturuyordu, zavallıcık öyle solgun, öyle üzüntülüydü ki, korktum!

"Peçorin nerede?" diye sordum.

"Ava gitti."

"Bugün mü gitti?"

Söyleyeceklerini toparlaması zormuş gibi cevap vermedi bir süre. Sonunda derin derin içini çekerek, "Hayır, dün gitmişti," dedi.

"inşallah başına bir şey gelmemiştir."

Gözyaşları içinde, "Dün düşündüm, bütün gün düşündüm," diye karşılık verdi. "Çeşit çeşit kazalar geldi aklıma; ya bir yaban domuzu tarafından yaralandıysa, ya bir Çeçen tarafından dağa kaçırıldıysa, dedim. Bugün inanıyorum ki beni sevmiyor."

"Senin aklına da en kötü ihtimal gelmiş yavrum!"

Ağlamaya başladı, sonra kibirle başını kaldırıp gözlerini sildi, devam etti:

"Eğer sevmiyorsa, beni eve yollamasına kim engel oluyor? Zorlamıyorum ki onu. Ama böyle devam ederse ben kendim giderim: Ben kölesi değilim onun, bir prens kıızıyım!"

Onu yatıştırmaya çalıştım. "Dinle Bella, hep burada, senin dizinin dibinde kalamaz ya; genç bir adam o, avlanmaktan elbet hoşlanacak; biraz orada burada oyalanır, sonra da kalkar gelir; ama sen böyle surat asarsan hemencecik bıktırırısın onu."

"Haklısın, haklısın!" diye cevap verdi. "Neşeli olacağım."

Bir kahkaha atarak tefini kaptı, çevremde dönerek şarkı söylemeye, oynamaya başladı; ama uzun sürmedi bu da; yeniden yatağın üstüne attı kendini, yüzünü elleriyle kapadı.

Onun için ne yapabilirdim ki? Zaten kadınlarla hiç ilgim olmamıştı. Onu nasıl rahatlatabilirim diye düşündüm düşündüm, aklıma bir şey gelmedi; bir süre ikimiz de konuşmadık... Çok tatsız bir durum efendim!

Sonunda, "istersen kale surlarında biraz dolaşalım," dedim. "Hava çok güzel!"

Eylüldü. Gerçekten de nefis bir gündü, pırıl pırıldı her yer, pek öyle sıcak da değildi; dağlar,

insanın avucunun içindeymiş gibiydi. Avluda, hiç konuşmadan dolaşıp durduk; sonunda çimenlerin üstüne oturdu, ben de yanına çöktüm. Düşündükçe gülmem geliyor, dadısıymış gibi peşinden koşuyordum.

Kalemiz yüksek bir yerdeydi, surlardan görünen manzara çok güzeldi: Bir yanda, dağ yamaçlarına kadar uzanan ormanın başladığı yerde biten, sel yataklarıyla çizilmiş geniş bir otlak vardı; ötede beride, bacaları tüten yerli köy evleriyle, dolasan at sürüleri görünüyordu; ilerde ise Kafkasların uzantısı olan taşlı tepeler vardı, bu tepeleri örten sık fundalığın hemen yanından küçük bir dere akıyordu. Biz tam burca oturduğumuz için her yanı görebiliyorduk. Bir de baktım, boz bir atın üstüne binmiş biri çıktı ormandan, yaklaştı yaklaştı, bizden yüz adım kadar ötede, derenin karşı kıyısında durdu, atını deli gibi koşturmaya başladı sonra. Ne demekti bu?

"Bir baksana Bella," dedim, "senin gözlerin daha iyi görür, kim bu zıpır atlı? Kime fiyaka yapıyor?"

Baktıktan sonra, "Kazbiç bu!" diye haykırdı Bella. "Ah yezit! Bizimle alay etmeye mi gelmiş?" Daha dikkatli baktım. Evet, kara suratıyla, elbisesiyle Kazbiç'ti bu, her zamanki gibi de kirliydi.

Kolumu tutarak, "Altındaki de babamın atı," dedi Bella; yaprak gibi titriyordu, gözleri alev alev parlıyordu.

"Ohooo," diye düşündüm, "demek ki senin damarlarında da haydut kanı kaynıyor yavrum!"

"Buraya gel," dedim nöbetçiye. "Tüfeğini gözden geçir, şu ilerdeki adamı vurursan sana gümüş bir ruble var." Gülerek, "Emret dursun," dedim.

Nöbetçi elini sallayarak, "Hey ahbap!" diye bağırdı. "Dursana biraz, ne diye öyle topaç gibi dört dönüyorsun?"

Kazbiç durup söylenenlere kulak verdi; herhalde kendisiyle uzlaşma yolları arayacağımızı sanıyordu. Ne uzlaşma ya! Benim nöbetçi nişan aldı ateş etti... Ama vuramadı. Daha namludaki barut ateş almadan Kazbiç atını bir yana sıçrattı. Üzengilerin üstünde doğrulup kendi diliyle bir şeyler bağırdı, kamçısıyla bizi tehdit eder gibi bir işaret yapıp kayboldu. Nöbetçiye, "Kendinden utan," dedim.

"Yok oldu namussuz," diye cevap verdi. "Bu Allanın belası herifleri vurmak imkânsız."

Onbeş dakika kadar sonra, Peçorin avdan döndü. Bella onun boynuna attı kendini, yokluğundan ötürü ne tek kelime yakındı, ne de sitem etti.

Artık ben bile kızmıştım Peçorin'e. "Yahu," dedim, "biraz önce Kazbiç hemen şuracıkta, derenin kıyısında duruyordu, kendisine ateş ettik: Az kalsın sen de karşılaşacaktın onunla. Bu dağlılar kincidir; Azamet'e senin yardım ettiğini bilmiyor mu sanıyorsun? Üstelik, bahse girerim ki Bella'yı görmüştür bugün. Daha geçen yıl tutkundu bu kıza, bana kendisi söyledi, yeteri kadar başlık bulabilseydi onunla evlenecekti."

Peçorin düşünceli görünüyordu.

"Evet," dedi, "daha dikkatli olmalıyız... Bella, bundan sonra surlara çıkmayacaksın."

O gece, onunla uzun uzun konuştum. Zavallı kızcağıza karşı değiştiğini söyledim; günün yarısını avda geçirmek bir yana, Bella'ya karşı artık soğuk davrandığını, onunla ilgilenmediğini, kızın da gözle görülür şekilde çöktüğünü söyledim; yüzü incelmış, iri gözleri parlaklıklarını kaybetmişlerdi.

"Niye iç çekiyorsun Bella?" diye sorardım. "Üzgün müsün?"

"Hayır."

"istediğın bir şey var mı?"

"Hayır"

"Aileni özölüyor musun?" "Benim ailem yok."

Bazı günler "evet" ve "hayır"dan başka kelime çıkmazdı ağzından.

Neyse, bunları anlattım Peçorin'e.

"Bana bakın, Maksim Maksimiç," diye cevap verdi, "kötü bir huyum var benim: Artık böyle mi yetiştirildim, yoksa Tanrı mı beni böyle yarattı, orasını bilmiyorum. Bildiğim tek şey şu: Başkalarının mutsuz olmasına sebep oluyorsam, bilin ki ben onlardan daha az mutsuz değilim. Tabii ki karşımdakileri rahatlatan bir şey değil bu, ama bir gerçek. Gençliğimde, ailemden ayrıldığım andan itibaren paranın satın alabileceği her zevki çılgıncasına tatmaya başladım, hepsinden de bıktım tabii. Grand monden, atıldım sonra, sosyeteden usandım, kibar kadınları sevdim, onlar da beni sevdiler, ama onların sevgisi sadece kafamla onurumu dolduruyordu, yüreğim ise bomboştu... Okumaya, çalışmaya başladım öğrenmekten de sıkıldım-ne ünün ne de mutluluğun öğrenmekle ilgisi olmadığını anladım, en mutlu insanlar bilgisiz insanlardır çünkü, ün de bir talih meselesidir, ün kazanmak için becerikli olmak yetiyor. Derken bunalmaya başladım... Kısa zaman sonra Kafkasya'ya gönderildim; hayatımın en mutlu anıydı bu. Çeçen kurşunları arasında bunalımın yeri yoktur sanıyordum. Boşunaymış! Bir ay geçti, kurşun vızıltılarına da, ölümün yanıbaşında dolaşmasına da öyle alıştım ki, sivrisineklerle daha çok ilgilenmeye başladım; son umudumu yitirdiğim için eskisinden de çok bunalıyordum. Bella'yı evimde gördüğüm zaman, kucaklayıp kara buklelerinden öptüğüm zaman, bana acıyan kader tarafından gönderilmiş bir melek olduğunu sandım onun, ne budalaymışım!... Yine yanılmışım. Yabani bir kızı sevmek, kibar birkadını sevmekten pek farklı değilmiş; birinin hoppalığı insanı nasıl bıktırıyorsa ötekinin de bilgisizliği, basitliği o kadar bıktırıyor. Yine de hoşlanmıyorum ondan; mutlu anlar yaşattı bana; onun uğruna canımı bile veririm; ama arkadaşlığı renksiz bir arkadaşlık. Budala mıyım, kötü bir insan mıyım, bilmiyorum; bildiğim bir şey var: Ben belki de ondan daha çok acınacak haldeydim. Şu anlamsız dünya ruhumu bozmuş; kafam tedirgin, yüreğim doymak bilmiyor; hiçbir şeyle yetinmiyorum; zevke nasıl alıştıysam acıya da öyle alışıyorum, hayatım gittikçe boşalıyor; bir tek çare kaldı benim için: Yolculuk etmek. En kısa zamanda yola çıkacağım ama, Avrupa'ya değil, Tanrı korusun! Amerika'ya, Arabistan'a, Hindistan'a gideceğim belki de yolda bir yerlerde ölürüm! Hiç olmazsa bu son rahatlığım fırtınalarla, kötü yollarla bozulmaz." Uzun zaman buna benzer şeyler söyledi, sözleri aklımda kaldı, çünkü yirmi beş yaşındaki bir adamın ağzından bu sözleri ilk duyuyordum, dilerim Tanrıdan, bundan böyle de duymam... Yüzbaşı, bana bakarak,

-Ne garip! diye devam etti, söyler misiniz bana; siz de başkentte yaşadınız, bütün gençler böyle midir?

Böyle konuşan çok insan olduğunu söyledim Yüzbaşı'ya; bazıları düşündüklerini söylüyorlardı; ama toplumun yüksek katlarında başlayan bunalım, her moda gibi, aşağı katlara da yayılmaya başlamıştı; artık eskiyordu, gerçekten bunalanlar ise bunu bir ayıp gibi gizliyorlardı. Yüzbaşı bu ayrıntıları pek kavrayamadı. Başını sallayarak kurnazca güldü. l Bunalma modasını çıkaranlar da herhalde. Fransızlardır.

-Hayır, ingilizler.

-Ya, demek böyle, diye cevap verdi. Zaten eskiden beri ayyaştır onlar.

Byron'un bir ayyaştan başka bir şey olmadığını ileri süren Moskovalı kibar bir kadını hatırladım. Ama yüzbaşının sözleri bağışlanabilirdi: içkiyi bırakmak için bütün kötülüklerin içkiden geldiğine

inanmıştı bir kere. Sonra yeniden anlatmaya başladı:

-Kazbiç bir daha görünmedi. Yine de, kaleye gelmemesinin bir sebebi olduğunu, bir şeyler tasarladığımı sanıyordum.

Neyse, bir gün Peçorin, yaban domuzu avına çıkmamız için üstelemeye başladı beni; uzun zaman karşı koydum: Zaten yaban domuzu avı benim için yeni bir şey değildi; yine de beni kandırıp peşinden sürükledi. Yanımıza altı er alıp sabahleyin erkenden kaleden ayrıldık. Saat ona kadar çalıların, ağaçların arasında oyalandık, ama bir tek domuza bile rastlayamadık.

"Artık dönsek," dedim, "inat etmenin ne anlamı var? Besbelli, bugün talihimiz yok!"

Ama sığağa ve yorgunluğa rağmen, Peçorin bir domuz öldürmeden dönmek istemedi. Öyle bir adamdı; aklına ne koyduysa mutlak yapmak isterdi, küçükken annesi şımartmıştır herhalde. Sonunda, öğleye doğru şu Allanın belası domuzla karşılaştık. Bum! Bum! ateş ettik, ama boşuna. Domuz, kamışların arasında kayboldu. Talihimiz yokmuş o gün! Biraz dinlenip kaleye doğru yola kovulduk.

Atlarımız yanyana gidiyordu, konuşuyorduk, dizginleri de koyuvermiştik; yaklaşmıştık, önümüzdeki çalıyı dönsek kale görünecekti. Bir silah sesi duyduk ansızın. Birbirimize baktık, kafalarımızda aynı kuşku uyanmıştı. Silah sesinin geldiği yere doğru dört nala koşturmaya başladık atlarımızı. Surlara toplanmış askerlerin tarlayı gösterdiklerini gördük, bir atlı vardı tarlada, atının eyerine beyaz bir şey atmış, dörtlale gidiyordu. Peçorin tıpkı Çeçenler gibi bir nara attı. Tüfeğini kılıfından çıkarıp ileri fırladı; ben de arkasından. Neyse ki, avdan eli boş dönmemiz yüzünden, atlarımız yorulmamıştı, hızla gidiyorlardı, gittikçe yaklaşıyorduk. Sonunda Kazbiç'i tanıdım, ama eyerinde ne olduğunu kestiremedim. Peçorin'e yetişmiştim.

"Kazbiç bu!" diye bağırdım.

Başını sallayıp atını kamçıladi.

Neyse, Kazbiç'e bir tüfek atımı yaklaşmıştık; atı ya yorulmuştu, ya da bizim atlar daha iyiydi, orasını bilmiyorum; yalnız Kazbiç ne kadar çabalasa arayı açamıyordu. Herhalde o sırada Karagözü hatırlamıştır.

Baktım ki Peçorin dörtlale giderken nişan alıyor, "Ateş etme!" diye bağırdım. "Nasıl olsa yakalayacağız onu."

Ama bu gençlerin tepeleri en olmadık zamanlarda atar. Tüfekten çıkan kurşun Kazbiç'in atının arka ayağını kırdırdı, o hızla on adım kadar gitti at, sonra yere kapaklandı. Kazbiç sıçradı, baktık ki kollarında yaşmağa sarılmış bir kadın var. Bella'ydı bu, zavallı Bella! Kendi diliyle bir şeyler bağırdıktan sonra hançerini kızcağızın üstüne doğru kaldırdı Kazbiç. Kaybedecek zaman yoktu; ben de ateş ettim; kurşun omzuna saplandı herhalde, çünkü o sırada kolunu indirdi. Duman dağıldığı zaman, baktık ki yerde at yatıyor, yanında da Bella var; Kazbiç tüfeğini atmış, kedi gibi, yamaçtaki çalılıklara tırmanıyordu. Onu aşağı indirirdim indirmesine ama, tüfeğim dolu değildi. Atlarımızdan adayıp Bella'nın yanına koştuk. Zavalıcık, hareketsiz yatıyordu, yarasından da oluk gibi kan boşanıyordu. Alçak haydut! Hiç olmazsa hançeri kalbine saplayabilirdi, o zaman oracıkta işi biterdi kızcağızın; ama sırtına, en olmayacak yere saplanmış! Kendinde değildi. Örtüyü yırtıp yarayı sımsıkı bağladık. Peçorin umutsuzca soğuk dudaklarından öptü Bella'yı, ama faydasız.

Atına bindi; Bella'yı kaldırıp onun eyerine yerleştirdim; kollarıyla sardı kızı, kaleye yollandık.

Birkaç dakika süren sessizlikten sonra Peçorin, "Bakın Maksim Maksimiç," dedi, "böyle gidersek ancak ölüsü varır kaleye." "Doğru," dedim, dörtlale gitmeye başladık. Kalenin kapısında bizi bekleyen kalabalıkla karşılaştık. Yaralı kızı dikkatle Peçorin'in dairesine götürüp doktora haber

saldık. Sarhoş olmasına rağmen geldi, yarayı inceledi, kızın bir günden fazla yaşayamayacağını söyledi, ama yanılmıştı... ister istemez sevinerek kolundan tuttum Yüzbaşı'yı,

-İyileşti mi? diye sordum.

-Hayır, diye cevap verdi, doktor yanılmış, iki gün yaşadı.

-Kazbiç nasıl kaçırmış onu, anlatır mıydınız?

-Anlatayım; şöyle olmuş; Peçorin'in yasağına rağmen Bella kaleden çıkıp dereye gitmiş. Çok sıcak bir gündü; bir taşın üstüne oturup ayaklarını suya sallandırmış, işte o sırada Kazbiç sinsice yaklaşıp kucaklamış kızı, eliyle ağzını kapayıp çalılara sürüklemiş. Orada da atına atıp kaçırmış. Nasıl olmuşsa olmuş, bir ara Bella bir çığlık atmış; çığlığı duyan nöbetçiler durumu anlayıp ateş etmişler ama, Kazbiç'i vuramamışlar; ondan sonra da biz yetiştik.

-Peki Kazbiç kızı niye kaçırmak istemiş?

-Bu Çerkezlerin hırsız sürüsü olduğu herkesçe bilinir. Ellerin uzunacağı ne varsa çalmak isterler; işlerine yarasın yaramasın kapıp götürürler. Bunun için onları suçlamak boşuna! Üstelik uzun zamandır kızıdan da hoşlanıyordu.

-Demek Bella öldü?

-Öldü; ama epey acı çekti. Onunla birlikte biz de çektik. Gece saat on sularında kendine gelir gibi oldu; yatağının yanında oturuyorduk; gözlerini açar açmaz Peçorin'i çağırdı. Peçorin onun elini tutarak, "Burada, yanımdayım canım," diye cevap verdi.

Bella, "Ölüyorum," dedi.

Onu yatıştırmaya çalıştık; doktorun kendisini iyileştireceğini söyledik. Başını sallayıp duvara döndü; ölmek istemiyordu!

Geceleyin sayıklamaya başladı; alnı ateş gibi yanıyordu; arada sırada bütün gövdesini bir titremedir alıyordu. Anlaşılmaz sözlerle babasından, kardeşinden bahsediyordu; dağlara, evine gitmek istediğini söylüyordu. Peçorin'den söz açıyordu sonra, ona takılıyor, kendisini artık sevmediği için sitem ediyordu.

Peçorin, başını ellerinin arasına almış, hiç konuşmadan onu dinliyordu; ama gözlerinden bir tek damla yaşın aktığını bile görmedim. Artık hiç ağlamaz mıydı, yoksa kendini mi tutuyordu, orasını bilmiyorum. Bana gelince, ben bundan acıklı bir sahne görmemiştim.

Sabaha karşı sayıklama kesildi; bir saat kadar, benzi kül gibi, hiç kıpırdamadan yattı, öyle ki insan soluk alıp almadığının farkına bile varamıyordu nerdeyse; sonra biraz iyileşti, konuşmaya başladı, neler söyledi dersiniz? Böyle bir fikir gelse gelse ölmekte olan birinin aklına gelebilir! Hristiyan olmadığına üzüldüğünü söyledi, öteki dünyada ruhu Peçorin'in ruhuyla buluşmayacakmış, bir başka kadın onun sevgilisi olacakmış. Bari ölmeden önce kendisini vaftiz ettirelim dedim, bu düşüncemi ona da açtım. Kararsızca bana baktı, uzun zaman ağzını açmadı; sonra hangi dinde doğmuşsa o dinde öleceğini söyledi. Koca bir gün böylece geçti. Gün biterken nasıl da değişmişti! Solgun yanakları artık iyice çökmüş, gözleri adamakıllı irileşmişti, dudakları ateş gibiydi. Göğsüne kızgın bir demir parçası koymuşlardı sanki, içi yanıyordu.

İkinci gece başladı; ne bir damla gözlerimizi kırptık, ne de yatağın başından ayrıldık. Çektiği acı korkunçtu: inliyor, ağrıları biraz kesilince daha iyi olduğuna inandırmaya çalışıyordu Peçorin'i, ona uyumasını söylüyor, elini öpüp avucunun içine alıyordu. Sabaha karşı ölümden önceki tedirginliği duymaya ve çırpınmaya başladı; sargıları çözdü, yarası yine kanadı. Yeniden pansuman yapılıncaya

biraz yatıştı, Peçorin'in kendisini öpmesini istedi. Peçorin yatağın yanında diz çöküp başını yastığın üstüne doğru uzattı, dudaklarını Bella'nın artık soğumaya başlamış dudaklarına bastırdı; Bella titreyen kollarını sımsıkı boynuna doladı Peçorin'in, sanki bu öpücükle kendi ruhu sevdiğinin ruhuna geçecekti.... Ah, iyi ki öldü! Ya Peçorin onu bıraksaydı hali ne olurdu? Nasıl olsa günün birinde bırakacaktı...

Bizim askeri doktorun lapalarla, şuruplarla eziyet etmesine rağmen, ertesi günün yarısını durgun, sessiz ve söylediklerimize boyun eğerek geçirdi.

"Allahaşkına," dedim doktora, "nasıl olsa ölecek diyen siz değil miydiniz, bu ilaçları niye veriyorsunuz boşuboşuna?"

"Böylesi daha iyi Maksim Maksimiç," diye cevap verdi, "insanın içi rahat eder." Ne desem, bilmem ki! Öğleden sonra susuzluk başladı. Pencereleri açtık, ama dışarısı içeriden daha sıcaktı; yatağa buz koyduk; boşuna! Bu dayanılmaz susuzluktan sonra ölümün geleceğini biliyordum; bunu Peçorin'e de söyledim.

Bella yatakta doğrularak, kısık bir sesle, "Su, su!..." diye inledi.

Çarşaf gibi bembeyaz kesildi Peçorin, bir bardak alıp ağzına kadar doldurdu, Bella'ya verdi. Gözlerimi ellerimle kapayıp dua etmeye başladım. Hangi duaydı, hatırlamıyorum şimdi. Evet efendim, hastanelerde olsun, savaş alanlarında olsun, bir sürü insanın öldüğünü görmüştüm, ama hiçbiri, hiçbiri bu kadar dokunmamıştı bana! Sonra üzüntümü artıran bir şey daha vardı, onu da söyleyeyim: Ölmeden önce beni bir kerecik olsun hatırlamamıştı, ben ki bir baba gibi sevmiştim onu. Neyse, Tanrı günahlarını bağışlasın!... Aslına bakılırsa ben kimim ki son nefeste hatırlanayım?

Suyu içtikten hemen sonra kendini daha iyi hissetmeye başladı, üç dakika sonra da öteki dünyaya göçtü. Dudaklarına bir ayna tuttuk, buğulanmadı! Peçorin'i odadan çıkardım, surların yanına gittik; uzun zaman, ellerimiz arkamızda, tek kelime söylemeden, yan yana bir aşağı bir yukarı dolaştık; yüzü her zamanki gibiydi, bu zoruma gitti benim; yerinde olsam acıdan ölürdüm. Sonunda gölgeye oturup bir değnekle kumlara bir şeyler çizmeye başladı. Biliyor musunuz, yakınlık göstereyim diye konuşmaya başladım; başını kaldırıp güldü. Bu gülüşten tüylerim diken diken oldu. Kalkıp tabut yaptırmaya gittim.

Doğrusunu isterseniz, biraz oyalanırım diye bu işle uğraşıyordum. Bendeki ipekliyle tabutun içini döşedim, sonra da Peçorin'in zaten Bella için almış olduğu gümüş Çerkez sırmalarıyla süsledim.

Ertesi gün, kalenin arkasına, ırmağın yanına, son kere oturduğu yere gömdük onu; küçük mezarının çevresinde beyaz akasyalarla mürver fidanları var şimdi. Bir haç dikeyim dedim, ama çekindim; zaten Hristiyan değildi ki.

-Peçorin'e ne oldu? diye sordum.

-Peçorin uzun zaman hasta yattı, zayıfladı; zavallıcık, kendisiyle bir daha Bella hakkında konuşmadık: Bunun canını sıkacağını düşündüm, ne faydası vardı? Üç ay kadar sonra E... Alayına atandı, Gürcistan'a gitti. O günden beri de karşılaşmadık... Bakın, şimdi geldi aklıma, geçenlerde biri Peçorin'in Rusya'ya döndüğünü söylüyordu, ama bültenlerde buna dair bir şeye rastlamadım. Haberler bizim gibilere geç ulaşır.

Burada, haberleri bir yıl sonra almanın ne kadar tatsız olduğuna dair uzun nutuklar çekti.. Üzücü anılardan kurtulmak istiyordu galiba.

Ne sözünü kestim onun, ne de dinledim.

Bir saat sonra yolculuğa devam etmemiz mümkün oldu; fırtına dinmiş, hava açılmıştı, yola çıktık.

Yolda yine Peçorin ve Bella'dan söz açmadan edemedim.

-Kazbiç'e ne oldu, bu konuda bir şey duydunuz mu? diye sordum.

-Kazbiç'e mi? Doğrusunu isterseniz pek bilmiyorum... Şapsıların sağ kolunda Kazbiç adında bir adam varmış, kırmızı bir beşmet giyen gözüpek bir yiğitmiş bu, bizim ateşlerimizin altında dolaşır dururmuş, yanında bir kurşun vızıldadığı zaman da eğilip kibar kibar selam verirmiş; ama aynı adam değildir herhalde!

Kobi'de Maksim Maksimiç'le ayrıldık; ben posta arabasıyla devam ettim yoluma; o, ağır eşyalarından ötürü, benimle gelmedi. Bir daha buluşacağımızı pek sanmıyorduk, ama buluştuk, isterseniz anlatırım size; bu da ayrı bir hikâyedir... Yine de, Maksim Maksimiç'in saygıdeğer bir insan olduğunu kabul etmelisiniz. Öyle değil mi? Kabul edersiniz, belki de gereksiz yere uzattığım hikâyenin karşılığını bol bol almış olacağım.

II

Maksim Maksimiç

Maksim Maksimiç'den ayrıldıktan sonra, Terek Boğazıyla Daryal Boğazı'm hızla geçtim, Kazbek'te öğle yemeği yiyip Lars'da çay içtim, akşam yemeği vaktinde de Vladikafkas'a vardım. Dağları anlatmayacağım burada, oralarda bulunmamış kimseler için boş sözler söylemek, anlamsız tablolar çizmek, kimsenin okumak bile istemeyeceği gereksiz bilgiler vermek olur bu.

Bütün yolcuların mola verdiği bir handa ben de mola verdim; ama ne bir sülün kızarttırmak ne de bir lahana çorbası yaptırtmak mümkündü burada; idaresi öyle budala, öyle ayyaş üç harp malulüne verilmişti ki zaten onlardan doğru dürüst bir iş beklemek boşunaydı.

Handa üç gün geçirmem gerektiği bildirildi: Uğursuzlar, Yekaterinograd'dan gelmemiştii daha, biz de yola çıkamayacaktık. Ne uğursuzluk ya!... Ama böyle kötü kelime oyunları bir Rusu rahatlatmıyor. Maksim Maksimiç'in anlattığı Bella hikâyesini yazmakla vakit geçiririm dedim. Bu hikâyenin uzun bir hikâyeler zincirinin ilk halkası olacağını aklıma bile getirmedim; baten önemsiz bir olay bile acı sonuçlar doğuruyor!... Uğursuzların kimler olduğunu bilmezsiniz belki, bu arada onu anlatayım: Uğursuzlar, Kabarda bölgesinde, Vladikafkas'tan Yekaterinograd'a kadar ulaştırmayı yöneten piyadelerle toplarına verilen addır.

İlk günü çok sıkıntılı geçirdim; ertesi sabah erkenden bir araba girdi avluya. Baktım, Maksim Maksimiç! riski iki dost gibi karşılaştık. Benim odamda kalabileceğini söyledim kendisine; hiç nazlanmadı, omzuma bile vurdu, dudaklarım da gülümser gibi çarpıttı. Tuhaf adam!

Ahçılık sanatında büyük bir ustalığı vardı Maksim Maksimiç'in; bir sülünü enfes bir şekilde kızartmayı becerdi, salça bile yapıp üstünde gezdirdi; açıkça söyleyeyim ki, o olmasaydı kuru yemeklerle yetinmek zorunda kalacaktım. Bir şişe de KaJıetin şarabı çeşit çeşit yemekleri (zaten bir çeşit vardı) unutmamıza yardım etti, çubuklarımızı yakıp oturduk: Ben pencerenin yanına, rutubetli ve soğuk bir gün olduğu için o da ocağın başına. Sustuk. Konuşacak ne vardı ki? Kendisi hakkında ilgi

çekici ne varsa anlatmıştı bana, benim ise anlatacak bir şeyim yoktu. Pencereden dışarısını seyrediyordum. Ağaçların ötesinde, burada gittikçe genişleyen Terek Irmağı'nın kıyısında ötede beride tek katlı evler vardı; uzaklarda girintili bir duvar gibi görünen mavi dağların ardından bembeyaz kardinal başlığıyla Kazbek Dağı belirliyordu. Onlardan artık ayrılacağım için bayağı üzülüyordum.

Uzun zaman böylece oturduk. Güneş, soğuk dorukların ardına gizlenmişti, akçıl bir sis yayılmaya başlamıştı vadilere; dışarıdan bir çingirak sesiyle arabacıların şamatası geldi. Birkaç araba dolusu pasaklı Ermeni girdi avluya, arkalarında da boş bir yol landosu geliyordu; landonun hafif, rahat gidişinden, sık görünüşünden yabancı yapısı olduğu anlaşılıyordu. Macar redingotu giymiş palabıyık bir adam takip ediyordu landoyu, bir uşak için oldukça iyi giyinmişti; çubuğunun külünü çalımla silkisinden, arabacıya bağırışından kim olduğunu kolayca anlamak mümkündü. Pek ince eleyip sık dokumayan bir efendinin şımarık uşağıydı besbelli... Bir çeşit Rus Figaro'su.

-Hey, ahbap, diye bağırdım pencereden, Uğursuzlar mı geldi nedir?

Küçümseyen bir tavırla baktı bana, boyunbağım düzelterek başını çevirdi; yanında yürümekte olan Ermeni, onun yerine cevap verdi; gülümseyerek, Uğursuzların geldiğini, ertesi sabah yeniden yola çıkılacağını söyledi. Bu arada pencerede durmakta olan Maksim Maksimiç,

-Yarabbi şükür, dedi. Sonra ekledi:

-Ne enfes araba! Mutlaka Tiflis'e teftişe giden bir memurdur. Bizim daracık dağ yollarını bilmiyor galiba! Yandın demektir ahbap, senin bildiğin yollara benzemez bu; araban ingiliz malı olsa bile cıvataları gevşer!

Koridora çıktık. Yan odalardan birine açılan bir kapı vardı koridorun sonunda; uşakla arabacı bavulları yerleştiriyorlardı.

-Bana bak, ahbap, dedi Yüzbaşı, bu enfes araba kimin arabası? Harika bir araba!

Adam, bavullardan birini çözerken, başını bile çevirmeden bir şeyler mırıldandı. Maksim Maksimiç öfkelenerek omzuna dokundu saygısızın.

-Sana soruyorum ahbap! dedi.

-Kimin arabası mı? Efendimin...

-Efendin kim?

-Peçorin.

Beni kolumdan çekiştirerek,

-Ne dedin? Ne dedin? Peçorin mi? Hay Allah!... Kafkasya'da görevde bulunmuş mu? diye bağırdı Maksim Maksimiç. Gözleri neşeyle parlıyordu.

-Bulunmuş galiba. Ben hizmetine gireli çok olmadı.

-Tamam! Tamam! Gregoriy Aleksandroviç mi? Adı Gregoriy Aleksandroviç mi?

Uşağın omzuna dostça öyle bir vuruş vurdu ki, adam sarsıldı.

-Efendinle ben arkadaştık, diye ekledi. Uşak, kaşlarını çatarak,

-Özür dilerim efendim, işime engel oluyorsunuz, dedi.

-Tuhaf davranışların var ahbap!... Duymadın mı, sana efendinle yakın arkadaş olduğumuzu söyledim; aynı evde bile kaldık! Kendisi nerede?

Uşak, Peçorin'in akşam yemeği ve gece yatısına Albay N...'lerde kaldığını söyledi.

-Bu gece buraya gelmez mi? Ya da, sen onu görmeye gitmeyecek misin? Gidersen, Maksim Maksimiç'in burada olduğunu söyle... Sen o kadar söyle, o anlar. Seksen köpek bahşiş veririm sana.

Bu kadar az bahşişin sözünü duyunca suratını buruşturdu uşak, ama yine de Maksim Maksimiç'in dediğini yapacağını söyledi.

Maksim Maksimiç, gözlerinde bir zafer parıltısıyla, -Bakın nasıl koşa koşa gelecek şimdi! dedi. Gidip kapıda bekleyeyim bari... Yazık ki Albay N., ile tanışmıyorum.

Kapının önündeki bir sıraya oturdu sonra, ben de odama çekildim, itiraf ederim ki, bu Peçorin'i ben de merakla bekliyordum; Yüzbaşı'nın anlattıklarına bakılırsa pek övülecek birine benzemiyordu, ama kişiliği ilgi çekici görünüyordu bana. Bir saat sonra, harp malullerinden biri, kaynayan bir semaverle bir çaydanlık getirdi. Pencereden, --Maksim Maksimiç, diye seslendim. Çay içmez misiniz?

-Teşekkür ederim, şimdi istemem.

-Siz bilirsiniz!

Bir başıma çay içmeye başladım; on dakika sonra bizimki de geldi.

-Haklısınız galiba, bir bardak çay içsem iyi olacak. Anlarsınız ya, Peçorin'i bekliyordum. Uşağı gideli çok oldu; herhalde önemli bir işi çıkmıştır.

Aceleyle bir bardak çayı mideye indirdi, arkasından bir bardak daha içti, endişeli görünerek kapının önüne çıktı yine. Peçorin'in ilgisizliğine kırıldığı besbelliydi; uzun uzun arkadaşlıklarını anlatmıştı bana, daha bir saat önce de Maksim Maksimiç adını duyar duymaz koşarak geleceğini söylemişti onun.

Pencereyi yine açıp Maksim Maksimiç'e yatma zamanının geldiğini söylediğimde hava kararmıştı artık; dışlarının arasından bir şeyler mırıldandı; çağrımı tekrarladım; cevap vermedi.

Kaputa sarınarak kanepeye uzandım, çini sobanın üstünde yanık bıraktım mumu, uykuya daldım. Maksim Maksimiç gecenin geç saatinde odaya girerek uykumu kaçırmasaydı rahat bir gece geçirecektim. Çubuğunu masanın üstüne atarak dolaşmaya başladı, sobanın küllerini karıştırdı, sonunda yattı; yattı ama uzun zaman bir yandan bir yana dönerek öksürdü durdu.

-Tahtakuruları mı var? diye sordum. Derin derin içini çekerek,

-Evet, dedi.

Ertesi sabah erkenden uyandım, ama Maksim Maksimiç benden önce davranmıştı. Kapının önündeki sırada oturur buldum onu.

-Komutanı görmem gerekiyor, dedi, Peçorin gelince bana bir haber yollar mıydınız?

Yollayacağıma söz verdim. Koşarak uzaklaştı, bacakları eski güçlerini, gençliklerini yeniden kazanmışlardı sanki.

Serin, ama güzel bir sabahtı. Altın bulutlar, sıradağlar gibi toplanmıştı tepelerin üstünde. Kapının önünde geniş bir alan vardı; karşıya da, günlerden pazar olduğu için, pazar kurulmuştu, bir sürü insan birikmişti; sırtlarında küfelerle petek balı taşıyan Oset delikanlılar başıma üşüştü, hepsini kovdum. Bir de onlar tarafından rahatsız edilmek istemiyordum doğrusu. Sevimli Yüzbaşı'nın tedirginliğini paylaşıyordum, bu da yeterdi.

On dakika ya geçmiş ya geçmemişti ki, beklediğimiz kimse alanın karşısında belirdi. Yanında

Albay N... vardı; Albay, konuğunu hana kadar getirdikten sonra dönüp kaleye doğru gitti. Harp malullerinden birini hemen Maksim Maksimiç'e yolladım.

Efendisini karşılamak üzere, Peçorin'in uşağı avluya çıktı, atların hazırlanmakta olduğunu söyledi, bir kutu sigara uzattı ona, bazı emirler aldıktan sonra da eşyalara bakmak üzere ayrıldı. Efendisi, bir sigara yaktıktan sonra birkaç kere esnedi, kapının öteki yanındaki sıraya oturdu. Şimdi onun portresini çizeyim size.

Orta boyluydu; ince gövdesiyle geniş omuzları, avare yaşayışının da iklim değişikliklerinin de getirdiği güçlüklerle dayanabildiğim ve şehir hayatının düşkünlükleriyle ruh fırtınalarına yenilmediğini gösteriyordu; tozlu kadife ceketinin yalnız alt iki düğmesi iliklenmişti, altından görünen tertemiz beyaz çamaşırları, kibar bir beyin alışkanlıklarını belirtiyordu; kirli eldivenleri ısmarlama yapılmıştı sanki, soylu ellerine öylesine uyuyordu; eldivenlerden birini çıkardığı zaman soluk parmaklarının ne kadar ince olduğunu şaşkınlıkla gördüm. Kayıtsız, rahat bir yürüyüşü vardı, ama kollarını sallamıyordu; içe kapanık bir kişiliğin belirtisi. Yine de, bunlar kendi gözlemlerime dayanarak karaladığım özel notlar, bu notlara körükörüne inanmanızı istemem.

Sıraya otururken, dik gövdesi öylesine büküldü ki, helkemi; ginde hiç kemik yok sanırdınız; bütün gövdesinin davranışları ; sinirli bir güçsüzlükten gelen davranışlardı; Balzac'ın otuz ya-şındaki koketi, yorucu bir balondan sonra kuştüyü minderlere nasıl çöker, o da sıraya öyle çöktü. Yüzüne ilk bakışta, olsa olsa yirmi üç yaşındadır diye düşünmüştüm, sonraları ise otuz yaşlarında göründü bana. Gülümseyişinde bir çocuksuluk vardı. Teninde kadınsı bir incelik göze çarpıyordu; doğuştan dalgalı yumuşak saçı soylu, soluk alnını çerçeveliyordu; alnındaki, öfke ya da tedirginlik anlarında daha çok beliren kırışıkları uzun bir gözlemden sonra seçebildim. Saçlarının açık rengine karşılık, bıyıklarıyla kaşları karaydı, hani bazı beyaz atların yeleleriyle kuyrukları nasıl siyah olur, bu da öyle... soyluluk belirtisi. Portresini tamamlamak için, hafifçe kalkık bir burnu, pırıl pırıl, beyaz dişleri ve kahverengi gözleri olduğunu söyleyeyim. Gözleri için birkaç kelime daha eklemeliyim.

Kendisi gülerken gözleri hiç gülmüyorlardı! Bazı insanlarda buna benzer acayip çelişmelere rastladınız mı hiç? Ya kötü bir huyun ya da derin, sürekli bir acının belirtisidir bu. Yarı kapalı kirpiklerinin ardından fosforlu bir ışıltıyla patlıyorlardı diyebilirim. Ne içindeki parıltının ne de cıvıl cıvıl bir hayal gücünün yankısıydı bu; düzgün bir çeliğin göz kamaştırıcı ama soğuk parıltısına benziyordu daha çok; bakışları, çevresiyle oyalanmadığı zamanlarda, insanın içine işleyen, yırtıcı bakışlardı, saygısız bir sorunun tatsız etkisini bırakıyordu insanın üstünde, bu kadar kayıtsız, bu kadar durgun olmasalardı, küstahça bakışlar olarak da değerlendirilebilirlerdi. Belki de onun hayatının bazı ayrıntılarını bildiğim için düşündüm bunları, başkasının üstünde bambaşka bir etki de bırakabilirdi bu bakışlar; ama Peçorin'i size yalnız ben anlatacağıma göre, benim çizdiğim portreyle yetinmeniz gerekecek. Sözü, onun yakışıklı bir adam, yüzünün de kibar kadınların hoşuna giden bir yüz olduğunu söyleyerek bağlayayım.

Atlar koşulmuştu artık; koşum çingirakları çınlayıp duruyordu, Peçorin'in uşağı iki kere efendisinin yanına gelip hazır olduklarını söylemişti, ama Maksim Maksimiç hâlâ görünürlerde yoktu. Neyse ki, Peçorin Kafkas sıradağlarının mavi tepelerine bakarak düşüncelere dalmıştı, yola çıkmakta acele etmiyordu. Yanına gittim.

-Biraz daha bekleyecek olursanız, dedim, eski bir dostunuzu yeniden görmenin mutluluğunu tadacaksınız.

-Ha, sahi, diye cevap verdi aceleyle, dün gece de söylediler bana. Ama kendisi nerede?

Alana bakınca, Maksim Maksimiç'in olanca gücüyle koşarak, geldiğini gördüm. Biraz sonra

yanımızdaydı; suratından ter damlıyordu; şapkasının altından sarkan ıslak saçları alına yapışmıştı; dizleri titriyordu. Peçorin'in boynuna atılacaktı nerdeyse; Peçorin, dostça gülümseyerek, ama soğukça elini uzattı. Yüzbaşı bir an olduğu yerde kalakaldı, sonra karşısındakinin elini iki eliyle sıktı; hâlâ konuşamıyordu.

-Nasıl da sevindim, sevgili Maksim Maksimiç! dedi Peçorin. Nasılsınız bakalım?

Yaşlı adam, gözlerinde yaşlarla,

-Ya siz? Ya siz? diye kekeledi. Bu kadar zaman... Bu kadar zaman siz nerelerdeydiniz?... Nereye gidiyorsunuz?

-İran.'a gidiyorum, sonra daha da ötelere...

-Şu anda gitmiyorsunuz ya?... Biraz bekleyin sevgili dostum!... Hemen ayrılacak değiliz tabii. Uzun zamandır birbirimizi görmedik.

-Hemen gitmem gerekiyor Maksim Maksimiç, diye cevap aldı.

-Yok canım! Aceleniz ne? Anlatacak, soracak o kadar çok şeyim var ki... Nasılsınız? istifa mı ettiniz? işler nasıl? Neler yaptınız?

Peçorin gülümseyerek,

-Sıkıldım, diye cevap verdi.

-Kaledeki günlerimizi hatırlıyor musunuz? Avlanmak için güzel yerdi doğrusu! Siz de amma tutkuyla avlanırdınız haa.. Bella'yı da hatırladınız mı?

Peçorin hafifçe sarararak başını çevirdi. Esnermiş gibi yaparak,

-Tabii hatırladım, dedi.

Maksim Maksimiç birkaç saat daha kalması için yalvarmaya başladı ona.

-Enfes bir yemek yeriz, dedi. Bende bir çift sülün var, buranın Kahetin şarabı da nefis; tabii Gürcistan'daki şaraplar kadar güzel değil ama bu da birinci sınıf. Konuşuruz.. Petersburg'daki hayatınızı anlatırsınız bana. Oldu mu?

-Aslında anlatacak bir şeyim yok, sevgili Maksim Maksimiç... Artık hoşçakalın diyeyim size, gitmem gerekiyor, acelem var.

Elini sıkarak,

-Beni unutmadığınız için teşekkür ederim, diye ekledi. Yüzbaşı suratını astı. Saklamak istemesine rağmen üzgün ve öfkeli olduğu besbelliydi.

-Unutulmuşum, diye homurdandı. Ben ki hiçbir şeyi unutmadım. Peki, nasıl isterseniz öyle yapın. Bir daha bu şekilde karşılaşacağımızı ummamıştım.

Peçorin, onu dostça kucaklayarak,

-Hadi hadi, dedi. Eskiden nasılsam şimdi de öyle değil miyim? Elden ne gelir? Herkes kendi yoluna. Bir daha birbirimizi görüp göremeyeceğimizi Tanrı bilir.

Bunları söylerken arabaya binmişti bile; arabacı dizginleri eline almıştı.

Maksim Maksimiç, arabanın kapısına yapışarak,

-Durun, durun! diye bağırdı ansızın. Az kalsın unutuyordum. Kâğıtlarınızın bazıları bende kalmıştı, Gregoriy Aleksandroviç. Belki Gürcistan'da sizinle karşılaşırım diye onları yanımda taşıyordum, Tanrı bizi nerede karşılaştırdı. Onları ne yapayım?

-Ne isterseniz, diye cevap verdi Peçorin. Hoşçakalın. Maksim Maksimiç, onun arkasından,

-Demek iran'a gidiyorsunuz?.. Ne zaman döneceksiniz? diye bağırdı.

Bu arada, lando epey uzaklaşmıştı, ama Peçorin eliyle "Hiç dönmeyeceğim! Zaten niye döneyim?" gibilerden bir işaret yaptı...

Taşlı yolda araba tekerleklerinin gürültüsüyle çingirak sesleri kesildikten sonra uzun süre zavallı Maksim Maksimiç olduğu yerden kımıldamadı; derin düşüncelere dalmıştı.

Gözlerinde zaman zaman beliren yaşlara rağmen kayıtsız bir hava takınmaya çalışarak,

-Evet, dedi sonunda, eskiden arkadaştık; ama günümüzde arkadaşlığın değeri kaldı mı zaten? Onun gözünde ben neyim ki? Ne paranı ne rütbem var, üstelik yaşıtı da değilim. Bakın züppeye, Petersburg'u ziyaretinden sonra ne hale gelmiş? Ne güzel bir bando! Ne çok bavul! Bir de burnu büyük uşak!

Alaylı bir gülümseyişle söylenmişti bu sözler. Bana dönerek,

-Söyleyin bakalım, diye devam etti, siz ne dersiniz bu işe? Hangi şeytana uyarak iran'a gidiyor? Saçmalık, başka bir şey değil, düpedüz saçmalık! Aslına bakarsanız, ben onun güvenilmez, uçarı bir insan olduğunu ta baştan beri biliyordum. Yine de, sonu kötü olacak diye üzüliyorum... Başka türlü olamaz! Her zaman söylemişimdir: Eski dostlarını unutanlardan adama hayır gelmez.

Sözün burasında, heyecanını gizlemek için dönüp avluda dolaşmaya başladı; gözleri yaş içinde, sanki tekerleklerini kontrol ediyormuş gibi, arabasının çevresini dolandı birkaç kere.

Yanına yaklaşarak,

Maksim Maksimiç, dedim. Peçorin'in size bıraktığı kâğıtlar nelerdir?

-Tanrı bilir! Anı gibi bir şeyler işte...

-Ne yapacaksınız onları?

-Ne mi yapacağım? Fişek sıkısı yaptırtırım artık. -Bana verseniz...

Şaşkınlıkla bana baktı, dişlerinin arasından bir şeyler mırıldanarak bavullardan birini karıştırmaya başladı; bir defter çıkarıp tiksinererek yere attı; ikinci, üçüncü derken tam on defter aynı sonuçla karşılaştı. Öfkesinde bir çocuksuluk vardı Maksim Maksimiç'in; hem eğleniyor, hem duygulanıyordum.

-

-İşte hepsi burada, dedi, ele geçirdiğiniz hazine için kutlarım sizi...

-Bunları ne istersem yapabilirim miyim?

-isterseniz gazeteye verin. Bana ne? Ne dostuyum onun, ne de akrabası. Evet, uzun zaman bir çatı altında yaşadık... Ama kiminle yaşamadım ki?

Kâğıtları alıp aceleyle oradan uzaklaştım, Yüzbaşı'nın pişman olacağından korkuyordum. Kısa zaman sonra, kervanın bir saat içinde yola çıkacağı bildirildi. Atların hazırlanmasını büyürdüm. Yüzbaşı odaya girdiğinde ben şapkamı giymekteydim artık; o, yola çıkmak için hazırlanmıyor gibiydi; görünüşünde bir soğukluk, bir tatsızlık vardı.

-Ya siz, Maksim Maksimiç, siz gelmiyor musunuz?

-Hayır efendim.

-Niye?

-Daha komutanı görmedim; kendisine vermem gereken bazı beylik eşyalar var.

-Ama siz onu görmeye gitmemiş miydiniz?

Bunlarak,

-Gitmiştim tabii, dedi, ama kendisi yoktu... ben de bekleyemedim.

Onu anlıyordum. Zavallı ihtiyar, belki de ömründe ilk olarak, görevini, resmi dille söyleyecek olursak, "özel işleri uğrunda kötüye kullanmıştı", aldığı karşılık da ne karşılıktı ya!

-Çok üzüldüm, dedim, bu kadar erken ayrılacağımıza çok üzüldüm Maksim Maksimiç.

-Bizim gibi bilgisiz ihtiyarlar sizin gibilerle bir olabilir mi hiç? Sizler kibarsınız, kibirlisiniz. Burada Çerkez ateşi altında dost olabilirsiniz bizimle... Ama ilerde karşılaşınca elimizi bile sıkmaya utanırsınız.

Ben bu taşları hak edecek bir şey yapmadım, Maksim Maksimiç.

-Aklıma gelmişken söyleyeyim, dedim. Neyse, mutluluklar ve iyi yolculuklar dilerim size.

Biraz soğukça ayrıldık. Sevgili Maksim Maksimiç inatçı, hırçın bir Yüzbaşı olup çıkmıştı! Neden mi? Peçorin'in boynuna atılmaya hazırlanırken, Peçorin ya dalgınlık ya da başka bir sebepten ötürü kendisine sadece elini uzattı diye! Bir delikanlının, insanların davranışlarına ve duygularına arkasından baktığı pembe tüller yırtıldığı için en güzel umutlarını, düşlerini kaybetmesi çok üzücü; ama eski hayallerin yerini daha kalıcı, daha tatlı hayaller de alabilir. Gelin görün ki, insan Maksim Maksimiç'in yaşında olunca eski hayalleri yeni hayallerle değiştiremiyor. Kalp katılaşıyor, ruh kendi üstüne kapanıyor. Yola yalnız çıktım.

Peçorin'in Günlüğü ;?..

ONSUZ

Peçorin 'in Iran 'dan dönerken öldüğünü öğrendim geçenlerde. Bu haber sevindirdi beni, hem bana bu notları yayımlamak hakkını sağlıyordu, hem de başka birinin eserine kendi imzama atmak fırsatını veriyordu. Dilerim okuyucular böyle ufak bir sahtekarlık için beni suçlamazlar.

Hiç tanımadığım bir insanın en derin sırlarını neden açıklıyorum, onu anlatayım şimdi. Arkadaşı olsaydım neyse gerçek bir arkadaşın hesaplı boşboğazlığını herkes hoşgörür-ama hayatımda bir kerecik, dağ yolunda görmüştüm onu; onun için de, arkadaşlık maskesi arkasında saklanıp sitem, öğüt, alay ve yakınmalarla boy göstermek için, sevdiği kimsenin ölümünü ya da düşmesini bekleyen biri de olamam.

Bu notları okurken, kendi kusurlarını, kötülüklerini hiç acımadan ortaya seren bu adamın içtenliğine inandım, isterse en kötü insanın olsun, bir insanın nıhunun tarihi, bütün bir ulusun ruhunun tarihinden daha az meraklı, daha az eğitici değildir; özellikle bu tarih, olgun bir kafanın kendi üzerindeki gözlemlerinin sonucuysa ve yakınlık sağlamak tutkusuyla yazılmışsa. Rousseau'nun itirafları bile, yazan tarafından arkadaşlarına okunmuş olmanın kusurunu taşır. Onun için, rastlantıyla elime geçen bir günlükten bazı bölümleri yayımlamaya, yalnızca yararlı olabilmek amacı sürükledi beni. Özel adları değiştirdim ama bu adların gerçek sahipleri herhalde kendilerini tanıyacaklardır; belki de, artık dünyamızla hiç ilişkisi kalmayan bir adamı, suçladıkları hareketlerinden ötürü hoş göreceklidir. Biz, anladığımız hemen her şeyi bağışlarız.

Bu kitaba Peçorin 'in yalnız Kafkasya anılarını koydum, içinde bütün hayatını anlattığı koca bir defter duruyor elimde. Bir gün o da dünyanın yargısına sunulacaktır, ama şimdilik böyle bir sorumluluğu yüklenmemem için önemli sebepler var.

Bazı okurlar Peçorin 'in kişiliği hakkında benim düşüncemi öğrenmek isteyebilirler. Cevabım kitabın adıdır,

-Ama bu kötü bir alay! diyeceklerdir.

Acaba?

I'Taman

Taman, Rusya'daki bütün kıyı kasabalarının en kötüsüdür. Az kalsın açlıktan ölecektim orada, üstelik beni boğmaya da kalkıştılar. Bir gece geç vakit menzil atlarının çektiği ufak bir yaysız arabayla vardım oraya. Arabacı, yorgun atlarını, kasabanın girişinde, Taman'daki tek taş yapının kapısında durdurdu. Çıngırak seslerinden irkilerek uyanan Karadenizli Kazak nöbetçi, yabancı sesiyle,

-Kim var orada? diye bağırdı.

Bir Çavuşla bir Onbaşı göründü. Seyyar bir tabura katılmak üzere resmi görevle yolculuk eden bir subay olduğumu söyledim onlara, yatacak yer istedim. Onbaşı beni kasabada dolaştırdı. Kapısını çaldığımız her kulübe dolu. Hava soğuktu; üç gecedir uyumamıştım, bitkindim, öfkelenmeye başlıyordum artık.

-Rezil herif, bana bir yer bul! diye bağırdım, isterse şeytanın evi olsun, bir ev bul bana. Ensesini kaşıyarak,

-Bir ev daha var, dedi Onbaşı, ama kötü bir yerdir, efendimiz orasını beğenmezler!

"Kötü" kelimesinin tam anlamını kavrayamamışım; beni oraya götürmesini büyürdüm, iki yanında eski çitlerin sıralandığı pis sokaklardan geçip denizin tam kıyısındaki bir kulübeye vardık.

Dolunay, yeni konağının sazlı damını, beyaz badanalı duvarlarını aydınlatıyordu; bahçede, çakıllar arasında derme çatma ikinci bir kulübe daha vardı; ötekinden de eski, ötekinden de küçük bir kulübeydi bu. Kıyı, sanki bu kulübenin duvarları dibinden denize dökülüyordu; aşağıda lacivert dalgalar bitmek bilmeyen bir mırıltıyla çarpıyordu karaya. Ay, kendisine hem başkaldıran hem de boyun eğen dünyayı seyrediyordu usulca; onun ışığında, kıyıda epey uzakta, kıpırtısız karaltıları soluk ufkun önünde belirmiş iki gemiyi seçebiliyordum.

-Limanda gemiler var, dedim kendi kendime. Yarın Gelincik'e hareket ederim.

Yanımda emirber olarak sınır alayından bir Kazak vardı. Bavulumu almasını, arabacıyı da salıvermesini söyledim. Sonra ev:' sahibine seslenmeye başladım. Cevap yok. Kapıyı çaldım yine'i cevap yok. Tuhaf bir durum. Sonunda on dört yaşlarında bir çocuk göründü dehlizden.

-Evin efendisi nerede?

-Evin efendisi yok.

"-Nasıl yani? Bu evin efendisi yok mu?

Yok.

-Evin hanımı?

-Şehre gitti.

-Öyleyse kim açacak bana kapıyı? diye sorup bir tekme attım. Kapı açıldı, bir rutubet kokusu geldi içerden. Kükürtlü bir kibrit yakıp oğlanın burnuna tuttum; ışığı, bembeyaz iki gözü aydınlattı. Çocuk kördü, doğuştan kör. Önümde kıpırdamadan duruyordu, kendisini incelemeye başladım.

İtiraf ederim, körler, tek gözlüler, sağırlar, dilsizler, çolaklar, topallar, kamburlar, vs. hakkında kesin yargılarımdır, insanın görünüşüyle ruhu arasında garip bağlar olduğunu fark etmişimdir;

sanki bir kolun yok oluşuyla birlikte ruh da bir duygusunu kaybeder.

Onun için, kör çocuğun yüzünü incelemeye başladım, ama gözleri olmayan bir yüzde insan ne okuyabilir? Uzun zaman, elimde olmayan bir acımayla baktım onun yüzüne; ansızın ince dudaklarına belli belirsiz bir gülümseme yayıldı, bu gülümseme nedense tatsız bir etki bıraktı bende. Kafamda, kör çocuğun görüldüğü kadar kör olmadığı kuşkusu uyandı; ama boşuna! Kör olmayan biri kendini kör göstermekle ne kazanabilirdi? Yine de, aklıma takıldı bu. Bazı inançlarım vardır. Sonunda,

-Sen evin hanımının oğlu musun? diye sordum.

-Hayır- Kimsin öyleyse?

-Yetimin biri. Bir sakat.

-Evin hanımının hiç çocuğu yok mu?

-Yok. Bir kızı vardı, o da bir Tatarla denize kaçtı.

-Ne Tatarı?

-Şeytan bilir! Kırım'dan bir Tatar işte, Kerçli bir kayıkçı. Kulübeye girdim; bütün eşya, iki sıra, bir masa, bir de ocağın yanındaki koca bir sandıktan ibaretti. Duvarlarda bir tek ikona bile yoktu kötüye alamet! Kırık pervazlar arasından deniz yeli giriyordu. Bavulumdan bir mum çıkarıp yaktım, onun ışığında eşyalarımı yerleştirmeye başladım. Odanın bir köşesine kılıcımın tüfeğini koydum, tabancalarımı masaya bıraktım, sıralardan birinin üstüne pelerinimi yaydım; benim Kazak öteki sıraya uzandı, on dakika sonra horlamaya başladı. Ama uyku tutmuyordu beni, karanlıkta kör çocuk geliyordu gözlerimin önüne.

Böylece bir saat kadar geçti. Ay pencereyi aydınlatıyordu, süzülen ışığı kulübenin toprak zeminine vuruyordu. Süzülen ışıktan bir gölge geçiverdi ansızın. Kalkıp pencereye bir göz attım; biri, bir daha koşarak geçip kayboldu, nereye gittiğini Tanrı bilir. Kıyıya inen dik yokuştan aşağı koşması imkânsızdı; ama gidecek başka yer de yoktu ki. Kalkıp beşmet'imi sırtıma geçirdim, hançerimi kuşandım, hiç ses etmemeye çalışarak kulübeden çıktım; önümde kör çocuk beliriverdi. Çitin arkasına saklandım hemen; sağlam, ama dikkatli adımlarla yanımdan geçti. Kolunun altında bir bohça vardı; limana yöneldi, dar, dik yoldan inmeye başladı.

"Bir gün gelecek ki dilsizler konuşacak ve körler görecektir(*)", diye düşünüp, beni göremeyeceği bir uzaklıktan takip etmeye başladım onu.

Bu arada, ay bulutlarla örtünmüş, denizin üstünü sis kaplamıştı; yakınlardaki bir geminin burnunda yanan fener görünüyordu sislerin arasından. Kıyıda köpüklü dalgalar neredeyse batıracak gibiydi gemiyi. Güçlkle yokuştan indim. Gördüklerim şunlardı: Kör çocuk bir an duraladı, sonra yokuşun sağına saptı; o kadar kıyıda yürüyordu ki, bir dalga gelip onu götürebilirdi; ama besbelli bu yolu ilk tepmiyordu, taştan taşa atlayışından, çukurlara basmayışından öyle anlaşılıyordu. Sonunda, bir şeye kulak veriyormuş gibi, durdu, yere oturup bohçayı yanına bıraktı. Bir kayanın arkasına saklanıp onun hareketlerini takip ettim. Birkaç dakika sonra, aksi yönden, beyazlar giyinmiş biri geldi. Gidip körün yanına oturdu. Rüzgâr, konuşmalarını zaman zaman kulağıma kadar getiriyordu. Bir kadın sesi,

-Ee, kör? dedi. Fırtına şiddetlendi; Yanko gelmeyecek. Öteki,

-Yanko fırtınadan korkmaz, diye cevap verdi. Kadın, sesinde bir hüznle,

-Sis de artıyor, diye üsteledi. (*) incil'den

-Siste devriyeleri atlatmak daha kolay.

-Ya batarsa?

-Batarsa batsın, ne çıkar bundan? Sen de pazar günü yeni kurdeleni takmadan gidersin kiliseye.

Bir süre konuşmadılar; dikkatimi çeken bir şey vardı: O zamana kadar Ukrayna şivesiyle konuşmuş olan kör, artık tertemiz bir Rusçayla anlatıyordu diyeceklerini.

Ellerini çırparak,

-Gördün mü, haklıymışım, dedi. Yanko ne denizden, ne rüzgârlardan, ne sisten, ne de devriyelerden korkar. Dinle bak! Bu, suyun sesi değil... Ben aldanmam... Onun uzun küreklerinin sesi bu!

Kadın, ayağa fırlayıp, endişeli endişeli uzaklara bakmaya başladı.

-Yanılıyorsun, kör, dedi. Ben bir şey görmüyorum.

İtiraf ederim, ne kadar uğraştıysam ben de kayığa benzer bir şey göremedim uzaklarda. On dakika kadar geçti; sonra dağ gibi dalgalar arasından kara bir nokta göründü, bir büyüyor bir küçülüyordu. Dalgaların üstünde inip kalkarak, kayık kıyıya yaklaşıyordu. Böyle bir gecede on beş millik boğazı geçmeyi göze aldığına göre yiğit bir denizci, diye düşündüm; herhalde önemli bir sebep de vardı! Zavallı kayığa, kalbim çarparak bakarken bunları düşündüm. Kayık, bir ördek gibi dalıyordu dalgalara, sonra dalgaların kürek gibi açılışıyla birlikte derin karanlıktan köpükler arasında çıkıyordu. Şimdi kıyıya çarpıp parçalanır, dedim kendi kendime; ama ustalıkla yan dönüp sapasağlam, körfeze girdi. Koyun postundan bir Tatar kalpağı giymiş orta boylu bir adam çıktı kıyıya. Elini salladı; üçü birden, kayıktan çıkardıkları bir şeyi sürümeye başladılar; yük öyle kocamandı ki, kayık nasıl batmamış, bugün bile şaşıyorum. Her biri bir bohça yüklendi, kıyıda uzaklaşıp gözden kayboldular. Kulübeye dönmek zorunda kaldım; ama, itiraf ederim, bütün bu garip olaylar kafamı kurcaladı benim, sabahı bekledim.

Uyanınca beni giyinmiş gören emirber şaşırdı; ona niye erken kalktığımı söylemedim tabii. Bir süre, pencereden yırtık bulutları ve beyaz bir deniz fenerinin tepesiyle birleşen mor renkli uzak Kırım kıyılarını hayranlıkla seyrettikten sonra, Gelincik'e hareket saatini öğrenmek üzere Fonagorio Kalesine, komutanla görüşmeye gittim.

Yazık ki, komutan kesin bir şey söyleyemedi. Limandaki gemiler ya devriyelerdi ya da daha yüklenmeye başlanmamış tüc-car gemileriydi.

-Belki üç dört gün sonra posta gemisi gelir, dedi komutan, o zaman bir'sey düşünürüz.

Sıkıntılı ve aksi, kulübeye döndüm. Kapıda benim Kazak korkulu bir yüzle karşıladı beni.

-İşler kötü, efendim, dedi.

-Evet, dostum, biliyorum. Buradan ne zaman kurtulacağımızı Tanrı bilir!

Bunları duyunca daha da telaşlandı, bana doğru eğilerek,

-Kötü bir yer burası! diye fısıldadı. Bugün Karadenizli bir çavuşa rastladım; geçen yıl aynı bölükteydik onunla. Ona nerede kaldığımızı söyler söylemez, "Kardeş, berbat bir yer orası, sahipleri de berbattır!" dedi. Sahiden de ne biçim kör bu? Her yere, pazara, ekmek, su almaya tek başına gidiyor... buraları iyi biliyor...

-Evin hanımım gördün mü?

-Siz burada yokken yaşlı bir kadınla kızı geldi.

-Ne kızı? Onun kızı yok ki.

-Kızı değilse kim olduğunu Tanrı bilir. Neyse, kadın şimdi kulübede.

Küçük kulübeye girdim. Ocak yanıyordu, yoksullar için oldukça güzel sayılabilecek bir yemek pişiyordu içinde. Sorduğum bütün sorulara, kadın sağır olduğunu, tek kelime duymadığını söyleyerek cevap verdi. Üstelemek boşuna! Ateşi çalı çırpıyla alevlendiren köre döndüm. Kulağından yakalayarak,

-Söyle bakalım, kör şeytan! dedim. Dün gece o bohçayla sinsi sinsi nereye gidiyordun, ha?

O anda kör çocuk, ağlayıp inlemeye, bağırmaya başladı:

-Nereye mi gidiyordum? Hiçbir yere... Bohçayla mı? Ne bohçası?

Bu kere söylenenleri duyan yaşlı kadın homurdandı:

-insanlar neler de uyduruyorlar! Hem de bir sakat için! Niye uğraşıyorsunuz onunla? Size ne yaptı?

Usandım, bu bilmeceyi çözmeye karar vererek kulübeden çıktım.

Pelerine sarınıp çitin yanındaki bir taşa oturdum, avare avare uzakları seyretmeye başladım. Önümde, dün geceki fırtınadan kabarmış deniz vardı; dalgaların tekdüze sesi, uykuya dalmaya hazırlanan bir şehrin mırıltısını andırıyordu; bu, geçmiş yıllarımı hatırlattı bana, düşüncelerim, kuzeye, soğuk başkentimize uzandı. Anılar rahatsız etti beni, onların arasında kayboldum. Böylece bir saat, belki de daha çok zaman geçti. Ansızın şarkıya benzer bir şey çarptı kulağıma. Gerçekten bir şarkıydı, genç bir kadın söylüyordu... Ama nereden geliyordu ses? Dinledim; garip, bir ağır, bir hüznü, bir hızlı, bir neşeli şarkıydı bu. Döndüm.. Kimseler yoktu; yeniden dinledim, kelimeler gökten düşüyorlardı sanki. Gözlerimi kaldırdım; kulübenin damında, Çizgili bir elbise giymiş, saçları çözüp bir kız, bir su perisi duruyordu. Güneş gelmesin diye elini gözlerine siper etmiş, uzaklara bakıyor, bir gülüp bir düşünüyor, şarkısını söylüyordu.

O şarkıyı kelime kelime ezberledim:

Bu yemyeşil denizin

dalgaları üstünde

kadırgalar salınır

beyaz yelkenleriyle.

Benim kayığım da var

kadırgalar içinde, yelkeni yoktur

ama küreği iki tane.

Patlayınca fırtına

o eski kadırgalar

kanatlarını açıp denize dağılırlar.

Selamlarım denizi

eğilip dalgalara:

"Ey azgın deniz, sakın

kayığıma dokunma.

Benim küçük kayığım

değerli şeyler taşır,

*kaptanı da ne kaptan,
gözüpek bir bahadır!"*

Geceleyin duyduğum sesin bu ses olduğunu anlayıverdim birdenbire; bir an düşündükten sonra yeniden dama baktım, kız yoktu. O sırada koşarak geçti yanımdan, bir başka şarkı mırıldanarak, parmaklarını şıkırdatarak yaşlı kadının kulübesine gitti; sonra da bir tartışma başladı aralarında. Yaşlı kadın küplere binmişti, kız ise kahkahalar atıyordu. Baktım, benim su perisi kulübeden çıktı. Yanıma gelince durup, orada bulunmama şaşmış gibi gözlerini gözlerime dikti; döndü, ağır ağır limana doğru yürüdü sonra.

İş bununla bitmedi: Oturduğum kulübenin çevresinde dolandı bütün gün; şarkı söylemesi de, zıplaması da bir dakika kesilmedi. Ne garip yaratıktı! Çılgınlık izleri yoktu yüzünde; aksine, pırıl pırıl; insanın içine işleyen bakışları vardı. Gözleri, mıknaatlı birer güce sahipti sanki, ne zaman baksalar karşılarındakinden bir soru bekliyor gibiydiler. Ama ben daha ağzımı açar açmaz, kurnazca gülümseyerek kaçıyordu.

Doğrusunu isterseniz, böyle bir kadın görmemiştim şimdiye kadar! Güzellikle ilgisi yoktu, ama benim de güzellik konusunda kendime göre düşüncelerim vardır. Cins kadındı... cins olmak, atlarda olduğu gibi, kadınlarda da büyük bir şeydir; bunu bulanlar; la jeune France. Yürüyüşten, ellerden, bir de ayaklardan anlaşılır bu (yani la jeune France değil, cins olmak), özellikle burun da önemlidir. Rusya'da düzgün burun bulmak küçük ayak bulmaktan daha zordur. Benim şarkıcı on sekizinden fazla göstermiyordu. Görünüşündeki olağanüstü yumuşaklık, başını sadece kendine özgü bir biçimde eğişi, güneşten yanmış boynuyla omuzlarının altına benzer parıltısı ve özellikle, düzgün burnu... bütün bunlar beni büyülüyordu. Gözlerinin ucundan bakışlarında yabani, kuşkulu bir şeyler okuyordum gerçi, gülümseyişinde tuhaf bir belirsizlik vardı, ama inancın gücü diye buna denir işte: düzgün burnu aklımı başımdan almıştı. Goethe'nin Mignon'unu (onun ö Alman hayal gücünün garip yaratığını) bulduğumu sanmıştım; aralarında öyle çok ortaklaşa özellikler vardı ki sonsuz tedirginlikten tam durgunluğa aynı hızlı geçişler, aynı kapalı sözler, aynı zıplamalar, garip şarkılar.

Akşamüstü, kapının yanında önünü kestim onun; aramızda şöyle bir konuşma geçti:

-Söyle bana, güzel kız, dedim, damda ne yapıyordun bugün?

-Rüzgârın nereden estiğini anlamaya çalışıyordum.

-Sana ne bundan?

-Rüzgârla birlikte mutluluk da gelir.

-Demek mutluluğu şarkıyla çağırıyordun?

-Şarkıların olduğu yerde mutluluk da vardır.

-Ya insan kederli bir şarkı söylüyorsa?

-Ne çıkar? Bir yerde iyi yoksa o yerde kötü bulunur; iyi ile kötünün arası pek öyle uzak değildir.

-Kim öğretti sana o şarkıyı?

-Kimse öğretmedi; içimden şarkı söylemek geliyorsa söylerim; dinlemek isteyen de dinler; dinlemeyen anlamaz.

-Peki şarkıcı bülbül, adın ne senin? -Beni vaftiz eden bilir.

-Kim vaftiz etti seni?

-Nereden bileyim?

-Ne büyük sır! Bak, senin hakkında bir şey öğrendim. (Sanki kendisine söylemiyormuşum gibi, yüzü değişmedi, dudakları kımıldamadı.) Dün gece kıyıya inmişsin.

Burada, bütün gördüklerimi ciddi ciddi anlattım kendisine, telaşlanır sanıyordum. Hiç mi hiç telaşlanmadı! Kahkahalar atmaya başladı.

-Çok şey görmüşsün, ama az şey biliyorsun, dedi. Bildiğini de kendine sakla!

-Ya gördüklerimi komutana söylemeyi aklıma koymuşsam? Çok ciddi, hatta sert bir tavır takındım sözün burasında.

Ansızın sıçradı, bir şarkıya başlayıp çalılar arasından fırlayan bir kuş gibi gözden kayboldu. Son sözlerim yersizdi: O sırada bu sözlerimin önemini kavrayamamışım, sonradan pişman oldum. Hava daha yeni kararmıştı; Kazağa, çayı yolculuk usulü demlemesini büyürdüm; bir mum yakıp masanın başına oturdum, sessizce çubuğumu tüttürdüm, ikinci bardak çayımı bitirmek üzereydim ki, kapı gıcırdadı, arkamda bir elbisenin hafif hışırtısıyla bazı ayak sesleri duydum; ürkererek döndüm: Oydu, benim su perisi. Usulca karşıma oturup gözlerini benim gözlerime dikti; neden bilmiyorum, bakışları şaşılacak kadar candan göründü bana; bakışları, bir zamanlar hayatımla zalimcesine oynayan bazı bakışları hatırlattı. Soru sormamı bekliyor gibiydi, ama anlatılmaz bir karışıklık içindeydi kafam, ses çıkarmadım, içinin heyecanını açığa vuran hafif bir solgunluk kaplamıştı yüzünü, elleri masanın üstünde amaçsızca dolaşıyordu, belli belirsiz titriyordu; göğsü bir kabarıyor, bir iniyordu; zaman zaman soluğunu tutuyordu. Bu komedi sıkmaya başlamıştı artık beni; sessizliği en kolay şekilde, yani ona bir bardak çay sunarak, bozmak üzereydim ki ansızın ayağa kalkıp kollarını boynuma doladı, nemli, ateşli bir öpücük kondurdu dudağıma. Gözlerim karardı, başım döndü, gençlik tutkusunun bütün gücüyle sardım onu; ama o, yılan gibi kayarak kollarımdan kurtuldu.

-Bu gece, diye fısıldadı, herkes uyuyunca kıyıya gel. Sonra ok gibi fırlayıp çıktı odadan. Dehlizde, çaydanlıkla yerde durmakta olan mumu devirdi.

Samanların üstüne uzanmış, geri kalan çayla ısınmayı kuran Kazak,

-Şeytan karı! diye bağırdı.

Ancak o zaman kendime gelebildim.

İki saat kadar sonra, liman sessizliğe bürününce benim Kazağı uyandırdım.

-Ateş edersem, dedim, hemen kıyıya gelirsin. Gözleri faltaşı gibi açıldı; hemen cevabı yapıştırdı:

-Başüstüne, efendim!

Kuşağıma bir tabanca sokup dışarı çıktım. Kız beni yokuşun başında bekliyordu; kıvrak gövdesini saran şal inceikti. Elimi tutarak,

-Beni takip et! dedi.

Yokuştan inmeye başladık. Nasıl oldu da kafamı kırmadım, hâlâ şaşarım, inince sağa saptık, bir gece önce körün arkasından gittiğim yolda ilerledik. Ay daha doğmamıştı, iki yıldız, bir çift deniz feneri gibi parlıyordu lacivert gökte. Kıyıya yanaşmış kayığı ağır ağır sallayan koca dalgalar kayalara birbiri arkasından çarpıyorlardı.

...

-Hadi, kayığa binelim, dedi.

Durakladım. Deniz gezintilerine alıştım; ama sırası değildi duraklamanın. Kayığa atladı,

arkasından ben de bindim. Kıyıdan açıldığımızı anlayınca aklım başıma geldi.

-Bu da ne demek? dedim sertçe.

Beni oturtup kollarını boynuma dolayarak,

-Bu, seni seviyorum demektir, dedi.

Yanağını yanağıma bastırdı; yüzümde alevli soluğunu duydum. Ansızın bir şey düştü suya. Kuşağı mı yokladım, tabancam yoktu. Ah, ne büyük bir kuşku girdi içime! Kan beynime sıçradı; çevreme baktım, kıyıdan elli kulaç açılmıştık, bense yüzme bilmiyordum! Onu itmeye çalıştım, ama elbiselerime kedi gibi yapışmıştı; birdenbire, güçlü bir itişle az kalsın denize düşüyordum. Kayık sallanıyordu, toparlandım; büyük bir mücadele başladı aramızda; öfkem güç verdi bana, ama baktım ki karşımdaki benden daha çevik. Küçük ellerini sıkarak,

-Ne istiyorsun? diye bağırdım.

Parmakları çatırdadı, ama bağırmadı kız; yılan gibi biriydi, bu acıya dayandı.

-Gördün, dedi, söyleyeceksin!

İnsanüstü bir çabayla beni bordaya yatırdı; ikimiz de yarı belimize kadar kayıktan sarkmıştık; saçları suya değiyordu; artık en önemli andı bu. Dizimi kayığın oturak tahtasına dayayarak bir elimle saçlarımı, bir elimle de boğazını yakaladım onun; elbiselerimi bıraktı, o anda kızı suya attım.

Hava iyice kararmıştı; birkaç kere köpükler arasında başını seçebildim, o kadar...

Kayıкта eski bir küreğe benzer bir şey buldum; nasıl olduysa oldu, bin güçlkle kıyıya geldim. Kulübeye doğru yürürken, bir gece önce körün denizciyi beklediği yere bakmadan edemedim. Ay pırıl pırıldı gökte, beyazlar giymiş biri kıyıda oturuyordu; merakla yaklaşıp yokuşun başındaki çimenlerin arasına uzandım. Başımı biraz çıkarınca her şeyi açık seçik görebiliyordum; benim deniz kızını fark edince pek şaşırmadım doğrusu, biraz sevindim. Uzun saçlarını sıkıyordu; ıslak şal, kıvrık gövdesini ve dik memelerini ortaya çıkarmıştı. Uzakta bir kayık görüldü; yaklaştı; içinden, bir gece önceki gibi, Tatar kalpaklı, ama saçları Kazaklarınki gibi kesilmiş, deri kemerine koca bir hançer sokmuş bir adam çıktı.

-Yanko, dedi kız, her şey bitti artık!

Daha sonra konuşma devam etti, ama öyle hafif konuşuyorlardı ki söylediklerini duyamıyordum. Bir ara Yanko, sesini yükselterek,

-Kör nerede? dedi.

-Bir işe gönderdim onu, diye cevap aldı.

Birkaç dakika sonra kör görüldü, sırtındaki çuvalı bir kayığa yerleştirdiler.

-Dinle kör, dedi Yanko, sen o yeri korursun... anlıyorsun ya... orada epey değerli eşya var... Söylersin....'a (söylenen adı duyamadım), artık bana güvenmesin, işler bozuldu, bundan böyle beni göremez; tehlikeli olur bu. Ben başka yerde iş bulurum, ama o benim gibi gözüpek birini bulamaz. Söylersin, bana daha çok para verseydi Yanko da onu bırakmazdı; rüzgârın estiği, denizin kabardığı yerlerde bana iş çok!

Bir süre sustu, sonra devam etti:

-Kız da benimle geliyor, burada kalamaz, ihtiyar karıya da söylersin, artık gebersin gitsin, yaşadığı yaşayacağı kadar; insan öleceği zamanı bilmeli. Ona gelince, o da bizi göremez bundan böyle.

Acınacak bir sesle,

-Ya ben? diye sordu kör.

-Senin bana ne faydan dokunacak? diye cevap aldı.

Bu arada, benim deniz kızı kayığa atlamıştı, eliyle Yanko'ya işaret ediyordu; Yanko bir şeyler sıkıştırdı körün avucuna.

-Al şunu, pasdispanya alırsın kendine, dedi. Kör,

-Yalnız bu kadarcık mı? diye sordu.

-Peki, şunu da al bakalım.

Yere, bir taşın üstüne düştü para. Kör onu almadı. Yanko kayığa bindi; kıyıda esiyordu rüzgâr; ufak bir yelken açıp uzaklaştılar. Uzun zaman ay ışığında, karanlık dalgaların arasında bembeyaz parıldadı yelken; kör, kıyıda oturuyordu; hıçkırığa benzer bir şey duydum, ağlıyordu. Uzun uzun ağladı... Üzüldüm. Kader beni bu namuslu kaçakçıların huzurlu ortamına niçin atmıştı? Bir kaynağın düzgün suyuna fırlatılan bir taş gibi, huzurlarını bozmuştum onların, az kalsın bir taş gibi kendim de batacaktım!

Kulübeye çekildim. Dehlizde, tahtadan bir çanağın üstünde mum yanıyordu. Kazak, buyruğuma rağmen, tüfek elinde, uykuya dalmıştı. Rahatını kaçırmadan odaya girdim. Bir de baktım ki, yolculuk çantam, gümüş kakmalı kılıcım, bir arkadaşın armağanı olan Dağıstan hançerim ortada yok! Körün sırtındaki çuvalda neler olduğunu o zaman anladım işte! Pek nazik sayılmayacak bir tekmeyle Kazağı uyandırıp adamakıllı haşladım onu, öfkem biraz yatıştı; yapılacak bir şey yoktu ki! Aslında bakılırsa, komutanlığa gidip kör bir çocuğun beni soyduğunu, on sekiz yaşında bir kızın da boğmaya kalktığını söylemem saçma olmaz mıydı? Neyse ki, ertesi sabah yolculuğuma devam etmem imkânı çıktı, Taman'dan ayrıldım. Yaşlı kadınla zavallı kör çocuk ne oldular, bilmiyorum. Zaten insanların sevinçlerinden, acılarından bana ne? Ben, yolculuk eden bir askerden, elinde resmi görevlilere verilen bir yol belgesi bulunan bir insandan başka neyim ki?

2

Prenses Meri

11 Mayıs

Dün Pyatigorsk'a geldim, şehir dışına yakın bir yerde, Maşuk Dağının eteklerinde, bölgenin en yüksek noktasında bir ev tuttum: Fırtına çıktığında bulutlar evimin damına çökecekler. Bu sabah saat beşte, penceremi açınca, odam, evimin önündeki küçücük bahçede büyüyen çiçeklerin kokusuyla doldu. Çiçeğe durmuş kiraz ağaçlarının dalları pencereimin içine kadar uzanıyorlar ve rüzgâr arasına onların taçyapraklarını serpiyor yazımasama. Üç tarafta da harika bir manzara var; batıda, beş tepeli Beştuğ "yatışmış bir fırtınanın son kara bulutu" gibi masmavi uzanıyor; kuzeyde, Maşuk Dağı kıvrırcık tüylü bir Acem kalpağı gibi, boydan boya kapatıyor ufkun o kesimini; doğuda, daha iç açıcı bir manzara var; tam aşağıda da rengârenk, tertemiz, yepyeni küçük bir kasaba; maden suyu kaynakları köpük köpük, ayrı ayrı dillerden konuşan kalabalığın uğultusundan ayırt edilemiyor; şehrin ötesinde

ise, sıra sıra dağlar yükseliyor, nasıl mavi, nasıl tepeleri bulutlu dağlar, oysa ufkun son noktasında karlı doruklardan bir dizi uzuyor göz alabildiğine, Kazbek'le başlayıp çifte tepeli Elbrus'la biten bir dizi.

Böyle bir ülkede yaşamak ne güzel! Bir çeşit sevinç yayılıyor damarlarım. Hava, küçük bir çocuğun öpüşü gibi saf ve taze, güneş pırıl pırıl, gök mavi; kişinin, bundan fazla ne istenebilir, diyeceği geliyor. Kim tutku, özlem ya da pişmanlık ihtiyacı duyar burada? Her neyse, vakit tamam. Elizabet Kaynağı'na gideceğim: Dediklerine göre, sabahları, kaplıcalardaki bütün kibarlar orada toplanıyorlarmış.

Şehrin merkezine indiğimde bulvar boyunca yürüdüm; usul usul dağa tırmanan bir sürü bezgin kişiler çarpı gözüme. Bunların çoğu, taşra bozkırlarından gelme toprak sahiplerinin aileleriydi: Kocaların eski püskü, modası geçmiş redingotlarına, karılarla kızların süslü püslü elbiselerine bir kere bakmak yetiyordu bunu anlamak için. Kaplıcalardaki genç adamları bir bir tanımış olmalı ki, sevimli bir ilgiyle beni incelediler. Önce, kaputunun Petersburg modasına uygunluğu yanılttı onları, ama sonra alelade bir subay olduğumu belirten apoletlerimi görünce tiksintiyle başlarını çevirdiler.

Mahalli yüksek memurların hanımları, yani bir bakıma kaplıcaların ev sahibeleri, daha bir yakın davranıyorlardı; onların el gözlükleri vardır, üniformaya pek dikkat etmezler, Kafkasya'da, sıra sıra düğmeli asker ceketlerinin altında ateşli yüreklere, beyaz kalpaklar altında zeki kafalara rastlamaya alışkındırlar. Çok sevimlidir bu kadınlar, uzun zaman da sevimli kalırlar! Her yıl, eski hayranlarının yerini yenileri alır; onların bitmek tükenmek bilmeyen insancılığı bu bula bağlayabiliriz belki. Elizabet Kaynağı'na giden dar patikadan çıkarken, kimi sivil kimi asker bir erkek grubuna yetiştim; bunlar, sonradan öğrendiğime göre, sulardan yararlanmak isteyenlerin arasında özel bir sınıf meydana getiriyorlarmış. İçerlirmiş, ama su değilmış içtikleri, az yürürlermiş, geçici maceralara atılırlarmış, kumar oynarlarmış ve can sıkıntısından şikâyet ederlirmiş. Basbayağı züppe bunlar: Hasır zarflı bardaklarını kükürtlü suya daldırırken bilgece pozlar takınırlar; sivil olanları, soluk mavi boyunbağı takarlar; askerler, yakalarının arasından kırmalı gömleklerini gösterirler. Taşra evlerini müthiş küçümserler ve başkentini içine adımlarını bile atamadıkları soylu konaklarını düşünüp iç çekerler.

Sonunda, kaynağa vardım. Kaynağın yanbaşındaki alanda, banyoları çevreleyen kırmızı kiremitli bir yapı vardı, biraz daha ötede de, yağmurlu havalarda yürüyüşe çıkılabilecek bir avlu. Birtakım yaralı subaylar, değnekleri yana dayamış, bir sıraya çökmüşlerdi, soluk ve bitkindiler. Birtakım hanımlar, bir aşağı bir yukarı dolanıyor, suyun şifalı etkisini bekliyorlardı, içlerinde biriki tane güzel yüzlü olan vardı. Maşuk Dağının yamacını kaplayan asmaların arasında, baş başa kalmayı kalabalığa tercih eden renkli kadın şapkaları göze çarpıyordu, çünkü böylesi bir şapkanın yanında mutlaka ya bir asker kalpağı görüyordum ya da şu yuvarlak, sakil sivil şapkalarından birini. Eol Harpı diye anılan bölümün bulunduğu sarp tepenin üstünde, manzara meraklıları durmuş, teleskoplarını Elbrus Dağına çevirmişlerdi: Aralarında, öğrencilerinin sarılık hastalığını iyileştirmek için buralara kadar gelmiş iki eğitimci vardı.

Tepenin kenarına geldiğimde soluğum kesilmişti; kiremitli yapıya yaslanarak ilginç manzarayı gözlemeye başlamıştım; ama o sırada bildik bir ses duydum arkamda: -Peçorin! Ne zamandır buradasın?

Döndüm ki, Gruşnitski! Kucaklaştık. Seyyar taburda tanışmıştım onunla. Bacağına bir kurşun yemiş, benden bir hafta kadar önce gelmiş kaplıcalara.

Gruşnitski harp okulu öğrencisidir. Hizmete gireli ancak bir yıl olmuştur; züppelik adına erlere özgü kalın kaputlardan giyiyor. Erlerin taktığı Giyorgi nişanı var göğsünde. Vücudu biÇİrnli,

karayağız bir adam; görünüşüne kanarsanız yirmi beş yaşında falan dersiniz, oysa yirmi birinde bile yok daha. Konuşurken başını geriye atar, sol eliyle de boyuna bıyığını burar, sağ eliyle koltuk değneğine yaslanır çünkü. Konuşması hızlı ve özentilidir; her durumda kullanılabilecek ezberleme deyimlere önem veren, yalın güzellikten etkilenmeyen, kendilerini ciddi ciddi olağanüstü duygulara, yüce tutkulara ve bilinmedik acılara kaptırıpveren kişilerden biridir o. Böyleleri etki yaratabildiler mi mutlu olurlar; taşralı hanımlar bayılırlar bu tiplere. Yaşlanınca ya aklı başında çiftlik sahipleri olurlar, ya da içkiye vururlar; bazen iki işin de üstesinden geldikleri olur. Yürekları, çoğu kere, erdemlerle doludur ama şiirsel yönden beş para etmezler. Gruşnitski'nin en büyük tutkusu parlak sözler söylemekti; konuşma gündelik kavramların dışına çıkar çıkmaz kelime yağmuruna tutardı insanı: Hiçbir zaman tartışmadım onunla. Ne karşı çıkışlarınıza kulak asar, ne söylediğini dinler. Bir susmayagörün, hemen sizin biraz önce söylediklerinizle ilgili gibi görünen, ama aslında kendi konuşmasının devamı olan bir tirada girişir. ;

Ortalama bir zekâsı vardır; nükteleri epey güldürücüdür, ama çoğu kere yersiz kaçır, üstelik zekâsı keskin falan da sayılmaz; bir kelimeyle alt edebileceği tek kişi yoktur dünyada; insanları tanımaz, zayıf noktalarından habersizdir, çünkü bütün ömrü boyunca yalnız kendisiyle ilgilenmiştir. Amacı bir roman kahramanı olabilmektir. Kendisinin bu dünyaya göre yaratılmadığına, bu yüzden de hep acı çekmeye mahkûm olduğuna başkalarını inandırmaya öylesine çalıştı ki, kendisi bile nerdeyse inandı söylediklerine. Er kaputunu kurumla taşıması bundan. Kendisini iyi tanıdığım için hoşlanmaz benden, ama görünüşte çok iyi dostuz. Gruşnitski'nin olağanüstü cesur olduğu söylentisi yaygındır. Onu harekâтта gördüm: Kılıcını sallıyor, haykırıyor, gözlerini yumup ileri atılıyor. Nedense Rus cesaretine pek benzemiyor bu!

Ben de sevmem onu: Günün birinde dar bir geçitte karşıla şacağız gibi gelir bana; o zaman mutlaka ikimizden biri kaybedecek.

Onun Kafkasya'ya gelişi de bu gözükara romantizmin sonucu. Kalıbımı basarım, babaevinden ayrılırken güzel bir komşu kızına, pek hüznü bir tavırla, Kafkasya'ya gitmesinin nedeninin yalnız askerlik etmek olmadığını, asıl... gibi şeyler söyledikten sonra, sözün tam burasına gelince gözlerini eliyle kapayarak şöyle demiştir:

-Hayır, siz asla bilmemelisiniz bunu! Yoksa o tertemiz ruhunuz sarsılır! Hem de neye? Ben neyim sizin için? Beni anlar mıydınız?., vesaire.

K... Alayına katılmasının asıl nedeninin kendisi ile Tanrı arasında ebedi bir sır olarak kalacağım söyledi bana.

Yine de trajik havadan sıyrıldığı anlarda, Gruşnitski oldukça sevimli, eğlenceli bir adamdır. Onu kadınların yanında görmek isterdim, kim bilir nasıl yırtır!

Eski ahbaplar gibi kucaklaştık. Kaplıcalardaki hayat, önemli kişiler hakkında sorular sordum ona.

-Buradaki hayatımız oldukça basittir, dedi içini çekerek. Sabahları maden suyu içenler, bütün hastalar gibi, sinamekidirler; akşamları şarap içenlerse, bütün sağlam kişiler gibi, can sıkıcı. Kadınlar sosyetesı de var, ama neye yarar? Çoğu iskambil oynar bunların, kötü giyinir, feci bir Fransızca konuşurlar! Bu yıl Moskova'dan yalnız Prenses Ligovski ile kızı gelmişler, ama onlarla tanışmadım. Er kaputum, yadsınma damgası gibi bir şey. Uyandırdığı ilgi, acıma gibi ağır geliyor.

Bu sırada iki soylu kadın yanımızdan geçip kaynağa doğru yürüdüler; biri yaşlıcaydı; öbürü, genç ve zarif. Şapkaları, yüzlerini iyice görmeme engel oldu, ama seçkin zevkin kesin kurallarına göre giyindikleri belliydi: Hiçbir fazlalık yoktu giyimlerinde. Genç olan, yakası kapalı, gümüş grisi bir elbise giymişti, ince, ipekli bir eşarp dolamıştı zarif boynuna; açık renk ayakkabıları ince bileğini

öyle güzel kavıyordu ki, güzelliğin sırlarından habersiz olan biri bile, hiç değilse şaşkınlıktan kendini tutamaz, haykırırverirdi. Hafif ve soylu yürüyüşünde sözle anlatılamayacak, ancak gözle görülebilecek bir el değmemişlik göze çarpıyordu. Yanımızdan geçerken, sevilen bir kadının mektubundan sızan o silinmez koku yayıldı çevreye.

-İşte Prens Ligovski, dedi Gruşnitski, yanındaki de ingiliz modasına uyarak Meri dediği kızı. Onlar burya geleli daha üç gün oldu.

-Yine de sen adını öğrenmişsin ama?

-Şöyle bir kulağıma çalınmıştı, dedi kızarak. Onlarla tanışmayı katiyen istemediğimi itiraf edeyim. Bu kibirli asiller biz askerlere yamyamlara bakar gibi bakıyorlar. Alayın numarasını taşıyan bir kasketin altında parlak bir zekâ, kalın bir kaputun altında yürek olup olmadığı onların ne umurunda?

-Zavallı kaput, dedim gülümseyerek. Peki, şimdi yanlarına gidip büyük bir saygıyla onlara su bardakları sunan saygı değer bay kim?

-Moskovalı züppelerden Rayeviç! Kumarbazın biri, gökmavisi yeleşinden sarkan kocaman altın köstekten de hemen belli oluyor ya. Şu Robinson Crusoe'nun bastonunu andıran kalın baston! Saçıyla sakalı da a la. mou jik kesilmiş, hepsi birbirine uygun.

-Sen bütün insanlığa kin bağlamışsın galiba.

-Hakkım da var.

-Yapma?

Bu sırada kadınlar kaynağın başından ayrılıp yakınımıza geldiler. Gruşnitski, koltuk değneğine dayanarak dramatik bir poz alır almaz yüksek sesle ve Fransızca bir karşılık verdi bana:

-Mon cher, j e hais leş hommes pour ne pas les mepriser car autrement la vie şerait üne farce trop degoutante. (*)

(*) Azizim, ben insanları küçümsememek için nefret ederim onlardan, yoksa hayat çok iğrenç bir komedi olurdu.

Genç ve güzel prenses başını çevirdi, ilgiyle, uzun uzun inceledi söylevciyi. Bu, oldukça belirsiz bir bakıştı ama, alaycı değildi; bundan ötürü içimden, bütün kalbimle kutladım Gruşnitski'yi.

-Şu Prens Meri çok güzel bir kız, dedim. Kadife gibi gözleri var. Evet, evet, kadife tam kelimesi. Gözlerinden söz açtığın zaman bu benzetmeyi kullanmanı öğütlerim: Üst ve alt kirpikleri öylesine uzun ki gözbebekleri güneşin ışınlarını yansıtmıyor. Böyle parıltısız gözlere bayılırım ben: Çok yumuşak olurlak, okşarlar sanki insanı. Ne var ki yüzündeki tek güzel yer, gözleri galiba. Acaba dişleri nasıl, beyaz mı? Bak, bu çok önemli! Yazık ki senin parlak sözlerine gülümsemedi.

-Güzel bir kadından, bir ingiliz atından bahseder gibi bahsediyorsun, dedi Gruşnitski öfkeyle.

-Mon cher, dedim onun tavrını taklide çalışarak, Je meprise leş femmes pour ne pas leş aimer, car autrement la vie şerait un melodrame trop ridicule(*).

Dönüp yanından uzaklaştım. Yarım saat kadar, asmaların altında, madenli kayalar ve kayalardan sarkan çalılar arasında dolaştım. Sıcak bastırıyordu, hemen dönmeye karar verdim. Kükürtlü kaynağın yanından geçerken, gölgeli yolda durup derin bir soluk almak istedim; böylece oldukça ilginç bir sahneyi kaçırmamış oldum. Oyuncular, şöyle sıralanmışlardı. Yaşlı prensesle Moskovalı züppe gölgeli yolun üstündeki bir sırada oturuyorlardı; görünüşe bakılırsa harareti bir konuşmaya dalmışlardı. Genç prenses ise, herhalde son bardak suyunu da yudumlamış, kaynağın kenarında

düşünceli bir yüzle dolaşıyordu. Gruşnitski tam yanibaşındaydı kaynağın; avluda başka kimse yoktu. Yanlarına yaklaştım, yolun köşesine gizlendim. Tam bu sırada, Gruşnitski bardağını yere, kumların üstüne düşürdü ve kaldırmak için vargücüyle eğilmeye çabaladı. Sakat ayağı engel oluyordu eğilmesine. Zavallı! Koltuk değneğine dayanarak nasıl çabalıyordu, ama boşuna. Yüzünden, çektiği acıyı okuyabilirdiniz. Prenses Mari, olanları benden daha iyi görmüştü. Bir kuştan daha hafif adımlarla onun yanına seğirtti, eğildi, bardağı kaldırdı ve anlatılmaz bir incelikle ona uzattı. Sonra kıpkırmızı oldu yüzü, dönüp gölgeli yola bir göz attı, annesinin bir şey görmediğine emin olduktan sonra kendini toparlar gibi oldu. Gruşnitski, ona teşekkür etmek için ağzını açtığı anda, o çoktan uzaklaşmıştı. Bir dakika sonra, annesi ve o züppeyle birlikte oradan ayrıldı; yalnız, Gruşnitski'nin yanından geçerken son derece ciddi, soylu bir tavır takındı, başını bile çevirmedi, kendisini tepenin eteklerine varana kadar uzun bir süre izleyen o tutkulu bakışı önemsemeden bulvarın kavak fidanlarının arasında gözden kayboldu. Uzakta caddeyi geçen şapkası seçilebiliyordu; Pyatigorsk'un en güzel evlerinden birinin kapısından telaşla girdi. Annesi de izledi onu ve kapıda ayrılırken başıyla selmladı Rayeviç'i.

* Azizim, kadınları sevmemek için küçümserim, yoksa hayat çok saçma bir melodram olurdu.

Ancak o zaman, zavallı tutkun harbiyeli benim varlığımın farkına vardı.

-Gördün mü? dedi kolumu sıkarak. Tam bir melek! Büyük bir saflıkla,

-Nedenmiş? diye sordum. Görmedin mi?

-Görmesine gördüm. Senin bardağını kaldırdı. Bekçilerden biri de o sırada buralarda olsaydı, aynı şeyi yapardı, üstelik bahşiş beklediği için daha da atik davranırdı. Bununla birlikte, sana acıması olağan bir şey: Sakat ayağının üstüne bastığın zaman yüzün o kadar acınacak bir haldeydi ki.

-Yani, güzel ruhunun yüzünde yansıdığı o anda, ona bakarken için titremedi mi?

-Hayır.

Düpedüz yalan söylüyordum, ama amacım onu öfkelenlendirmektir. Karşı çıkmak, vazgeçemediğim bir tutkumdur; zaten bütün hayatım, üzücü ve kırıcı bir karşı çıkmalar zincirinden ibaret, gerek duygularıma, gerek mantığıma. Taşkın birinin yanında buz kesilirim; galiba ancak çekingen, donuk biriyle kuracağım yakın bir ilişki tutkulu bir hayalperest çıkarabilirdi benden. Hem bir şey daha itiraf etmeliyim; o anda bildik, kötü bir duygu yoklamıştı yüreğimi. Bu duygu kıskançlıktı: Çekinmeden "kıskançlık" diyorum, çünkü her şeyde açığımdır kendime karşı, üstelik sanmam ki, dikkatini çeken güzel bir kadının, birdenbire aynı derecede tanımadığı bir başka adamı tercih etmesini hazmedebilecek bir genç adam, tekrar ediyorum, sanmam ki böyle bir genç adam bulunsun (tabii, yüksek tabakalarda yaşamış, gururunu yeterince beslemiş olanlar hariç).

Hiç konuşmadan Gruşnitski'yle tepeden indik ve bulvarı izleyerek bizi büyüleyen güzelin girdiği evin pencereleri önünden geçtik. Pencerede oturuyordu. Gruşnitski kolumu dürttü ve ona, kadınların üstünde fazla bir etki yapmayan bulanık, sevecen gözlerle baktı. Ben, el gözlüğümü kıza doğru çevirdim; bu bakış gülümsetmeşti onu, el gözlüğümeyse, oldukça sinirlenmişti. Öyle ya, Kafkasyalı bir asker, Moskovalı bir prensesi denetlemeye nasıl cesaret edebilirdi?

13 Mayıs

Bu sabah, doktor arkadaşım beni yoklamaya geldi; soyadı Werner'dir ama Rus asıllıdır. Bunda şaşacak ne var? Adı Ivanof olan bir Alman tanıdığım da vardı bir zaman.

Werner, birçok yönden, olağanüstü bir adamdır. Bütün doktorlar gibi şüpheci ve maddecidir, ama şairdir de, gerçekten söylüyorum şairdir. Eylemlerinde şairdir, konuşurken sık sık şair otar, ama

hayatı boyunca iki mısra düşürmemiştir, insan yüreğinin bam telerini, bir cesedin damarlarını inceler gibi incelemiş tir, ama bu bilgidен yararlanmayı asla bilememiş: Bakarsınız] bazen kusursuz bir teşhisçi, sıtmanın nasıl iyileştireceğini bile mez. Çoğu kere, hastalarıyla sinsi sinsi alay ederdi, yalnız bit defa ölü bir askerin arkasından ağladığını gördüm. Yoksul bı adamdı; hep milyoner olmayı kurar, ama para kazanmak için bir adım atmazdı. Bir zamanlar, bana, dostunun hatırını yapmaktansa düşmanın hatırını yapmayı tercih ettiğini söylemişti, yoksa sevecenlik satmak gibi bir şey olurmuş bu; oysa nefret,; düşmanın cömertliğine oranla artarmış. Zehirli bir dili vardı! Werner'in: Onun hicivleri yüzünden sürüyle iyi insanın adı kabaya, salağa'çıkmişti. Rakipleri, hasetçi sayfiye doktorları, onun, hastalarının karikatürlerini yaptığı söylentisini yaymaya çalışmışlardı. Hastalar kudurdular tabii; hemen hemen hepsi onunla ilişkiyi kesti. Dostları, yani Kafkasya'da hizmet gören namuslu kişiler, onun sarsılmış itibarını yerine getirmek için boşuna uğraştılar.

İnsanı ilk bakışta biraz yadırgatan, sonraları, yani göz, düzensiz çizgilerde güvenilir, yüce bir ruhun izlerini çözmeye alışınca, çekici hale gelen bir görünüşe sahipti. Kadınların bu tiplere delicesine tutuldukları, sonradan da onların çirkin yüzlerini, en taze, en pembe beyaz delikanlılara değişmedikleri görülmüştür. Kadınların hakkını vermeliyiz; ruh güzelliğini anlama güdüsü vardır onlarda. Belki de, Werner gibi adamların onlara neden delicesine tutkun olduklarını buna bağlayabiliriz.

Werner, ufak tefek, zayıf, çocuk gibi güçsüz bir adamdı. Bacaklarından biri kısaydı Byron'un bacağı gibi; gövdesine göre başı koskocamandı; saçını çok kısa keserdi; kafasının böylece büsbütün ortaya çıkan yamru yumruluğu, kafatasından karakter tahmin edenleri bile şaşırtacak kadar içinden çıkılmaz bir haldeydi. Durmak bilmeyen küçük kara gözleri, aklınızdan geçeni okumak isterdi. Giyimi, temiz ve düzenliydi; kemikli, zayıf ellerini açık sarı eldivenlerle örterdi. Redingotu, boyunbağı ve yeleği hep siyahtı. Gençler, "Mefistofeles" derlerdi ona. Güya kızardı bu takma ada, ama aslında basbayığı gurur duyduğu belliydi. Çabuk kaynaşıp ahbap olduk; çünkü ben gerçek dostluk kuramam. Böyle durumlarda dostlardan biri, mutlaka öbürünün kölesi olur, ama ikisi de kendi başlarına kaldıkları zaman kabul edemezler bunu. Ben hiç kimsenin kölesi olamam, öte yandan dizginleri ele almak da, gerçek dostlukta kandırmayla birleştiği için, can sıkıcı bir iştir. Hem benim uşaklarım da var, param da! Werner'le şöyle tanışmıştık: ilk, S... şehrinde, kalabalık, gürültücü bir gençler grubunda rastlaştık onunla. Gecenin sonuna doğru konuşma, felsefi, metafizik bir yöne kaydı; inançlar tartışıldı; herkes bir şeylere inanıyordu.

-Bana gelince, ben tek şeye inanırım, demişti doktor.

-Neye? diye sordum, o ana kadar ağzını açmamış birinin düşüncesini öğrenmek için.

-Er geç güzel bir sabah vakti öleceğime.

-Ben sizden bir adım ilerdeyim öyleyse, dedim. Sizinkinin yanı sıra bir inancım daha var, o da şu: Felaket bir akşam vakti doğmak mutsuzluğuna uğramışım.

Herkes, saçma sapan konuştuğumuzu ileri sürdü, oysa içlerinden hiçbiri daha akıllıca bir söz söyleyememişti. Böylece, kalabalığın içinden birbirimizi seçmiş olduk. Sık sık bir araya gelir, ciddi ciddi, soyut konulardan konuşurduk, ta ki birbirimizi şaşkına çevirdiğimizi anlayana kadar. Sonra, birbirimizi anlamlı gözlerle süzerek Çiçero'nun sözünü ettiği Romalı kahinler gibi kahkahaları koyverirdik; neşemizi bulunca da, geceden hoşnut, ayrılırdık.

Werner odama girdiğinde, sedire uzanmış, gözlerim tavanda, kollarım başımın altında yatıyordum.

Koltuğa oturdu, bastonunu bir köşeye dayadı, esnedi, havanın gittikçe sıcaklaştığını söyledi. Ben de sineklerden tedirgin olduğumu söyledim; sonra bir süre karşılıklı sustuk.

-Sevgili doktorcuğum, dedim, şuna özellikle dikkatinizi çekerim ki budalalar olmasaydı bu dünyanın yaşanacak hali kalmazdı... Bakın: Şurada aklı başında iki insanız; her konuda sonu gelmez tartışmalara girişmenin mümkün olduğunu baştan biliyoruz, bu yüzden de tartışmıyoruz; birbirimizin bütün gizli düşüncelerini seziyoruz hemen hemen; bir kelime bir konuyu bütünüyle açığa çıkarıyor bizim için; her duygumuzun dibinde yatan tohumu üç tabaka zar altından bile bulup çıkarabiliriz. Üzücü şeyler gülünç geliyor bize, gülünç şeylerse hüznün veriyor; doğruyu söylemek gerekirse, genellikle, kendi benliklerimizin dışında kalan her şeye karşı oldukça kayıtsızız. Demek ki aramızda bir duygu ve düşünce alışverişi söz konusu değil: Birbirimiz hakkında bilmek istediğimiz her şeyi biliyoruz, daha fazla bilgi edinmeye de niyetimiz yok. Bir tek çözüm yolu kalıyor geriye: Yeni yeni havadisler vermek. Hadi bakalım, yeni bir havadis verin bana.

Bu uzun konuşmadan bitkin düşerek gözlerimi kapadım ve esnedim.

O, bir an düşündükten sonra karşılık verdi:

-Ne olursa olsun, şu laf kalabalığında bile bir fikir bulmak mümkün.

-İki fikir, diye karşılık verdim.

-Siz bir tanesini söyleyin, ben ötekini açıklayacağım. Tavandan gözlerimi ayırmadan, için için gülerek,

-Peki, dedim, siz başlayın bakalım!

-Kaplıcalara gelenlerden biri hakkında bazı bilgiler edinmek istiyorsunuz; zaten bu kimsenin kim olabileceğine ilişkin bir ipucu da var elimde, çünkü oradan da sizi soruşturdular.

-Doktor! Biz katiyen konuşamayız: Birbirimizin içinden geçeni okuyoruz.

-Şimdi öteki fikre gelemim...

-Öteki fikir şu: Size bir şeyler anlattırmak istedim çünkü bir kere, dinlemek daha az yorucudur; ikinci olarak, dinleyen katiyen kendini açığa vurmaz; üçüncü olarak, böylelikle, başkasının sırrını öğrenebilirsiniz; dördüncü olarak da, sizin gibi zeki adamlar, anlatanları değil dinleyenleri severler. Şimdi konuya dönebiliriz! Yaşlı Prenses Ligovski neler söyledi benim için?

-Yaşlı prensesin söylediğini nereden biliyorsunuz bir kere? Genci olmasın?

-Yaşlısıdır, kesin olarak eminim. Neden?

-Genç prenses, Gruşnitski'yi sormuştur da ondan.

-Her şeyi rahatça birbirine bağlamakta üstün bir yeteneğiniz var. Genç prenses, asker kaputlu gencin rütbesinin, bir düello sonucunda erliğe indirildiğinden emin olduğunu söyledi.

-Umarım bu güzel aldanışı düzeltmeye kalkışmadınız.

-Tabii.

-Planımıza burada bir başlangıç noktası bulabiliriz, diye haykırdım sevinçle. Bu komedinin sonunu getirmek de artık bize düşer. Kader, can sıkıntısından kurtarmaya çalışıyor beni galiba.

-Zavallı Gruşnitski kurbanınız olacak gibi geliyor bana.

-Sözünüze devam edin, doktor.

-Yaşlı prenses, yüzünüzün kendisine yabancı gelmediğini söyledi. Ben de, mutlaka Petersburg'da, seçkin bir toplantıda karşılaşmış olduğunuzu söyledim. Adınızı hatırlattım. Hatırlar göründü. Anlaşılan, serüveniniz dilden dile dolaşmış orada. Prenses, kendi görüşlerine sosyete dedikodularını da katarak serüvenlerinizden bahsetmeye başladı. Kızı, ilgiyle dinliyordu bizi. Onun gözünde modern

bir romanın kahramanı olmuştunuz. Kadıncağızın söylediklerini yalanlamadım, saçma sapan şeyler olduklarını bile bile.

-Sevgili dostum benim! dedim elimi uzatarak.

Doktor, duygulanarak sıktı elimi, sözüne devam etti:

-isterseniz, sizi tanıştırayım...

-Aman dostum, dedim ellerimi kaldırarak. Roman kahramanları tanıştırılır mı hiç? Onlar sevgilileriyle ancak, onları mutlak bir ölümden kurtarmaya çalışırken tanışırlar.

-Demek genç prensese göz koydunuz?

-Tam aksi! Tam aksi! Sonunda sizi yendim: Anlamıyorsunuz beni! Her ne kadar bu beni üzüyorsa da, diye devam ettim bir süre sustuktan sonra. Üzüyor, çünkü sırlarımı hiçbir zaman kendim açmam, karşımdakinin tahmin etmesinden hoşlanırım, çünkü böylelikle gerekirse söyleneni yalanlayabilirim. Yalnız, şu anayla kızı bana mutlaka iyice anlatmalısınız. Nasıl insanlardır?

-Bir kere ana, kırk beş yaşlarında bir kadın, diye devam ettim bir süre sustuktan sonra. Üzüyor, çünkü sırlarımı hiçbir zaman kendim açmam, karşımdakinin tahmin etmesinden hoşlanırım, çünkü böylelikle gerekirse söyleneni yalanlayabilirim. Yalnız, şu anayla kızı bana mutlaka iyice anlatmalısınız. Nasıl insanlardır?

-Bir kere ana, kırkbeş yaşlarında bir kadın, diye başladı Werner. Sindirim sistemine diyecek yok ama, kanında bir bozukluk var; yanaklarındaki kırmızı lekeler, sözlerimi. Hayatının ikinci yarısını Moskova'da geçirmiş, o rahatlık içinde şişmanlamış. Uygunsuz fıkralardan hoşlanır; bazen, kızı odada yokken, kendi de açık saçık şeyler anlatır. Kızının bir güvercin kadar saf olduğunu söyledi. Bana ne? Neredeyse üzülmemesini, duyduğumu başkalarına söylemeyeceğimi belirtecektim. Romatizma tedavisi için gelmiş; kızının derdini bilen yok. ikisine de günde ikişer bardak kükürtlü su içmelerini, haftada iki kere de sulandırılmış kükürt banyosu yapmalarını salık verdim. Yaşlı prenses, buyurmaya pek alışkın değil galiba; kızının zekâsına ve kültürüne sonsuz saygısı var; kızı, Byron'u ingilizcesinden okumuş, üstelik cebir de biliyor. Anlaşıldığına göre, Moskova'da genç kızlar bilime vermişler kendilerini, kötü de etmemişler doğrusu! Erkeklerimiz, genel olarak, öyle kaba saba ki, onlarla oynamak akıllı bir kadın için katlanılmaz bir şey olsa gerek. Yaşlı prenses, delikanlılara pek düşkün; oysa genç prenses, bir çeşit küçümsemeyle bakıyor onlara. Moskova ve alışkanlığı! Moskova'da, yaşı kırkı bulmuş dâhilerle görüşürler.

-Siz Moskova'da bulundunuz mu doktor?

-Evet, uzunca bir süre çalıştım orada.

-Devam edin.

-Sanırım her şeyi söyledim... Ha, bir şey daha var: Genç prenses, duygulardan, tutkulardan falan bahsetmeyi pek seviyor. Bir kış Petersburg'da bulunmuş, orayı hiç beğenmemiş: Herhalde kendisini fazla sıcak bir ilgiyle karşılamamış olacaklar.

-Bugün evlerinde kimseye rastlamadınız mı?

-Ne gezer, bir sürü kişiye rastladım; bir yaver, yapmacık tavırlı bir muhafız subayı, bir de buraya yeni gelmiş bir hanım; hanım, prensesin koca tarafından akrabasıymış, çok güzel bir kadın ama aynı zamanda çok hasta sanırım... Kaynakta görmüşsünüzdür belki. Orta boylu, sarışın, düzgün hatlara sahip, veremli bir yüzü, sağ yanağında küçük, kapkara bir beni var. Anlamlı yüzüyle dikkatimi çekti.

-Küçük bir ben mi? diye mırıldandım dişlerimin arasından.

Sahi mi?

Doktor bir göz attı bana, sonra elini kalbimin üstüne koyarak, ciddi bir sesle,

-Onu tanıyorsunuz! dedi.

Gerçekten de kalbim, her zamankinden daha hızlı çarpıyordu.

-Şimdi zafer kazanma sırası sizde, dedim. Ama size güveniyorum; biliyorum sırrımı açığa vurmazsınız. Sözünü ettiğiniz kadını daha görmedim, ama anlattıklarınızdan sezdiğime göre, eskiden sevdiğim bir kadın o. Benden hiç bahsetmeyin ona; sorarsa, kötüleyin.

-Peki, öyle olsun, dedi Werner omuz silkerek. O gidence müthiş bir hüznü sardı kalbimi. Bizi Kafkasya'da yeniden karşılaştıran şey, kader miydi? Yoksa o buraya beni bulacağını bilerek mi gelmişti? Nasıl karşılaşacaktık? Sonra gerçekten o kadın mıydı? Önsezilerim yanıltmaz beni. Geçmiş, dünyada hiçbir insanı, beni etkilediği kadar etkileyemez. Geçmiş bir hüznü, ya da sevinci hatırlatan her şey ruhumu derinden sarsar ve eski günleri geri getirir... Salakça bir yaradılışım var, hiçbir şeyi unutmam, hiçbir şeyi!

Öğle yemeğinden sonra, saat altıya doğru, bulvarda dolaşmaya çıktım; kalabalık göze çarpıyordu; prensesle kızı bir sıraya oturmuşlardı, çevrelerinde, dikkatlerini çekmek için ne yapacaklarını şaşırılmış delikanlılar dört dönüyordu. Ben biraz uzaktaki bir sıraya oturdum, D... Alayından tanıdığım iki subayı durdurarak onlarla konuşmaya başladım; gülünecek bir şey anlatmış olmalıyım ki çılgınlar gibi gülmeye başladılar. Genç prensesin çevresini kuşatanlardan bazıları, merak edip, benim yanıma yanaştılar; yavaş yavaş hepsi onu yalnız bırakarak benim yanımda kümelendi. Durmadan konuşuyordum; anlattıklarım budalalığa varacak kadar zekiceydi; yanımdan geçen garip tiplerle, denebilirse, zehirli bir dille alay ediyordum. Güneş batana kadar dinleyicilerimi eğlendirdim. Prensesele annesi, ayağı hafifçe aksayan bir ihtiyarla birlikte, kol kola yanımdan geçtiler birkaç kere; genç prenses, birkaç kere bana baktı; kayıtsız olmaya çalışırken sinirliliğini saklayamayan bakışlardı bunlar. Nezaketi gereğince yanına dönen gençlerden birine, -Ne anlatıyordu size? diye sordu. Çok eğlenceli şeyler herhalde. Belki de savaş alanlarındaki kahramanlıklarını...

Bunlar oldukça yüksek sesle, besbelli beni iğnelemek niyetiyle söylemişti.

"Ya! Demek pek içerlediniz sevgili prenses; durun bakalım, işin başındayız daha."

Gruşnitski, yırtıcı bir hayvan gibi bakıyordu ona, gözlerini üstünden ayırmıyordu. Kalıbımı basarım, yarın, annesiyle tanıştırmak için bir aracıya başvuracaktır. Anne de çok sevinecek buna, çünkü canı oldukça sıkılıyor.

16 Mayıs

Şu son iki gün içinde, işler son derece yolunda gitti. Genç prenses, kelimenin tam anlamıyla, nefret ediyor benden: Benimle alay ederken kullandığı deyimler çalındı kulağıma: Biraz iğneleyici tabii, ama aynı zamanda övücü de. En çok şaştığı da, benim gibi yüksek sosyeteye girmiş, Petersburg'daki kuzinleri ve teyzeleriyle içlidişli olmuş birinin, kendisiyle tanışmaya çalışmamasıymış. Her gün, ya kaynakta ya da bulvarda rastlaşıyoruz; parlak yaverleri, soluk benizli Moskovalıları, kısaca bütün hayranlarını elinden almak için yapmadığımı bırakmıyorum ve aşağı yukarı her keresinde de başarıyorum. Evimde misafir ağırlamaktan öteden beri nefret ederim. Şimdi, evim sabah akşam misafir dolu; öğle, akşam yemeklerini bende yiyorlar, kâğıt oynuyorlar; yani benim şampanyam, prensesin güzel gözlerinden daha çekici geliyor!

Dün, Çolakov'un mağazasında karşılaştık: Eşi bulunmaz bir Acem halısı için pazarlığa girişmişti. Annesine cimrilik etmesin diye yalvarıyordu; halı odasını ne kadar güzelleştirecekti! Kırk ruble fazla

verip pazarlık dışı ettim onları; beni, derin bir öfkeyle yanan bakışıyla ödüllendirdi. Öğleye doğru, Çerkez atımın bu halıyla örtülmesini ve onun penceresinin önünden geçirilmesini emrettim. Werner o sırada orada bulunuyormuş. Genç prenses, bana karşı bir kampanyaya girişmek istiyor: Her gün öğle yemeklerini bende yiyen iki yaverin, geçende, onun yanında, bana soğuk soğuk selam verdiklerini fark ettim.

Gruşnitski esrarlı bir tavır takındı: Elleri arkasında dolaşıyor, herkesi tanımazlıktan geliyor; bacağı birdenbire iyileşti, çok hafif aksıyor artık. Yaşlı prensesle konuşup kızını övmek fırsatını bulmuş. Kız da pek ince elemiyor galiba, çünkü o günden sonra Gruşnitski'nin selamına en tatlı gülümsemesiyle karşılık veriyor. Dün, Gruşnitski bana,

-Gerçekten Ligovski'lerle tanışmak istemiyor musun? diye sordu.

-Neden isteyeyim?

-Yapma şimdi! Evleri, kaplıcaların en güzel evi! En seçkin kişiler...

-Dostum, ben burada olmayan seçkin kişilerden usanmışım zaten. Peki... sen gidiyor musun oraya?

-Daha gitmedim. Genç prensesle bir iki kere konuştum, o kadar. Davet fırsatını kollamak tuhaf geliyor, gerçi burada âdet öyle, biliyorsun... Apoletli olsaydım, o zaman durum başkaydı tabii...

-Yok canım! Sen böyle çok daha çekicisin! Yalnız, şansından yararlanmayı bilmiyorsun. Her duygulu genç kızın gözünde, er kaputu bir kahraman haline sokar seni, hatta bir martir.

Gruşnitski keyifle gülümsedi.

-Saçmalıyorsun! dedi.

-Eminim genç prenses sana şimdiden âşık olmuştur bile. Kulaklarına kadar kızardı, sonra göğsünü şişirdi.

Ah kibir! Arkhimedes'in dünyayı yerinden oynatmada kullanmayı tasarladığı kaldıraçsın sen! Darılmış görünmeye çalışarak,

-Sen hep şaka edersin zaten, dedi. Hem, beni o kadar az tanıyor ki.

-Kadınlar ancak tanımadıklarına âşık olurlar.

-Ben kendimi ona beğendirmeye çalışmıyorum ki. Amacım, güzel bir eve kabul edilmek; zaten herhangi bir umut beslemem gülünç kaçırdı... Ama sizin gibilere gelince iş değişiyor; siz Petersburglu çapkınlar, bir bakışınızla eritirsiniz kadınları... Ha, Peçorin, genç prenses senin için ne dedi, biliyor musun?

-Nasıl? Sana benden bahsetti şimdiden, öyle mi?

-Dur, dur, fazla sevinecek bir şey yok. Geçen gün tesadüfen kaynağın orada karşılaşp konuşmaya başladık, iki satır konuştuktan sonra bak ne dedi: "Tatsız bakışlarıyla insanı tedirgin eden o bay kim?" Hani siz... O günkü inceliğini hatırlayınca kızardı. "O günün sözünü etmeyelim," dedim, "hiçbir zaman unutmayacağım bir gündür." Peçorin dostum! Seni kutlayamayacağım ne yazık ki; onun kara listesine girmişsin. Üzüldüm doğrusu, çünkü Meri'ciğim çok sevimli bir kız!...

Şunu gözden kaçırmamak gerekir ki, Gruşnitski, yeni tanıdığı bir kadından bahsederken, Meri'ciğim, ya da Sophie'ciğim diyen erkeklerdendir, yeter ki o kadın bunlar tarafından beğenilmek mutluluğuna ermiş bulunursun.

Ciddi bir tavır takınarak karşılık verdim:

-Evet, fena kız değil... Yalnız, kendini kolla Gruşnitski! Rus genç kızlarının çoğu platonik aşkla

beslenirler, evlilikle birleştirmezler bu duyguyu: Oysa platonik aşk, aşkların en tatsızdır. Genç prenses, gönlünü eğlendirmek isteyen kızlardan; yanında iki dakika sıkılmayagörsün, kaybettin demektir. Belki de suskunluğun, merakını uyandırıyordu konuşman, asla doyumamalıdır bu merakı; her an onu tedirgin etmelisin. Bakarsın, senin uğruna herkesin içinde kuralları ayak altına alır, sonra da fedakârlık diye adlandırır bunu ve kendini ödüllendirmek için senin canını çıkarmaya başlar, daha sonra da sana katlanamadığını söyleyiverir. Onun karşısında bir üstünlük elde edemezsen, ilk öpücükten sonra ikinci bir öpücük bile koparamazsın; seninle bıkcncaya kadar oynaşır, iki yıla kalmadan da, annesini kırmamak için bir canavarla evlenir, o zaman kendini mutsuz olduğuna inandırmaya çabalar, yalnız bir tek erkeğı sevmiştir, yani seni, ama o erkek er kaputu giyiyor diye kader izin vermemiştir birleşmenize, oysa o kalın, boz kaputun altında coşkun ve soylu bir yürek çarpmaktadır...

Gruşnitski, yumruğunu masaya indirdi, odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

İçimden kahkahalarla gülüyordum, hatta biriki kere gülümsedim; iyi ki farkına varmadı.

Tutkun olduğı gün gibi ortada, her zamankinden daha kolay kanıyor. Parmağında ansızın yerli iş siyah oymalı gümüş bir yüzük beliriverdi. Midemi bulandırdı bu yüzük, inceledim, ne göreyim dersiniz?... Yüzüğün iç tarafına küçük harflerle Meri adı kazılmış; yanında onun meşhur bardağı yerden kaldırdığı günün tarihi var. Gördüğümü söyledim ona. Zorla itiraf ettirmek istemiyorum, istiyorum ki kendisi sırdaş seçsin beni. O zaman keyfim tamam olacak!...

Bu sabah geç kalktım; kaynağā geldiğimde görünürde kimseler kalmamıştı. Sıcak bastırıyordu; fırtına habercisi kırçıl, yüklü bulutlar, karlı dağlardan hızla uzaklaşıyordu; Maşuk'un tepesi, sönmüş bir meşale gibi tütüyordu; çevresinde, hızları kesilmiş, sanki çalıların dikenlerine takılıp kalmış kurşuni bulut parçalan, yılanlar gibi kıvrılıp sürünüyorlardı. Hava, elektrikle doluydu. Bir mağaraya çıkan, asma çardaklarıyla kaplı yola saptım; üzgündüm. Doktorun sözünü ettiğı benli genç kadını düşünüyordum. Neden gelmişti? O muydu? O olduğunu nereden çıkarıyordum? Hatta neden emindim böyle? Yanakları benli kadınlar az mıydı? Bunları düşünerek mağaraya gelmişim, içeri bakınca, kubbenin serin gölgesindeki taş bir sırada, hasır şapkalı, omuzlarına siyah bir şal atmış, başı önüne düşmüş bir kadının oturduğunu gördüm: şapkası, yüzünü görmeme engel oluyordu. Tam onun düşlerini dağıtmamak için geri dönmek üzereydim ki, başını kaldırıp yüzüme baktı.

-Vera! diye haykırdım elimde olmadan.

İrkildi, sarardı.

-Burada olduğunu biliyordum, dedi.

Yanına oturup elini tuttum. O sevgili sesini duyunca, uzun süredir unutmuş olduğum bir ürperme kapladı içimi: Derin, durgun gözleriyle gözlerimin içine baktı; güvensizlikle siteme benzer bir şeyler okunuyordu gözlerinde.

-Birbirimizi görmeyeli çok oldu, dedim.

-Evet, çok oldu; ikimiz de birçok bakımdan değıştik.

-Yani beni artık sevmiyorsun?...

-Evlendim!... dedi.

-Yine mi? Yıllar önce de aynı durumdaydın, ama o zaman...

Elini avucumdan çekti. Yanakları kıpkırmızıydı.

-Belki de bu ikinci kocanı seviyorsundur... Karşılık vermeden başım öte yana çevirdi.

-Yoksa çok mu kıskanç? Bir sessizlik.

-Öyleyse? Anlaşılan genç, yakışıklı, üstelik zengin biri, çok zengin, sen de korkuyorsun ki... Yüzüne bakınca müthiş şaşırdım: Derin bir umutsuzluk vardı yüzünde, gözleri yaş içindeydi.

-Söyle, diye fısıldadı sonunda, bana acı çektirmek çok mu hoşuna gidiyor? Senden nefret edebilmeliyim. Tanıştığımızdan bu yana bana acıdan başka ne verdin ki... Sesi titriyordu, başını göğsüme dayamak için bana doğru eğildi.

"Belki de bu yüzden seviyorsun beni," diye düşündüm, insan sevinçlerini unuttur da, acılarını asla unutmaz...

Sıkı sıkı sarıldım ona, uzun bir süre öyle kaldık. Neden sonra dudaklarımız birleşti; ateşli, haz dolu bir öpüşe bıraktık kendimizi, elleri buz gibiydi, alnı yanıyordu. Aramızda, kâğıt üstünde anlamını yitiren, tekrarı, hatta hatırlanması mümkün olmayan konuşmalardan biri başladı: italyan operalarındaki gibi, seslerin anlamı sözlerin anlamını bastırır ve tamamlar böyle konuşmalarda.

Kocasıyla karşılaşmamı katiyen istemiyor; kocası, bulvarda karşıma çıkan aksak ihtiyarmış: Onunla oğlunun hatırı için evlenmiş. Zenginmiş, romatizması varmış. Kocasıyla alay etmeye kalkışmadım bile: Onu babası gibi sayıyor, koca olarak aldatacaktır mutlaka. Ne garip şey şu insan kalbi, özellikle kadın kalbi!

Vera'nın kocası Semion Vasilyeviç G... v, Prenses Ligovskiy'in uzak akrabasıymış. Onların evine bitişik evde oturuyormuş; Vera da sık sık yokluyormuş yaşlı prensesi. Ona, Ligovskiy'lerle tanışacağıma ve dikkati genç prensesin üstüne çekmek için ona kur yapacağıma dair söz verdim. Böylelikle hem tasarılarım bozulmamış oluyordu, hem de hoşça vakit geçirecektim.

Hoşça vakit! Evet, doğrusunu isterseniz, insan ruhunun yalnızca mutluluk istediği, yüreğin birini büyük bir güçle, bir tutkuyla sevmeye ihtiyaç duyduğu dönemi atlatmışım ben. Şimdilik, bütün isteğim sevmek, hem de az kimse tarafından: Arasıra, bir tek sürekli bağlılığın yeteceğini bile düşünmüşümdür kalbin acınacak bir alışkanlığı!

Bir nokta hep acayip görünmüştür bana: Şimdiye kadar sevdiğim hiçbir kadının esiri olmadım; tersine, onların iradeleri ve kalpleri üstünde tartışılmaz bir egemenlik kazandım, hem de hiç kendimi zorlamadan. Neden? Hiçbir zaman hiçbir şeye yeterince değer vermediğimden mi, onların beni elden kaçırmamak için durmadan korkmalarından mı? Yoksa güçlü bir organizmanın etkisi mi bu? Yoksa, kendi başına buyruk bir kadına rastlamamamdan ötürü mü?

Doğrusunu isterseniz, kendi başına buyruk kadınlardan oldum bittim hoşlanmamışım ıdır, alt edemem onları; hem zaten onların alanı değil ki bu.

Evet, bir zamanlar iradesi çetin bir kadın sevmiş, asla altemememiştım onu. Düşman olarak ayrılmıştık; ona beş yıl sonra rastlamış olsaydım, başka türlü ayrılırdık belki.

Vera hasta, çok hasta, ama kabul etmeye yanaşmıyor bunu: Onda verem, hele fievre lente dedikleri hastalıktan olmasından korkuyorum, çünkü Rus yapısına taban tabana zıt bir hastalık bu, Rusça karşılığı bile yok.

Fırtına, mağarada yakaladı bizi, orada yarım saat kadar oyaladı. Vera, kendisine bağlı kalacağıma söz vermemi istemedi benden, ayrıklı beri başka kadınlar sevip sevmediğimi de sormadı. Eskisi gibi düşünmeden bıraktı kendini kollarıma. Onu aldatmam. Dünyada, aldatmaya katlanamayacağını tek kadın odur. Biliyorum, yakında ayrılacağız belki de bir daha karşılaşmamacasına; ikimiz de ayrı yollardan mezara gideceğiz. Ama onun anısı, bozulmadan kalacak yüreğimde. Bunu kendisine hep söyledim; o da inandı ama, inanmamış göründü.

Neden sonra ayrıldık: Uzun bir süre bakışlarımla onu izledim, ta ki şapkası çalılıklarla kayalıkların arasında kaybolana kadar. Yüreğim, ilk ayrılıştaki gibi sızladı. Buna nasıl sevindim! Yoksa gençlik, bütün o verimli fırtınalarıyla geri mi dönüyor, belki de son bir bakış fırlatıyor bana, hatıra olarak son bir armağan? Bir oğlan çocuğu izlenimi uyandırdığımı sanmam ne kadar saçma! Yüzüm soluk ama canlı, vücudum çevik, esnek; sık saçlarım kıvrır kıvrır, gözlerim yanıyor, kanım kaynıyor...

Eve döndüğümde ata atladım, dörtnala stepe sürdüm hayvanı. Azgın bir at üstünde uzun çimenler arasında, bozkırın rüzgârına karşı dörtnala gitmeyi severim; güzel kokan havayı iştahla içime çeker, gözlerimi mavi engine diker, nesnelerin her an biraz daha kesinleşen belirsizliğini saptamaya çalışırım. Yüreğim ne kadar keder dolu olursa olsun zihnimi hangi düşünce ezerse ezsin, hepsi bir anda dağılıverir: içim hafifler, vücut yorgunluğu aklın kaygılarını bastırır. Bana sık yeşillerle donanmış güney güneşiyle aydınlanmış dağlar, mavi gökyüzünü ya da kayadan kayaya akan suyun şarılıtısını unutturacak bir kadın, bakışı yoktur.

Galiba nöbet kulelerinde esneyen Kazaklar benim böyle keyfimce, amaçsız, doludizgin gittiğimi görünce uzun bir süre düşünüp durdular, çünkü giyinişime bakınca beni Çerkez sanmışlardır. Dediklerine bakılırsa, Çerkez giysileriyle at üstünde giderken, gerçek Kabardalıların çoğundan fazla benziyormuşum bir Kabardalıya. Bu soylu savaş giysisiyle, kelimenin tam anlamıyla, züppe oluyorum: Fazladan sırmalarım yok; değerli silahlarım göze batmayan kılıflarda; kasketimin kürkü ne fazla uzun, ne fazla kısa; deri tozluklarla botlar ayaklarıma tamtamına uyuyor; yakalığım beyaz, Çerkez cepkenim koyu kahverengi. Uzun bir süre, dağlıların ata biniş yöntemini inceledim: Kafkas usulü ata binişimdeki ustalığı kabul etmek her şeyden fazla gururlandırır beni. Dört atım vardır ahırımda: Biri benimdir, öbür üçü de, kırlarda tek başıma dolaşmamı sağlayacak dostlarımin: Dostlarım büyük bir hevesle alırlar atlarımı, ama hiç binmezler. Öğle yemeği vaktinin geldiğini hatırladığımda saat akşam altıyı bulmuştu. Atım yorgundu; Pyatigorsk'tan kaplıca sosyetesinin sık sık piknikler düzenlediği Alman köyüne giden , yola vardım. Yol, fundalıklar arasından bükülüp gidiyordu, u-J zun otların gölgesine gizlenen çayların gürültüyle aktığı küçük sel yataklarına iniyordu arasına; her yanda mavi kitleler yükseli-yordu basamak basamak. Beştu, Zmeinaya, Yeleznaya ve Lisaya. '·· Yerli lehçesinde "kiriş" denilen bu sel yataklarından birine inince, atımı sulamak üzere durdum; tam o sırada, yolun üstünde, gürültülü, göz alıcı bir binici grubu belirdi; kadınlar, siyah ya da açık mavi binici giysileriyle, erkeklerse, Çerkez üslubuyla kaba Rus biçiminin karışımından meydana gelen bir kıyafetle. Önden, Gruşnitski ile Prenses Meri geliyorlardı.

Kaplıcalardaki bayanlar, Çerkezlerin güpegündüz saldırıya geçebileceklerine inanırlar hâlâ: Belki de Gruşnitski'nin kaputunun üstüne bir kılıçla iki tabanca takması bu yüzdendi; kahraman kılığında oldukça gülünç görünüyordu. Yüksek bir çalılık aramıza girmişti, yine de yaprakların arasından olanı biteni görebiliyordum; yüzlerinden duygusal şeyler konuştukları belliydi. Sonunda, inişe geldiler; Gruşnitski, prensesin atını dizginlerinden tuttu; o zaman konuşmanın sonunu duyabildim:

-Demek bütün ömrünüz boyunca Kafkasya'da kalmak istiyorsunuz? diyordu prenses.

-Rusya benim için nedir ki? diye karşılık verdi arkadaşı, binlerce kişinin, kendileri daha zengin oldukları için beni küçümseyecekleri bir yer; oysa burada, şu kalın er kaputu sizinle tanışmama engel olmadı...

-Aksine, dedi küçük prenses kızarak.

Gruşnitski'nin yüzünden hoşnutluk akıyordu. Sözüne devam etti:

-Buradaki hayatım gürültü içinde geçecek, pek farkına varmadan geçecek bu vahşilerin kurşunları

altında; Tanrı, her yıl parlak bir kadın gülümseyişi esirgemeseydi benden, o günkü...

Tam o sırada biraz yakına gelmişlerdi; atımı kamçılıyarak çalılığın arasından sıyrıldım.

-Mon dieu, un circassien!...(*) diye haykırdı prenses; korku içindeydi.

Onu kesin bir şekilde yatıştırabilmek için hafifçe eğilerek Fransızca karşılık verdim:

-Ne craignez rien, madame -Je ne suis pas plus dangereux quevotre cavalier(**).

Prenses kızarmıştı. Peki ama neden acaba? Yanıldığından ötürü mü, yoksa söylediklerimi küstahça bulduğu için mi? İkinci tahminimin doğru olmasını isterdim. Gruşnitski sinirli bir bakış fırlattı bana.

(*) Tanrım, bir Çerkez!...

') Hiç korkmayın, madam -kavalyenizden daha tehlikeli değilim.

Bu akşam geç satlerde, yani on bir civarında, bulvardaki kavakların arasında dolaşmaya çıktım. Şehir uykuya dalmıştı: Yalnız bazı pencerelerde ışıklar yanıyordu hâlâ. Üç tarafımda, kayaların kara sırtları yükseliyordu; tepesinde uğursuz bir küçük bulut barındıran Maşuk Dağının uzantılarıydı bunlar. Ay, doğudan çıkmak üzereydi; ötelere, karla kaplı dağların gümüş yamaçları parıltıyordu. Nöbetçilerin sesleri, geceleri serbestçe akıtılan sıcak su kaynaklarının şarılısına karışıyordu. Arasıra, sokakta nal sesleri yankılanıyordu, hemen arkasından da bir nogay arabasının gıcirtısıyla içli bir Tatar şarkısı. Bir sıraya çöküp düşünceye daldım, içimden geçenleri bir dosta rahatça açmak isterdim, ama kime? Acaba Vera şu anda ne yapıyordu? O anda elini sıkabilmek için neler vermezdim!

Ansızın hızlı, düzensiz bir ayak sesi duydum Gruşnitski olmalıydı. Tamam! Ta kendisi!

-Nereden geliyorsun? Pek üstünde durmadan,

-Prenses Ligovski'lerden, dedi. Şu Meri'nin ne güzel sesi var!

-Sana bir şey söyleyeyim mi, dedim, bahse girerim ki o senin harbiyeli olduğunu bilmiyor; rütbenin alınmış olduğunu sanıyor.

-Belki de! Bana ne? dedi dalgın dalgın.

-Hiç, aklıma geliverdi de.

-Farkında mısın bilmem, bugün çok kızdırdın onu. Böyle saygısızlık görmemiş. Senin çok iyi yetişmiş biri olduğuna, görgü kurallarını ona hakaret edemeyecek kadar iyi bildiğine inandırıcaya kadar canım çıktı: Küstah bir bakışın varmış onca, mutlaka kendini pek beğeniyormuşsun.

-Yalan değil... Yoksa savunmak mı istiyordun onu?

-Yazık ki henüz böyle bir hakkım yok...

"Vay, vay!" diye düşündüm. "Şimdiden umutlu."

-Olan sana oldu, diye devam etti Gruşnitski. Artık onlarla tanışman güçleşti; yazık! Gördüğüm en güzel evlerden biri.

İçimden güldüm.

-Şu anda benim gözümde en güzel yer kendi evimdir, dedim esneyerek, ayağa kalktım.

-Ama önce üzüldüğünü itiraf et...

-Saçma! Canım çekerse, yarım akşam yaşlı prensesin evinegidebilirim. -Görürüz...

-Seni hoşnut etmek için, genç prensesle flört bile ederdim...

-Konuşmayı kabul ederse...

-Senin konuşmanın ona bıkkınlık verdiği anı kollayacağım... İyi geceler.

-Ben gezeceğim; taş çatlasa şimdi uyuyamam... Hadi, gel lokantaya gidelim, orada kumar oynanıyor... Bu gece, büyük heyecanlara ihtiyacım var...

-Kötü şanslar dilerim. Sonra eve gittim.

21 Mayıs

Bir hafta geçti aradan, daha Ligovskiy'lerle tanışamadım. Uygun bir fırsat bekliyorum. Gruşnitski, tam bir gölge gibi, genç prensesi her gittiği yerde izliyor; durmadan konuşuyorlar: Bakalım ne zaman onu bezdirmeye başlayacak? Annesinin duruma pek aldıracağı yok, çünkü onun gözünde uygun biri değil Gruşnitski. Alın size ana mantığı! Bir iki sevgi dolu bakış fark ettim. Artık bunlara son vermeli.

Dün, Vera ilk defa kaynağa geldi. Mağaradaki buluşmamızdan beri evden dışarı adım atmamıştı, ikimiz de bardaklarımızı aynı anda kaynağa daldırdık, belli belirsiz bana doğru eğilerek kulağıma fısıldadı:

-Ligovskiy'lerle tanışmak istemiyor muydun? Birbirimizi görebileceğimiz tek yer, orası.

Sitem! Öff! Ama hak ettim doğrusu...

Tam da yarın lokantanın balo salonunda üyelere bir balo var; mazurkayı genç prensesle edeceğim.

22 Mayıs

Lokanta salonu değişmiş, Asiller Derneği'nin balo salonuna dönmüştü. Saat dokuzda herkes geldi. Prensese kızı herkesten geç geldiler: Birçok kadın, kıskanç bakışlarla süzdü genç prensesi, çünkü Prensese Meri çok iyi giyiniyor. Oranın asil geçinenleriye kıskançlıklarını gizleyerek ona yanaştılar. Elden ne gelir? Kadınların bulunduğu bir toplulukta mutlaka yüksekalçak tabaka ayırımı başgösterir. Pencerenin dışında, kalabalık bir grubun arasında Gruşnitski duruyordu, cama yüzünü yapıştır- mış, tanrıçasından gözlerini bir an ayırmıyordu; yanından geçerken, prenses belli belirsiz bir baş işaretiyle selamladı onu. Gruşnitski zevkten dört köşe olmuştu. Dans, bir polkayla açıldı; sonra orkestra bir vals çalmaya başladı. Mahmuzlar sakırdadı, etekler havalanıp döndü.

Ben, başı pembe tüylerle kaplı, şişman bir kadının arkasında duruyordum; elbisesinin gözalıcılığı, kasnak eteklik dönemini hatırlatıyordu; pürüzlü teninin rengi de siyah tafta beneklerin moda olduğu mutlu çağı. Boynundaki en büyük siğil, gerdanlığının tokasıyla örtülmüştü. Kavalyesi süvari Yüzbaşı'sına,

-Şu küçük prenses de katlanılır şey değil! Bana çarptı da özür bile dilemedi, üstelik dönüp el gözlüğüyle süzdü beni... C'est impayable!... (*) Nesine güveniyor, bilmem. Ona haddini bildirmeli...

(*) Olmaz öyle şey!...

-Orası kolay, dedi nazik Yüzbaşı, sonra yan odaya geçti. Buradaki âdetlere göre, insan tanıştırılmadığı bir kadını dansa kaldırabiliyor; bundan yararlanarak prensese doğru yürüdüm, kendisini valse çağırdım.

Zaferini açığa vurmamak, gülümsememek için güç tutuyordu kendini: Yine de hemen oldukça kayıtsız, hatta sert bir tavır takınmayı başardı. Elini, gelişigüzel omzuma bıraktı, güzel başını birazcık yana eğdi ve dönmeye başladık. Bundan daha çok şehvet uyandıran, daha kıvrak bir bel görmedim! Taze soluğu yüzümü yalayıp geçiyordu; arasıra valsın kasırgası içinde saçlarından çözülen bir lüle ateş kesilmiş yanaklarına değiyordu.Üç kere döndük pisti (şaşılacak kadar güzel vals yapıyor). Soluğu kesilmiş, gözleri bulanmıştı: Yarı açık dudaklarıyla güçlkle, "Merci, monsieur," diyebilirdi.

Birkaç dakikalık bir sessizlikten sonra pek boynu bükük bir tavırla,

-Prenses, dedim, beni hiç tanımamanıza rağmen galiba tarafınızdan sevilmemek talihsizliğine uğradım... Beni küstah bulmuşsunuz... Doğru mu acaba?

-Siz de bu düşüncemi doğrulamak istiyorsunuz herhalde, dedi yüzünün havasına pek yakışan alaylı bir ifadeyle.

-Eğer sizi herhangi bir şekilde rahatsız etmek kabalığını gösterdimse, bırakın daha büyük bir kabalık edeyim de sizden özür dileyeyim. Aslında, hakkımdaki düşüncelerinizin yanlış olduğunu ispat edebilmek isterdim.

-Sizin için epeyce güç olacak bu.

-Neden?

-Çünkü bize gelmiyorsunuz, bu balolar da sık sık verilmeyecek herhalde.

"Demek ki," diye düşündüm, "kapıları bundan böyle bana kapalı."

Azıcık sinirlenerek,

-Biliyor musunuz, prenses, dedim, pişmanlık duyan bir suçluyu geri çevirmemeli: Çünkü bu kere de umutsuzluk yüzünden eskisinden iki kat daha suçlu hale gelebilir, o zaman da...

Çevremizdekilerin kahkahaları, fısıltıları, dönüp cümleyi yarıda kesmeye zorladı beni. Bir iki adım ötemizde birtakım deli1 kanlılr duruyordu, aralarında güzel prensese haddini bildirmek isteyen süvari Yüzbaşısı da vardı. Besbelli, bir şeye çok sevinmiş: Ellerini uğuşturuyor, yüksek sesle gülüp arkadaşlarına göz kırpmıyor. Birdenbire kalabalıktan, fraklı, uzun bıyıklı, kırmızı yüzlü bir bay, yalpalayarak genç prensese doğru yürüdü: Sarhoştu. Ne yapacağını şaşırان prensesin önünde duraladı, ellerini arkasında kavuşturarak iç kapayıcı, gri gözlerini ona dikti, çatlak ve titrek bir sesle,

-Permittez... Yani, işte... Bu mazurkayı sizinle edebilir miyim?

Çevresine yalvaran gözlere bakan genç prenses,

-Ne istiyorsunuz? diye sordu. Ne yazık ki anası uzaktaydı ve yakınlarda tanıdık kimse göremiyordu. Sanırım bir yaver, olanı biteni görmüştü ama kavgaya karışmamak için kalabalığın arasına karışmıştı.

Sarhoş, bunun üzerine, kendisini göz kırparak yüreklendiren süvari Yüzbaşısına döndü ve,

-Eee? dedi, yani benimle dans etmek istemiyor musunuz? İşte bir kere daha sizi benimle mazurka yapmaya çağırıyorum... Belki de sarhoş olduğumu sanıyorsunuz? Ne zararı var! Bana inanın, insan bu halde daha serbestçe...

Korkudan ve öfkeden bayılmak üzereydi prenses.

Sarhoşa doğru yürüdüm, kolunu iyice sıkıp gözlerinin içine bakarak prensesi rahat bırakmasını, kendisinin bu dansı çoktan bana lütfetmiş olduğunu söyledim.

-O zaman başka! Bir dahaki sefere! dedi gülerek ve utançtan yerle bir olan arkadaşlarının yanına gitti; hemen yan odaya götürdüler onu.

Prenses, derin, çok güzel bir bakışla ödüllendirdi beni. Anasına gidip olanları anlattı: O da, kalabalığın içinde beni bulup teşekkür etti. Annemi tanıdığım, teyzelerimden birçoğuyla ahbap olduğunu söyledi.

-Nasıl oldu da şimdiye kadar sizinle tanışmadık, diye ekledi, ama şunu kabul etmelisiniz ki bunda yalnız sizin suçunuz var; herkesten kaçırıyorsunuz: Görülmüş şey değil. Umarım salonumun havası bunalımınızı dağıtır... Haklı mıyım caba?

Bu gibi hallerde kulanmak üzere ezberde tutulan sözlerden birkaçını söyledim.

Kadriller, bitmek bilmiyordu.

Sonunda, üst balkondan mazurka sesi duyuldu. Genç prensesle yerlerimizi aldık.

Ne sarhoş adamdan, ne geçmişteki davranışımın, ne de Gruşnitski'den söz açtım. Yavaş yavaş, o tatsız olayın üstündeki etkileri dağıldı. Güzel yüzü neşe ile parladı; akıllı şakalar yapıyordu; konuşması, hiçbir zekâ özentisi taşımadan zekiceydi, canlıydı, rahattı; derin gözlemleri vardı. Dolambaçlı yollardan, kendisini çoktan beri beğendiğimi söyledim. Küçük başını yana eğerek hafifçe kızardı.

Sonra, kadife gözlerini gözlerime dikerek, zoraki bir gülümsemeyle,

-Tuhaf bir insansınız! dedi.

-Sizinle tanışmak istemiyordum, dedim, çünkü çevrenizde öylesine büyük bir hayran kitlesi vardı ki aralarından beni ayırt edemezsiniz.

-Korkularınız boşunaymış: Onların hepsi boş insanlar...

-Hepsi mi! Gerçekten hepsi mi?

Bir şeyler hatırlamak istercesine dikkatle baktı yüzüme, sonra yine hafifçe kızardı, sonra da kesinlikle,

-Hepsi! dedi.

-Dostum Gruşnitski de dahil mi?

-O nereden sizin dostunuz oluyor? dedi kuşkuyla.

-Dostum ya.

-O "boş"lar sınıfına katılamaz tabii.

-Talihsizler sınıfına katılabilir ama, dedim gülerek.

-Elbette! Gülecek ne var bunda? Siz onun yerinde olsaydınız görürdüm.

-Neden? Ben de bir zamanlar harbiyeliydim; hem hayatımın en iyi dönemi idi!

-Peki o harbiyeden mi? diye ekledi çabucak, ben şey...

-Ne sanmıştınız?

-Hiç!... Şu bayan kim?

Artık konuşma başka alana kaymıştı, bir daha da aynı konuya dönmedik.

Mazurka bitmişti, ayrıldık bir dahaki buluşmamıza kadar. Kadınlar gittiler. Akşam yemeği için çıktığımda Werner'le karşılaştım.

-Yaa, dedi, demek böyle! Hani prensesi ancak mutlak bir ölümden kurtarmak amacıyla tanışacaktınız onunla?

-Daha iyisini becerdim, dedim. Onu baloda bayılmaktan kurtardım.

-Ne, ne? Anlatın bakayım...

-Anlatmayacağım, düşünün de bulun. Siz dünyada her şeyi keşfedebilirsiniz!

23 Mayıs

Bu akşam saat yediye doğru, bulvarda gezintiye çıkmıştım. Gruşnitski beni uzaktan görünce yanıma koştu: Gözleri, bir çeşit budalaca mutlulukla parlıyordu. Elimi tuttu, sonra trajik bir sesle,

-Teşekkür ederim, Peçorin... dedi. Beni anlıyorsun demek?

-Hayır, anlamıyorum; ama her neyse, minnettarlığa değmez, diye karşılık verdim. Vicdanımda iyi bir iş yaptığıma ilişkin bir duygu yoktu.

-Peki ya dün gece? Unutmuş olamazsın... Meri her şeyi anlattı bana...

-Demek artık her şeyini paylaşıyorsun onunla? Minnettarlığını bile!

-Bak, dedi Gruşnitski önemli bir sesle, lütfen aşkımla alay etme, dostum kalmak istersen... Delicesine seviyorum onu. Sanırım, umarım o da seviyordur beni... Senden bir ricam var. Bu gece onları ziyarete gidiyorsun: Söz ver bana, hiçbir şeyi gözden kaçırmayacaksın. Bu işlerde tecrübeli olduğunu bilirim, kadınları benden daha iyi tanıyorsun... Kadınlar! Kadınlar! Kim anlar onları ki? Gülüşleri bakışlarıyla çelişir, sözleri umut verir, kandırır, öte yandan sesleri uzaklaştırır bizi. Bir an bakarsın, en gizli sırrımızı sezmişlerdir, bir an geçmez en belirgin ipuçlarından bir şey çıkaramazlar. Şu prensesi ele alalım, mesela. Daha dün gözleri bana değdiğinde ateş gibi yanıyordu, bugünse bakışları tatsız, soğuk...

-Belki de kaplıcanın etkisidir, diye karşılık verdim.

-Her şeyi kötüye yoruyorsun... Sen maddecinin birisin, dedi küçümsercesine. Hadi, şimdi başka konuya geçelim.

Sekiz buçuk sıralarında, prensesin evine birlikte gittik.

Vera'nın evinden geçerlerken, onu camda gördüm. Alelacele süzdük birbirimizi. Bizden hemen sonra Ligovskiye'nin evine geldi. Yaşlı prenses, bir akrabasıyla tanıştırır gibi tanıştırdı beni onunla. Çay dağıtılmıştı; sürüyle misafirleri vardı; genel konular tartışılıyordu. Kendimi yaşlı prensese beğendirmeye çalışıyordum; şakalar yaptım onu bir iki kere içten güldürdüm: Genç prenses de gülmek istiyordu ama, girdiği rolden uzaklaşmanın zor tutuyordu kendini. Kendisine düşünceli bir tavrın yakıştığını sanıyor, belki de öyledir. Gruşnitski, onun neşemi paylaşmamasından hoşnuttu. Çaydan sonra hepimiz salona geçtik.

-Sözünü dinlediğime sevindin mi, Vera? dedim yanından geçerken.

Bana aşk ve minnet dolu bir bakışla baktı. Artık bu bakışlarına alıştım, oysa bir zamanlar nasıl mutluluk duyardım. Yaşlı prenses, kızını piyanonun başına geçirdi: Herkes bir şarkı istiyordu. Ben ağzımı açmadım ve kargaşadan yararlanarak Vera'nın yanına, pencereye doğru seğirttim; bana ikimizle ilgili çok önemli bir şey söyleyecekti. Ne kadar saçmaymış meğer.

Bu arada, kayıtsız tavrımın genç prensesi sinirlendirdiğinin farkındaydım, öfkeyle yanan bakışından arılayabiliyordum bunu... Doğrusu bu çeşit konuşmadan iyi anlarım ben, sessiz ve anlamlı, kısa ve özlü!...

Prensес şarkısına başlamıştı: Sesi kötü sayılmazdı ama kötü söylüyordu. Zaten dinlemedim. Gruşnitski, dirseklerini piyanoya dayamış, onun gözlerinin içine bakıyor, her an yavaş sesle, "Charmant! Delicieux!" diyerek durumu kurtarıyordu.

-Bak, dedi Vera bana, kocamla tanışmanı istemiyorum, gelgelelim yaşlı prensesi de mutlaka hoşnut etmelisin. Senin için güç olmasa gerek; istediğin her şeyi elde edersin sen. Birbirimizi ancak burada görebiliriz...

-Yalnız burada mı?..

Vera kızarak sözünü tamamladı:

-Senin kölen olduğumu bilirsin; hiçbir zaman isteklerine karşı duramadım... Bu yüzden de cezamı

çekeceğim. Benden nasılsa bı kacaksın. Ben de onurumu koruyayım... Kendi adıma istemiyorum bunu, biliyorsun! Yalvarırım, eskisi gibi boş kuşlarla, yapmacık soğuk tavırlarla işkence etme bana. Belki de yakında öleceğim. Her geçen gün biraz daha güçsüz kaldığımı hissediyorum... Buna rağmen öbür dünyayı değil, seni düşünüyorum... Siz erkekler bir bakışın, bir el sıkışın ne tatlar verdiğini bilmezsiniz... Bense, yemin ederim, senin sesini dinlerken, öyle derin, öyle garip bir mutluluk duyuyorum ki en ateşli öpüşler bu mutluluğun yerini tutamaz.

O sırada Prenses Meri şarkısını bitirmişti. Çevresinden övgü dolu sesler yükseldi. Herkes uzaklaştıktan sonra yanaştım yanına, sesi hakkında bir şeyler söyledim.

Alt dudağını büküp buruşturarak alaylı bir reverans yaptı.

-Sesimi dinlememiş olmanız da ayrıca sevindiriyor beni, dedi, ama belki de müzikten hoşlanmıyorsunuz.

-Tam aksi... Hele yemekten sonra olursa.

-Gruşnitski, tutarlı bir zevkiniz olmadığını söylemekte haklıymış... Görüyorum, müziği de midenizle seviyorsunuz.

-Yine yanıldınız. Hiç de mideme düşkün değilim: Sindirimim son derece bozuktur. Ama yemekten sonra müzik, insanın uykusunu getirir; yemekten sonra uyku ise sağlık bakımından çok yararlıdır. Demek ki, müziği tıbbi bir yönden seviyorum. Akşam oldu muydu, müzik sinirlerimi bozuyor, ya çok üzgün oluyorum ya çok sevinçli, ikisi de yoruyor, hele üzgün ya da neşeli olmak için belli bir neden yoksa; üstelik toplantılarda hüznlenmek saçma kaçıyor, ölçüsüz neşe de hoş karşılanmıyor...

Sözlerimi sonuna kadar dinlemedi, yanımdan uzaklaştı, gidip Gruşnitski'nin yanına oturdu; bir çeşit duygusal konuşma başladı aralarında. Genç prenses, onu dikkatle dinliyormuş gibi görünmesine rağmen parlak sözlerine dalgın, bazen yersiz karşılıklar veriyor olmalıydı ki Gruşnitski arasına şaşkınlıkla süzüyordu onu, sık sık tedirgin bakışlarla dışa vuran bu derin duygu gerginliğinin nedenini anlamak amacıyla.

Ama ben sizin oyununuzu kavradım sevgili prensesim. Kendinizi kollayın! Siz, beni kendi silahımla vurmak, gururumu incitmek istiyorsunuz, ama başaramayacaksınız. Hele bana bir savaş açmayagörün, katiyen acımam size.

Gece boyunca birkaç kere özellikle konuşmalarına katılmaya çalıştım, ama prenses söylediklerimi soğuk bir tavırla, yapmacık bir tedirginlikle dinledi; sonunda yanlarından ayrıldım. Genç prenses zaferi kazanmıştı; Gruşnitski de. Zaferi elde ettiniz demek dostlarım, aman sıkı tutunun, çünkü bu uzun zaman böyle gitmez. Ne yapılabilir? içimde bir önsezi var... Bir kadınla tanıştığımda hemen hemen her zaman onun bana âşık olup olamayacağını önceden kestiririm.

Gecenin geri kalan kısmını Vera'nın yanında geçirdim, geçmiş günlerden konuştum doya doya. Neden beni böylesine seviyor, gerçekten bilmiyorum; üstelik beni tam tamına, bütün aşağılık zaaflarımla, bütün kötü tutkularımla anlayan tek kadın o. Kötülük bu kadar çekici olabilir mi ki?

Gruşnitski'yle birlikte çıktık; dışarda koluma girdi ve uzun bir sessizlikten sonra,

-Eee, dedi, ne düşünüyorsun bakalım?

"Senin düpedüz salak olduğunu," demek geldi içimden, ama kendimi tuttum, omuz silkmekle yetindim.

27 Mayıs

Bu süre içinde planımdan hiç ayrılmadım. Genç prenses konuşmamdan hoşlanmaya başlıyor.

Hayatımdaki bazı ilginç olaylardan söz ettim ona; beni olağanüstü bir insan olarak görmeye başladı. Dünyadaki her şeyle, özellikle duygularla alay ediyorum: Bu özelliğim, ürkütmeye başladı onu. Ben yakınlardayken Gruşnitski ile duygusal tartışmalara girişmeye yeltenmiyor, hatta onun yakınlaşma çabalarını alaycı bir gülümsemeyle karşılıyor; yine de Gruşnitski yanına gelince, uysal bir tavır takınıp baş başa bırakıyorum onları, ilk keresinde buna sevindi ya da sevinmiş göründü; ikinci keresinde bana, üçüncü keresinde ise Gruşnitski'ye darıldı.

-Sizde de gurur diye bir şey yok! dedi dün bana. Neden Gruşnitski'nin yanında daha iyi vakit geçirdiğimi sanıyorsunuz?

Bir dostumun mutluluğu uğruna kendi zevkimi feda ettiğimi söyledim.

-Benim zevkimi de feda ediyorsunuz, diye ekledi. Gözlerinin içine bakarak düşünceli bir tavır takındım. Bu olaydan sonra bütün gün tek kelime konuşmadım onunla. Akşamüstü, durgunlaşmıştı; bu sabah, kaynakta daha yoğun bir durgunluk çöktü üstüne. Yanına gittiğimde, dalgın dalgın, doğaya övgüler düzen Gruşnitski'yi dinliyordu; ama beni görür görmez kahkahalar atmaya başladı (ortada gülünecek bir şey olmadığı halde), beni görmezlikten geldi. Biraz uzaklaşıp gizlice onu gözetlemeye koyuldum: Başını çevirdi, iki kere sıkıntıdan esnedi. Gruşnitski'den bıktığı besbelli. Daha iki gün onunla konuşmayacağım.

3 Haziran

Çoğu zaman kendi kendime sorarım, neden baştan çıkarmayı aklımdan bile geçirmediğim, evlenmeyi düşünmediğim bir genç kızın aşkını kazanmak için böylesine üsteliyorum? Neden bu kadınca cilveler? Vera, beni Prenses Meri'nin en çok sevebileceği erkekten fazla seviyor: Onu ele geçirilmez bir güzel olarak görseydim, belki de herhangi bir ilişki kurmanın güçlüğü bana çekici gelirdi.

Gelgelelim, ortada öyle bir durum yok! Anlaşılan, benimki, gençliğimizin ilk yıllarında acıdan acıya sürükleyen, kadından kadına koşturan duraksız sevilme ihtiyacı değil. Ta ki bize katlanamayan bir kadına rastlayıncaya kadar koşarız, o zaman gerÇek bağlılık başlar; o gerçek ve sonsuz tutku; matematik deyimleriyle, bunu belli bir noktadan boşluğa indirilen bir çizgi diye adlandırabiliriz: Bu sonsuzluğun sırrı yalnız amaca ulaşmanın imkânsızlığında yatar, yani sona vardırmanın imkânsızlığında.

Peki öyleyse neden bu çabalara girişiyorsun? Gruşnitski'yi kışkandığım için mi? Zavallı! Bu kıskançlık onun nesine? Yoksa bizi, yakın bir arkadaşımızın tatlı düşlerini bozmaya iten o kötü ama önünde durulmaz duygu mu, umutsuzluk içinde size, neye inanmak gerektiğini sorduğunda ona şunları söyleyebilmenin verdiği aşağılık zevk mi?

"Dostum, aynı şey benini de başıma geldi, ama görüyorsun pekâlâ yemek de yiyorum, rahat bir uyku da uyuyabiliyorum, acısız, gözyaşı döktürmeden gelecek bir ölümü bile umabiliyorum.

Ama yine de... toy, henüz günışığı görmemiş bir ruha sahip çıkabilmek sınırsız bir sevinç verir kişiye! O ruh, en güzel kokularını saçabilmek için güneşin ilk ışınını bekleyen bir çiçektir. Hemen koparılmalıdır ve doyunca kokladıktan sonra yere atılmalıdır: Belki kaldıran biri bulunur!

Yolu üstüne çıkan her şeyi yalayıp yutan bu doymak bilmez iştahı duyuyorum. Başkalarının açılıyla sevinçlerine ruhumu besleyen bir gıda olarak, kendimle ilgili olduğu sürece ilgi gösteriyorum. Sevginin beni çılgınlıklara sürüklemesi artık imkânsız: Hırs, yaşadığım şartlar yüzünden bastırılmış, ama başka bir biçimde ortaya çıkar bende, çünkü bence hırs, egemenlik isteğinden başka bir şey değildir; benim de bütün çevremdekileri boyunduruğum altına almak,

kendime göre aşk, bağıllık ve korku yaratmak demek olan asıl zevkim egemenliğin başlıca belirtisi ve en büyük zaferi değil mi? Başka birinin acılarının ya da sevinçlerinin kaynağı olmak hak, söz konusu değilken-gururumuzu bundan çok besleyen bir şey düşünülebilir mi? Peki mutluluk ne? Doyma noktasına ulaşmış bir gurur. Kendimi dünyadaki öbür insanlardan daha iyi, daha güçlü hissedebilseydim, mutlu olurum; herkes beni severdi. Kendimde sonsuz bir sevme yeteneği bulurdum. Kötülük, kötülüğe yol açıyor: ilk sızı, başkasına acı çektirmenin zevki hakkında bir ipucu veriyor bize. Kötülük kavramı, gerçeğe uygulamak istenmedikçe, insan kafasında biçimlenemez: Fikirler, organik yaratıklardır. Derler ki, doğuşlarından biçim alırlar fikirler, bu biçim de eylemdir; kafasında daha fazla fikir barındıran biri, ötekilerden daha eylemcidir. Bu yüzden de memur masasına bağlanmış bir dâhi, ya tıpkı durgun bir hayat süren, örnek davranışlar gösteren, sonra da damar tıkanmasından ölüveren biri gibi ölmek, ya da çıldırmak zorundadır.

Heyecanlar, evrimlerinin ilk dönemini yaşayan fikirlerden başka bir şey değildir; yüreğin gençliğinden gelme armağanlardır onlar; bütün hayatı boyunca onların etkisinde kalacağını sananlarsa budalalardır. Durgun ırmakların çoğu gürül gürül birçağlayan olarak başlar, ama hiçbirisi coşup köpürerek denize ulaşamaz. Ama bu durgunluk, çoğu kere, gizli bir gücün belirtisidir; duygularla düşüncelerin coşkunluğu ve derinliği çılgınlıklara izin vermez; ruh, ister acı çekerken, ister sevinç duyarken olsun, kendisiyle kesin bir hesaplaşmaya gider ve her şeyin böyle çözümlenmesi gerektiğine inanır; bilir ki, fırtınalar olmasaydı, güneşin sürekli sıcaklığı gücünü kuruturdu; böylece hayatının temellerine iner ve kendi kendini bir çocuk gibi okşar ya da azarlar. Kendini tanımanın yüceliğine erişmiş bir kişi tanrısal a'Afcti değerlendirebilir yalnız.

Bu sayfayı yeniden gözden geçirince, konudan oldukça uzaklaşmış olduğumu görüyorum... Ama ne zararı var?.. Ben bu günlüğü sırf kendim için tutuyorum, o zaman bu sayfalara doldurduklarım, zamanla, değerli bir anı olacak benim için.

Gruşnitski koşarak geldi ve kollarıma atıldı: Subay olmuş. Bir iki kadeh şampanya içtik. Onun ardından Dr.Werner sökün etti.

-Sizi kutlayacak değilim, dedi Gruşnitski'ye.

-Neden?

-Çünkü er kaputu pek yakıştıyordu size, hem taşrada diki mis bir piyade subayı üniforması yakışıklılığınızı artıracak değil. Yani, şimdiye kadar kuraldışında kalıyordunuz, şimdi herkes gibisiniz.

-Konuşun, konuşun, doktor! Ne dersiniz sevincimi baltalayamazsınız.

Sonra kulağıma eğilerek,

-Bu apoletlerin bana ne umutlar verdiğini bilmiyor ki, dedi... Ah şu poletler! Sizin küçücük yıldızlarınız yolumu aydınlatacak. Artık tam anlamıyla mutluyum.

-Mağaraya kadar yürüyeceğiz, bizimle gelir misin? diye sordum.

-Ben mi? Üniformam hazırlanana kadar genç prensese taş çatlasa kendimi gösteremem.

-Mutlu haberi söyleyeyim mi ona? -Hayır, hayır, n'olur söyleme... Şaşırtmak istiyorum...

-Ha, aklıma gelmişken sorayım... Aranız nasıl?

Yüzü birden asıldı, dalgınlaştı: Övünmek, yalan söylemek istiyor ama utanıyordu; doğruyu söylemek de onurunu kırıyordu.

-Ne dersin, seni seviyor mu?

-Sevmek mi? Aman Peçorin, neler düşünüyorsun!... Bu kadar çabuk âşık olunur mu?... Aslında sevmiş olsa bile söylemez, akli başında kadınlar söylemezler...

-Çok güzel! Herhalde sence akli başında bir erkek de tutkularından söz açmamalıdır.

-Sevgili dostum! Her şeyin bir yolu var; söylenmeden kalan sürüyle şey tahmin edilebilir.

-Doğru... Ne var ki gözlerden okunan aşk, kadınları hiçbir şekilde bağlamaz, oysa kelimeler... Ayağını tetik bas Gruşnitski, kız seninle oynuyor.

-O mu? diye atıldı, gözlerini göğsü kaldırıp hoşgörüsü gülümsedi:

-Sana acıyorum Peçorin! Gitti.

Akşamüstü, kalabalık bir grup mağaraya doğru yürüyüşe çıktık.

Yerli bilginlerin dediklerine bakılırsa, "mağara", sönmüş bir yanardağ ağzından başka bir şey değilmiş: Maşuk Dağının yamaçlarından birinin üstünde, şehirden bir mil kadar uzakta bir yanardağ ağzı. Çalılıklar, kayalıklar arasından geçen dar bir patikadan gidiliyor oraya. Dağı tırmanırken kolumu genç prensese verdim; bütün yürüyüş boyunca bir an bırakmadı.

Lafa dedikoduyla başladık: Orada bulunan, bulunmayan bütün tanıdıklarımızı bir bir ele aldım, onların gülünç yanlarını gösterdim önce, sonra da kötü yanlarını. Damarım tutmuştu. Şaka derken gareze döndü iş. Önceleri hoşlandı, sonra ürküdü.

-Siz tehlikeli bir adamsınız! dedi. Sizin zehirli dilinizin kurbanı olacağıma ormanda bir katilin bıçağı altına yatarım, daha iyi... Bakın açık açık söylüyorum, bir gün canınız beni çekiştirmek isterse, elinize bir bıçak alıp boğazımı kesin: Zaten size güç de gelmez bu.

-Katile mi benziyorum?

-Katile olsa iyi... Bir an düşündüm, sonra içten kırılmış gibi yaparak,

-Evet, çocukluğumdan beri kaderim budur zaten! dedim. Herkes, yüzümde kötü eğilimlerin belirtilerini arardı; aslında olmayan ama onlarca olması gereken eğilimleri: Sonunda dilekleri gerçekleşti. Alçakgönüllüydüm; beni hesaplılıkla suçluyorlardı: Sonunda hiç konuşmaz hale geldim, iyilikle kötülüğü ayırt edebiliyordum; anlamıyorlardı beni, herkes kırıyordu: Kin gütmeye başladım, içine kapanık bir çocuktum, başkaları gibi şen, konuşkan değilim; onlardan üstün görüyordum kendimi ama herkes beni onlardan aşağı tutmakta sözbirliği etmişti: Kıskanç oldum. Bütün dünyayı sevmeye hazırdım; değerlendiren çıkmadı: Böylelikle de nefret etmeyi öğrendim. Renksiz gençliğimi, kendime ve dünyaya karşı giriştiğim savaşta tükettim. Alaya alınmaktan korktuğum için, en iyi duygularımı yüreğimin derinlerine gömdüm: Orada silinip gittiler. Hep doğru söyledim, inanılmadım: O zaman kandırmaya başladım. Kibarların dünyasını, toplumun işleyişini iyiden iyiye kavrayınca, hayat bilimde ustalık kazandım; başkalarının bu ustalığı kazanmadan mutluluğa nasıl ulaştıklarını gördüm; benim hiç yılmadan erişmeye çalıştığım önceliklerin tadını, onlar kendilerini hiç yormadan çıkarıyorlardı. O zaman içimi bir karamsarlık kapladı; tabanca kurşunuyla giderilecek türden bir karamsarlık değildi bu: Soğuk, çaresiz, sevimliliğin, iyi niyetli bir gülümsemenin altına gizlenen bir umutsuzluktu. Ruh yönünden sakat olmuştum. Ruhumun yarısı yoktu; solmuştu, uçmuştu, ölmüştü. Ben de o yarıyı kestim attım; oysa öteki yarı kimildanıyordu, diriydi, herkesin hizmetindeydi. Kimse farkına varmadı bunun; çünkü bir zamanlar var olan öteki yandan haberleri yoktu; ama siz bir hatırayı uyandırdınız, ben de size bir kitabe okudum. Birçoklarına kitabeler gülünç gelir, ama ben hiç de öyle düşünmem, hele onların altında nelerin gömülü olduğunu düşündüğüm zaman. Yine de sizden görüşlerime katılmanızı isteyemem; bu ani çıkışım size gülünç geliyorsa lütfen gülün: Açık söylüyorum, katiyen gücendirmez beni.

O anda, gözlerim gözlerine takıldı: Yaşlar parlıyordu gözlerinde; koluma dayanan kolu titriyor, yanakları yanıyordu: Bana acımişti! Acıma duygusu... Bütün kadınların kolaylıkla kapıldıkları bu duygu toy yüreğine pençelerini geçirmişti. Yürüyüş boyunca dalgındı, hiç hoppalık etmedi. Önemli bir belirtiydi bu.

Mağaraya vardık: Kadınlar, kavalyelerinin yanından ayrıldılar, ama o benim kolumu bırakmadı. Kaplıca züppelerinin nükteleri onu güldürmüyordu, ucunda durduğu uçurumun derinliği korkutmuyordu; oysa öteki kadınlar çılgınlık atarak gözlerini kapamışlardı.

Geri dönerken, üzücü konuşmayı yenilemek istemedim, ama sorduğum sudan sorulara, yaptığım gelişgüzel şakalara kısa karşılıklar verdi, dalgındı. Sonunda,

-Hiç sevdiniz mi? diye sordum.

Dikkatle gözlerimin içine baktı, başını iki yana salladı ve yine düşünceye daldı: Besbelli bir şey söylemek istiyor, yalnız söze nereden gireceğini kestiremiyordu. Göğsü inip inip kalkıyordu... O anda ne olsun istersiniz... Muslin elbise kolları pek korumaz insanı; bu yüzden bileğimden çıkan bir kıvılcım onun bileğini de sardı. Hemen hemen bütün tutkular böyle başlar; çoğu kere, bir kadının bizi fiziksel ya da moral özelliklerimiz yüzünden sevdiğini sanarak kendimizi büyük ölçüde aldatırız. Tabii ki onlar kutsal ateşi karşılamak için hazırlarlar yüreklerini, yumuşatırlar: Yine de, meseleyi çözümleyen ilk dokunuştur.

Gezintiden döndüğümüzde genç prenses, zoraki bir gülümsemeyle,

-Bugün çok iyiydim, değil mi? diye sordu.

Ayrıldık.

Kendinden hoşnut değil; bana soğuk davrandığından ötürü kızıyor kendine... ilk zafer, asıl zafer bu işte!

Yarın gönlümü almak isteyecek. Bunları ezbere biliyorum işin can sıkıcı yanı da bu ya.

4 Haziran

Bugün Vera'yı gördüm. Kıskançlık gösterileriyle rahatımı iyice kaçırdı. Anlaşıldığına göre genç prenses kalbinin sırlarını Vera'ya açmayı aklına koymuş: Tam da adamım seçmiş!

-Bunların ne demek olduğunu biliyorum, diyordu Vera durmadan. Ne olur bana şimdiden açık açık onu sevdiğini itiraf et.

-Peki ama ya sevmiyorsam?

-Öyleyse neden peşini bırakmıyor, umutlandırıyorsun onu? Ben seni bilmez miyim? San inanmamı istiyorsan gelecek hafta Kislovodsk'a gelirsın; biz öbür gün oraya gidiyoruz. Ligovski'ler daha bir süre burada kalacaklar. Bize yakın bir ev tutarsın. Biz kaynağın yakınlarındaki büyük evde kalacağız, ikinci katta; Prens Ligovski alt katta oturacak; bitişiğimizde aynı adamın bir evi daha var, henüz tutulmamış... Gelecek misin?

Söz verdim, aynı gün evi tutmak için birini yolladım. Gruşnitski, akşam saat altıda beni görmeye geldi, ertesi gün üniformasının hazır olacağını bildirdi: Baloya yetişiyormuş.

-Nihayet, onunla bütün akşam dans edebileceğim, dedi. Neler konuşuruz kim bilir! diye ekledi.

-Balo ne zaman?

-Yarın tabii! Bilmiyor muydun? Yarın büyük bir şenlik var, yerel yönetim düzenliyermiş...

-Gel bulvarda dolaşalım biraz.

-İmkânsız, bu berbat kaputla dışarı adım atamam.

-Ne zamandan beri kaputunu sevmemeye başladın?

Gezintiye tek başıma çıktım, Prenses Meri'ye rastladım, mazurkayı kendisiyle etmek istediğimi söyledim. Hem şaşırdı, hem sevindi.

-Geçen sefer, zorunluluk yüzünden dans ettiğinizi sanmıştım, dedi tatlı bir gülümsemeyle.

Gruşnitski'nin yokluğunun farkında değil galiba.

-Yarın çok güzel bir sürprizle karşılaşacaksınız, dedim.

-Neymiş o?

-Şimdilik sır... Baloda kendiniz anlıyorsunuz.

Akşamı, yaşlı prensesin evinde geçirdim: Vera ile sevimli bir ihtiyardan başka kimse yoktu. Keyfim yerindeydi, olağanüstü şeyler anlatıp duruyordum: Genç prenses karşıma oturmuş, saçmalıklarımı öyle derin, dikkatli, hatta ince bir ilgiyle dinliyordu ki kendimden utandım. Nereye gitmişti o canlılığı, o uçarılığı, kaprisleri, küstah tavrı, küçümseyen gülümseyişi, dalgın bakışları?

Vera da bunların farkındaydı: Hasta yüzünde derin bir hüznün belirdi: Pencerenin kenarındaki geniş bir koltuğa çökmüş, gölgede öylece oturuyordu... Ona çok acıdım.

O zaman onunla nasıl tanıştığımı, onu nasıl sevdiğimi, aşkımızın bütün hikâyesini oradakilere anlattım, tabii uydurma adlarla.

Ona duyduğum yakınlığı, çektiğim üzüntüleri öyle canlı bir dille anlattım, onun davranışlarını, kişiliğini öylesine göklere çıkardım ki, sonunda ister istemez genç prensesle flört etmemi bağışladı.

Ayağa kalktı, yanımıza geldi, canlandı biraz... Doktorun, saat on birde yatmasını öğütlediğini, ancak gecenin ikisinde hatırlayabildik.

5 Haziran

Balodan yarım saat önce, Gruşnitski, pırıl pırıl piyade subayı üniformasıyla çıkageldi. Ceketinin üçüncü düğmesine, ucuna çifte el gözlüğü asılı tunçtan bir zincir takmıştı; akıl almaz büyüklükteki apoletleri aşk tanrısının kanatları gibi yukarı kıvrıktı; çizmeleri gıcırdıyordu; sol elinde, kahverengi eldivenleriyle kasketini tutuyor, sağ eliyle de durmadan kıvrırcık saçlarını kabartıyordu. Hem bir çeşit kibir, hem de bir çeşit güvensizlik okunuyordu yüzünde: Bayramlık kılığı, gururlu yürüyüşü beni kahkahalarla güldürebilirdi, eğer tasarılarım uygun düşseydi tabii.

Kasketiyle eldivenlerini masanın üstüne attı, sonra ceketinin eteğini çekiştirerek aynada kendine çekidüzen verdi: Kenarı çenesine değer son derece sert bir yakalığın üstüne dolanmış kocaman atkısı, yakasının altından yarım karış çıkıyordu. Bunu yeterli görmemiş olmalı ki, atkıyı kulaklarına kadar çekti. Bu güç iş çünkü üniformasının yakası çok sıkıydı-kanını yüzüne çıkarttı.

-Dediklerine göre bu günlerde prensesimle pek fazla ilgileniyormuşsun, dedi kayıtsız bir tavırla, yüzüme bakmadan.

Geçmişteki ünlü çapkınlardan birinin pek sevdiği bir deyimi; tekrarladım: Bir zamanlar Puşkin de söz etmişti o çapkından:

-Bize mi kalmış o çiçeği koklamak?

-Söyleyin bakalım, ceket nasıl duruyor? Allahın belası Yahu-i di!... Kollarımın altı nasıl da sıkıyor!.. Yanında lavantası olan var mı?

-Aman, daha lavanta mı istiyorsun? Sürdüğün gülsuyunun kokusundan yanına yaklaşılmıyor zaten.

-Zararı yok. Verin.

Şişenin yarısını boynuyla atkısının arasına, mendiline ve ceketinin yenlerine akıttı.

-Sen dans edecek misin? diye sordu.

-Sanmam.

-Korkarım mazurkaya prensesle katılmam gerekecek, oysa bir figürünü bile bilmiyorum.

-Ondan mazurka için söz aldın mı?

-Henüz almadım.

-Senden önce davranmasınlar da...

Elini alnına vurarak,

-Doğru ya! dedi. Şimdilik hoşça kalın... Giriş kapısında buluşacağım onunla.

Kasketini kaptığı gibi koşar adımlarla uzaklaştı.

Yarım saat sonra ben de çıktım. Sokaklar karanlık ve boştu,' kulübün (isterseniz meyhanenin de diyebilirsiniz) dolaylarına yoğun bir kalabalık birikmişti; pencereler ısııl ısıldı; akşam rüzgarı, askeri bandonun çaldığı müziği bulduğum yere kadar getiriyordu. Yavaş yavaş yürüyordum; üzgündüm... "Acaba," diye düşünüyordum, "benim hayatta tek işim başkalarının umutlarını yıkmaktan ibaret mi? Yaşamaya, hareket etmeye başladığımdan beri kader beni başkalarının dramlarının sonuna yetiştiriyordu, sanki kimse bensiz ölemezmiş ya da acı çekemezmiş gibi! Ben beşinci perdenin vazgeçilmez kişilerindenim; ister istemez cellatın ya da hainin sevimsiz rolünü oynamak zorundayım. Kaderin bundan amacı ne olsa ki? Belki de burjuva trajedileri, aile romanları yazarı ya da Halk Kütüphanesi için hikâye yazarlarla işbirliği eden biri olmamı istiyordur benden. Ne bileyim? Kaç kişi hayatını Büyük iskender ya da Lord Byron olarak bitireceğini kestirebilir önceden? işte bu yüzden de varlığını, fahri danışmanlıktan öteye gidemeyen bir görevle sürdürür."

Toplantı salonuna varınca, kalabalığın arasına karışarak gözlemler yapmaya başladım. Gruşnitski, genç prensesin yanında durmuş, heyecanlı heyecanlı bir şeyler anlatıyordu ona: Prens, dalgın gözlerle dinliyor. Şuraya buraya bakıyor, yelpazesini dudaklarına götürüyordu. Yüzünden sabırsızlık okunuyordu, gözleriyle etrafta birini arıyordu sanki: Konuşmalarını duyabilmek için usulca arkadan yaklaştım.

-Bana acı çektiriyorsunuz, prenses, diyordu Gruşnitski. Sizi son gördüğümde bu yana müthiş değiştiniz...

Prens başını ona çevirdi:

-Siz de değiştiniz, dedi.

Gruşnitski, bu bakıştaki gizli alayı sezememişti.

-Ben? Ben mi değiştim?... Asla! Bunun imkânsız olduğunu siz de biliyorsunuz! Sizi bir kere gören, o tapılası yüzünüzü ömrü boyunca unutamaz.

-Susun lütfen...

-Bir süre önce sevinçle dinlediğiniz şeyleri neden şimdi duymak istemiyorsunuz?

Genç prenses gülerek,

-Tekrardan hoşlanmam da ondan, dedi.

-Ne kadar yanılmışım Tanrım!... O kadar budalaymışım ki hiç olmazsa bu apoletlerin düşlerini

gerçekleştireceğini... Yok yok, herhalde hep o berbat kaputla kalmak daha iyi olurdu; belki de ilginizi ona borçluyum.

-Gerçekten de kaput, size daha iyi gidiyordu.

Tam o sırada prensese doğru yürüyerek önünde eğildim; hafifçe kızardı, sonra telaşla,

-Haksız mıyım ama Mösyö Peçorin? dedi. Er kaputu Mösyö Gruşnitski'ye daha iyi gidiyordu.

-Ben sizinle aynı fikirde değilim, diye karşılık verdim, subay üniforması onu olduğundan da genç gösteriyor.

Gruşnitski bu hareketi hazmedemedi: Bütün delikanlılar gibi o da yaşlı olmak iddiasında; yüzdeki derin tutku çizgilerinin yaş izlerinin yerini tuttuğunu sanıyor. Öfkeli bir bakış fırlattı yüzüme, ayağını hırsla yere vurdu ve yanımdan uzaklaştı.

-İtiraf edin bakalım, dedim genç prensese, öteden beri gülünç olduğu halde siz yakın zamana kadar ilginç buluyordunuz onu... Boz kaputu muydu ilginizi çeken?

Gözlerini yere indirdi, karşılık vermedi.

Gruşnitski bütün gece prensesin peşini bırakmadı; ya onunla dans ediyor ya da karşısında bir yer bularak gözleriyle onu yiyordu; içini çekiyor, prensesi yalvarmalarıyla, sitemleriyle tedirgin ediyordu. Üçüncü kadrilden sonra, kızı kendisinden büsbütün usandırmıştı.

Bir ara yanıma geldi, kolumu tutarak,

-Senden bunu beklemezdim, dedi.

-Neyi?

-Mazurkayı onunla edecekmişsin, öyle mi? Bana kendisi söyledi...

-Bundan ne çıkar? Sır değil ya...

-Tabii değil... Böyle şımarık, uçarı bir kızdan her şey beklenir... Ama öcümü alacağım!

-Sen suçu onda değil, subay üniformanla apoletlerinde ara. Artık kendisine çekici geliniyorsan ne yapsın yani?

-Neden umutlandırdı öyleyse?

-Sen neden umutlandın? Bir şeyi elde edebilmek için çaba gösterenlere aklım erer; ama umutlanmak ne demek?

Kin dolu bir gülümseyişle,

-Bahsi kazandın ama daha tamtamına değil, dedi. Mazurka başlamıştı. Gruşnitski, prensesten başka kimseyle dans etmiyor, öteki erkekler de boyuna onunla dans ediyorlardı; besbelli, bir tuzak hazırlamışlardı bana. Daha iyi. Benimle konuşmak istiyor, engel oluyorlar o zaman, daha çok isteyecektir. Bir iki kere elini tuttum; ikinci keresinde bir şey söylemeden çekti.

-Bu gece gözüme uyku girmeyecek, dedi.

-Gruşnitski'nin yüzünden.

-Hayır, hayır! Sonra gözleri daldı, öyle düşünceli, mahzun bir hali vardı ki o akşam mutlaka elini öpmeye karar verdim.

Dağılmaya başlanmıştı. Prensesi arabasına bindirirken küçük elini çabucak dudaklarıma götürüp öptüm. Karanlıktı; kimseler göremezdi.

Kendimden hoşnut, salona döndüm.

Uzun bir masada gençler akşam yemeği yiyorlardı; aralarında Gruşnitski de vardı. Ben içeri girince hepsi sustular; benden bahsediyorlardı besbelli. Geçen balodan beri çoğu bana karşı düşmanca bir tavır takındı, özellikle süvari Yüzbaşısı; şimdi de Gruşnitski'nin başkanlığında bir çete kuruyorlar bana karşı. Gruşnitski öyle kibirli, öyle cesur bir havada ki...

Çok sevindim; Hristiyan anlamında olmasa bile düşmanlarımı severim; beni eğlendirirler, nabzımın atışını hızlandırırlar. Her zaman tetikte olmak, her bakışı kollamak, her kelimenin anlamını yakalamak, amaçları sezinlemek, tuzakları ortaya çıkartmak, aldanmış görünmek, sonra da, ansızın, bir tekmede kurnazlığın o karmaşık, yüce dokusunu yerle bir etmek hayat diye buna derim ben.

Akşam yemeği boyunca Gruşnitski süvari Yüzbaşısıyla fısıldaşıp durdu, birbirlerine hep göz kırptılar.

6 Haziran

Bu sabah Vera, kocasıyla Kislovodsk'a hareket etti. Prens Ligovski'ye giderken karşılaştım arabalarıyla, Vera, başıyla bana selam verdi: Bakışında bir çeşit sitem vardı. Suç kimde peki? Neden kendisiyle baş başa kalma farsatını vermiyor bana? Aşk da, ateş gibi, yalımı tükenince biter. Belki de yakarmalarımın başaramadığını kıskançlık başaracak.

Prenslerin evinde tam bir saat kaldım. Meri çıkmadı; hastaymış. Akşam da bulvarda görünmedi. El gözlükleriyle silahlanmış yeni düşman çetesinin niyeti iyice bozuk anlaşılan, iyi ki prenses hasta: Ona saygısızlık edebilirlerdi. Gruşnitski'nin saçları darmadağın; her yanından umutsuzluk akıyordu. Galiba derinden sarsıldı. Özellikle gururu yara aldı; ama bazıları umutsuzluklarında bile gülünçtürler!

Eve dönünce, bir boşluk hissettim. Onu görmemiştim! Hastaydı! Sakın gerçekten tutulmuş olmayayım?... Saçma!

7 Haziran

Sabah saat on birde yani yaşlı Prens Ligovski'nin Yermolov hamamında terlemekte olduğu saatlerde ben onların evinin önünden geçiyordum. Genç prenses, dalgın dalgın pencerede oturuyordu. Beni görünce hemen ayağa kalktı.

Hale girdim; hizmetçilerden hiçbiri ortalıkta yoktu; ben de kaplıcalara özgü rahat âdetlerden yararlanarak adımı vermeden salona daldım.

Genç prensesin güzel yüzünü donuk bir sarılık kaplamıştı. Piyanonun başında bir eliyle koltuğa dayanmış duruyordu. Eli hafifçe titriyordu. Usulca yanına yaklaşarak,

-Bana dargın mısınız? diye sordum.

Bitkin, cansız bir bakışla yüzüme bakıp başını iki yana saladı; ağzını açıp bir şeyler söylemek istiyordu, beceremedi, gözleri yaşla doldu; koltuğa çökerek ellerini yüzüne kapadı.

Elini tuttum.

-Neyiniz var sizin? dedim.

-Siz bana saygı göstermiyorsunuz!... N'olur, yalnız bırakın beni!

Bir iki adım attım... Koltukta doğruldu; gözleri parlıyordu. Elimi kapının tokmağına koyarak durakladım.

-Özür dilerim, prenses, dedim, çılgınlık ettim... Bir daha olmayacak; elimden geleni yapacağım... Bugüne kadar içimden neler geçtiğini bilmenizin ne gereği var? Bunları hiç öğrenemeyeceksiniz; sizin için böylesi daha iyi olacak. Hoşça kalın.

Dışarı çıkarken ağladığını duyar gibi oldum. Akşama kadar Maşuk Dağının eteklerinde dolaştım, son derece yorulmuş, eve gelince de bitkin düşerek kendimi yatağa attım. Werner uğradı. Genç prenses Ligovski'y ile evlenecekmişsin, doğru mu? dedi.

-O da ne demek?

-Şehirde herkes bunu konuşuyor; bütün hastalarım bu önemli haber üstüne kafa yoruyorlar: Hastalar böyledir işte, bilmedikleri yoktur.

"Gruşnitski'nin marifeti", diye düşündüm.

-Size bu söylentilerin asılsız olduğunu göstermek için şunu gizlice söyleyeyim ki doktor, dedim, yarın Kislovodsk'a gidiyorum.

-Ligovski'lerle mi?

-Hayır, onlar bir hafta daha kalıyorlar.

-Demek onunla evlenmiyorsun?

-Yazıklar olsun doktor! Yüzüme bir bak bakayım: Güveye falan benzer bir yanımda var mı benim?

-Öyle bir şey demedim...

Sonra, kurnaz bir gülümsemeyle ekledi:

-Ama siz de pek iyi bilirsiniz bazen öyle şeyler olur ki, onurlu bir adam evlenmek zorunda kalır ve bazı analar bu fırsatları hiç kaçırmazlar. Bu yüzden bir dost olarak daha temkinli olmanızı öğütlüyorum. Burada, kaplıcalarda hava oldukça tehlikelidir: Çok daha iyilerine layıkken kendilerini kaptırıp soluğu kilisede alan nice değerli gençler görmüşümdür. inanır mısınız, beni bile evlendirmeye kalkıştılar? Solgun yüzlü bir kızı olan taşralı bir anne. Kızının yüzünün ancak evlendikten sonra renklenebileceğim kendisine söylemek budalalığını etmişim. O zaman, minnet dolu yaşlarla, bana kızıyla evlenmemi teklif etmiş, bütün servetlerini galiba elli kadar köle-ayaklarının altına sermişti. Ama ben evlenemeyeceğimi söylemişim kendisine.

Werner, beni uyandırdığından emin, çıktı.

Söylediklerinden, şehirde genç prensesle benim hakkımda daha şimdiden çirkin söylentiler yayılmış olduğunu anladım. Gruşnitski bunun hesabını verecek!

10 Haziran

Kislovodsk'a geleli üç gün oldu. Veray'ya her gün kaynakta ve bulvarda rastlıyorum. Sabahlan, kalkar kalkmaz pencerenin kenarına oturuyor, el gözlüğümü onun balkonuna çeviriyordum: O çoktan hazırlanmış, giyinmiş oluyor, önceden kararlaştırdığımız işareti bekliyor; evlerimizden kaynağa inen yolda, güya tesadüfen karşılaşıyoruz. Canlandırıcı dağ havası rengini ve kuvvetini geri getirdi. Narzan'a boşuna Hayat Çeşmesi dememişler. Bölgenin yerlileri Kislovodsk'un insanda aşk isteği uyandırdığını, Maşuk Dağı eteklerinde başlayan her aşk macerasının burada sonuca ulaştığını ileri sürüyorlar. Gerçekten de, burada her şey yalnızlık aşıyor; her şey gizemli yeşil tepeler arasından gürül gürül köpüklerle akarak kendine yol açan suyun üstüne eğilmiş kavak ağaçlarının sık gölgeleri; dört bir yana kol salan karanlık, sessiz sel yatakları; beyaz akasyalarla, uzun otların buğusuyla dolu havanın tazeliği; vadinin ucunda buluşarak dostça bir yarışma sonucu Podkumok'a karışan serin ırmakların o duraksız, uyuşturucu şarılıtları, hepsi. Bu kıyıda boğaz genişleyip yeşil bir sel yatağına dönüyor; arasından tozlu bir yol geçmekte. Oraya her bakışımda, üstü kapalı bir arabanın geldiğini, arabanın penceresinden küçük, pembe bir yüzün baktığını görür gibi oluyorum. Şimdiye kadar o yoldan kaç tane araba geçti, ama o asla. Kalenin arkasına düşen yöre iyice kalabalıklaştı: Benim

kaldığım evden birkaç adım ötedeki bir tepeye kurulmuş lokantada, çift sıra halinde uzanan kavaklar arasında ışıklar titreyiyor akşamları; gece geç saatlere kadar sesler ve bardak şangırtıları duyuluyor.

Hiçbir yerde buradaki kadar Kahetin şarabı ve maden suyu içilmiyordur.

İkisini birlikte yürüten çok, bilirim. Yine de söyleyeyim, ben onlardan değilim. Gruşnitski, her gün, dostlarıyla meyhanede buluşup içiyor, zoraki bir selam veriyor bana.

Daha dün geldiği halde kendisinden önce banyo yapmak isteyen üç ihtiyar adamla kavga etti. Şurası kesin, başına gelenler askerlik damarlarını kabartıyor.

11 Haziran

Sonunda geldiler. Arabalarının sesini işittiğimde pencere kenarında oturuyordum: Yüreğim titredi... Bu da nesi? Aşık mı oldum acaba?.. Öyle budala bir yapım var ki, benden beklenir.

Öğle yemeğini onlarda yedim. Yaşlı prenses, beni tatlı tatlı süzüyor, kızının yanından da hiç ayrılmıyor.. Kötü! Öte yandan, Vera, genç prensesi kışkanıyor; işleri amma da karıştırdım! Erkeğini paylaştığı sandığı kadını çileden çıkarmak için nelere başvurmaz kadınlar? Hiç unutmam, bir keresinde, sırf başka bir kadına aşığım diye bir kadın âşık olmuştu bana. Kadın kafasından daha çelişkili bir şey yoktur; kadınları herhangi bir şeye inandırmak güçtür: Onları öyle bir noktaya getirmelisiniz ki kendi kendilerini inandırsınlar. Onların önyargılarını çürütme usulleri de çok ilginçtir: Diyalektiklerini çözebilmek için bütün mantık kurallarını altüst etmeniz gerektir. Sözgelimi, sıradan bir örnek:

Bu adam beni seviyor, ama ben evliyim: demek ki onu sevmemeliyim.

Şimdi de kadınların yöntemi:

Evli olduğum için onu sevmemeliyim; ama o beni seviyor, demek ki...

Burada bir sürü nokta sıralanabilir, çünkü mantık durur, artık sözü geçen dildir, gözlerdir ve sonra da, eğer varsa, yürek konuşur.

Bu yazdıklarımı bir kadın görse ne olurdu? "iftira!" diye haykırırdı öfkeyle.

Şairler şiir yazalı, kadınlar da onları okuyalı beri (bunun için de kadınlara içten bir teşekkür borçluyuz) melek olarak nitelendirilmeye öylesine alıştılar ki, aynı şairlerin Neron'u bile para uğruna yarı tanrı katına çıkardıklarını unutarak büyük bir safiyetle kendileri de inandılar melekliklerine.

Kadınlardan böylesine kinle bahsetmek, benim gibi gözü dünyada onlardan başka hiçbir şey görmeyen birine düşmezdi; ben onların uğruna iç rahatlığımı, amaçlarımı, hayatımı feda etmeye hep hazırdım. Belki de bir öfke anında, gururum kırıldığı için, ancak tecrübeli gözlerin değerlendirebileceği o büyülü örtüyü çekip atmak istiyorum üstlerinden. Hayır, hayır, onlar için bütün söylediklerim şunun sonucu:

Aklın serin gözlemleri Kalbin acı deyişleri

Kadınlar, bütün erkeklerin kendilerini benim tanıdığım kadar iyi tanımalarını istemeliler, çünkü onlardan duyduğum korkuyu yeneli beri, onların küçük zaafalarını anlayalı beri yüz kat daha çok seviyorum onları.

Aklıma geldi: Geçen gün Werner, kadınları Tasso'nun Kurtarılan Kudüs kitabında sözünü ettiği büyülü ormana benzetti.

Yakına gelmeyegör, dedi, dört bir yandan öyle belalar saldırır ki Tanrı korusun: Sorumluluk, gurur,

dürüstlük, kamuoyu, alay, küçükseme... Yapacağın tek şey, çevrene bakmadan dosdoğru yürümektir: Yavaş yavaş, canavarlar yok olur ve önünde durgun, güneşli bir çimenlik açılır, ortasında yeşil mersinler biten bir çimenlik. Gelgelelim, ilk adımlarda yüreğin titrer de ardına bakarsan mahvoldun gitti!

12 Haziran

Bu akşam olaylar açısından çok zengindi. Kidlovods'un iki mil kadar ötesinde, Podkumok Irmağının aktığı geçitte "Halka" denilen bir kaya vardır. Bu, doğa tarafından oyulmuş bir çeşit kapıdır; yüksek bir tepeden çıkar ve arasından, batan güneş, son alevli bakışını fırlatır dünyaya. Bu taş pencereden güneşin batışını seyretmek için büyük bir grup, atlarla oraya gitmiştik. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbirimiz güneşin batışını falan düşünmüyorduk. Ben genç prensesin yanında gidiyordum; dönerken, Podkumok'un kıyısından geçmek gerekti. En sığ dağ dereleri bile tehlikelidir, çünkü dipleri kaleidoskop gibidir; her gün dalgaların basıncına göre değişir. Dün bir taş bulunan yerde, bugün bakarsınız bir çukur vardır. Prensесin atını dizgininden tutarak suya doğru sürdüm; su, diz boyundaydı; akıntıya karşı ilerlemeye başladık. Bilindiği gibi, hızlı derelerden geçerken suya bakmamak gerekir, yoksa insanın hemen başı döner. Prensес Meri'yi bu konuda uyarmayı unutmuştum. Tam derenin ortasına, akıntının en hızlı olduğu yere varmıştık ki, prenses eyerinin üstünde sallandı.

-Fena oluyorum! dedi zayıf bir sesle. Çabucak eğilip ince belinden kavradım.

-Yukarıya bakın! diye fısıldadım, bir şey değil, korkmayın; yanınızdayım.

Daha iyiceydi, kolumdan kurtulmak istedi, ama ben büsbütün sıkı sardım kıvrak, yumuşacık gövdesini; yanağım yanağına değiyordu; yüzü ateş gibiydi.

-Ne yapıyorsunuz... Tanrım!...

Onun titreyişine, şaşkınlığına kulak asmadım, dudaklarım yumuşak yanaklarına değdi; ansızın irkildi ama ses çıkarmadı. Arkada kalmıştık: Olanları kimse görmedi. Kıyıya çıktığımızda herkes atını koşturmaya başlamıştı. Genç prenses atını tuttu; ben de yanında kaldım. Anlaşılan, sessizliğim onu tedirgin ediyordu, ama sırf merak yüzünden ağzımı açmamaya ant içtim. Bu güç durumdan nasıl sıyrılacağım görmek istiyordum.

Boğuk bir sesle,

-Siz ya beni aşağılamak istiyorsunuz, ya da gerçekten çok seviyorsunuz! dedi. Belki de benimle alay etmek, beni incitmek, sonra da bırakmak istiyorsunuz... Bunu düşünmek bile öyle alçakça, öyle haince bir şey olurdu ki... Yok, yok! Olamaz, değil mi, diye ekledi tatlı bir güvenle, bende saygısızlık uyandıracak bir şey yok, değil mi? Şu küstahça hareketiniz... Sizi bağışlamak zorundayım, çünkü ben izin verdim buna... Cevap verin lütfen, sesinizi duymak istiyorum!...

Son sözlerinde öyle kadınca bir sabırsızlık vardı ki, kendimi gülmekten alıkoymadım. Neyse ki hava kararmaya başlamıştı. Karşılık falan vermedim.

-Susuyorsunuz, diye devam etti. Belki de önce benim sizi sevdiğimi söylememi bekliyorsunuz.

Sustum.

Ansızın bana dönerek,

-Öyle mi istiyorsunuz? diye sordu.

Bakışındaki ve sesindeki kesinlikte ürkütücü bir şey vardı. Omuzlarımı silkerek,

-Neden öyle isteyeyim? dedim.

Atını kamçılıyarak dar ve tehlikeli yoldan dörtnala uçmaya başladı. Her şey öyle çabuk olmuştu ki

kendimi toparlayıp yanına gittiğimde o, öndekilere katılmıştı. Dönerken, bütün yol boyunca durmadan konuştu ve güldü. Hareketlerinde hastalıklı bir neşe göze çarpıyordu; yüzüme bir kere bile bakmadı. Herkes bu olağanüstü neşeyi fark etmişti, ihtiyar prenses, için için seviniyordu kızına baktıkça; oysa kızı tam bir sinir buhranı geçiriyordu. Bütün gece uyumayacak, ağlayacak. Bu düşünce, sonsuz bir sevinç veriyor bana: Bazen vampirleri anlıyorum... Bir de, iyi yürekli, keyifli bir insan olarak ün saldıgımı, üstelik bu sıfatları hak etmeye çalıştığımı düşündükçe...

Atlardan inildikten sonra, kadınlar ihtiyar prensesin evine gittiler. Ben heyecanlıydım, kafama üşüşen düşünceleri dağıtmak için dağlara doğru dörtnala sürdüm atımı. Islak akşam, tatlı bir serinlik yayıyordu. Ay, karanlık dorukların ardından doğmak için dağlara doğru dörtnala sürdüm atımı. Islak akşam, tatlı bir serinlik yayıyordu. Ay, karanlık dorukların ardından doğmak üzereydi. Nalsız atımın her adımı, dar boğazların sessizliğinde boş yankılar bırakıyordu. Cavlanın yanında atımı suvardım, güney gecesinin taze havasını bir iki kere iştahla ciğerlerime çektikten sonra yola çıktım. Kenar mahallelerden geçtim. Pencerelerde ışıklar teker teker sönüyordu; kaledeki nöbetçilerle çevre kulelerdeki Kazaklar, birbirlerine uzun uzun sesleniyorlardı.

Mahallenin uçurum kenarına kurulmuş evlerinden birinde olağanüstü bir aydınlık dikkatimi çekti: Arasına yükselip alçalan sesler, haykırışlar, bir asker eğlencesinin yapıldığını gösteriyordu. Atımdan inerek pencereye gizlice yanaştım: Doğru dürüst kapanmış bir pancur, eğlenenlerin kimler olduklarını görmeme ve konuştuklarını duymama yardım etti. Benden bahsediyorlardı.

Yüzü şaraptan al al olmuş süvari Yüzbaşısı masaya yumruğunu indirerek söz istedi:

-Baylar, dedi. Bu gerçekten katlanılmaz bir durum! Peçorin'e mutlaka bir ders vermeliyiz! Petersburglu zıpçıktılar birtakım tavırlar takınırlar, ta ki burunları yere sürülünceye kadar! O, yalnız kendisinin kibarlar arasında yaşadığını sanıyor her zaman temiz eldiven ve boyalı çizme giydiği için.

-Ya o küstahça gülümseyişi! Kalıbımı basarım korkağın biridir, düpedüz korkak!

-Ben de öyle düşünüyorum, dedi Gruşnitski. işi şakayla geçiştiriyor. Bir keresinde ona öyle şeyler söylemişim ki başkası olsaydı beni parça parça ederdi, ama Peçorin alaya aldı. Tabii düelloya çağırmadım; bu ona düşerdi. Üstelik, buluşmak...

-Gruşnitski, genç prensesi elinden aldı diye ona kızıyor, dedi birisi.

-Amma da laf! Gerçi onunla azıcık flört ettim ama, evlenmek istemediğim için hemen vazgeçtim; genç kızlara boyun eğmek âdetim değildir.

-Evet, evet, bence birinci sınıf bir korkaktır. Yani Peçorin tabii, Gruşnitski değil. Gruşnitski, bulunmaz bir adam, hem de gerçek bir dost! dedi süvari Yüzbaşısı. Baylar! Hiçbiriniz öbüründen yana değilsiniz, değil mi? Hiçbiriniz. Güzel! Onun yiğitliğini denemek ister miydiniz? Eğlenceli olurdu.

-Tabii isterdik, ama nasıl?

-Dinleyin. Gruşnitski ona ayrıca kızgın; asıl rol ona düşüyor! Durup dururken, hiç yüzünden bir hır çıkarır, Peçorin'i düelloya davet eder... Durun bakın, şimdi asıl meseleye geliyoruz... Onu düelloya çağırır. Güzel! Bütün bunlar, çağrılış şekli, hazırlıklar, şartlar... Bunların hepsi mümkün olduğu kadar ciddi ve ürkütücü bir şekilde yapılmalı; bunları bana bırakın. Zavallı dostum, senin şahidin ben olurum! O da güzel! Şimdi işin can alıcı noktasına geldik: Tabancalara kurşun koymayacağız. Şimdiden söylüyorum Peçorin yutacaktır. Altı adım arayla karşı karşıya gelirler, öff be! Kabul ediyor musunuz, baylar?

-Mükemmel bir tasarı! Kabul ediyoruz! Neden etmeyelim? Sesleri geldi dört bir yandan.

-Ya sen Gruşnitski?

Sabırsızlıktan titreyerek Gruşnitski'nin karşılığını bekledim. Bu tesadüf olmasa, şu ahmakların eğlencesi durumuna düşeceğini düşündükçe öfkeden kuduruyordum. Gruşnitski, hayır deseydi, boynuna atılacaktım. Ama kısa bir sessizlikten sonra iskemlesinden kalktı, elini Yüzbaşıya uzatarak kurumlu bir sesle,

-Peki, dedi, kabul ediyorum.

Bütün bu namuslu kişilerin sevincini tamtamına anlatmak çok güç olurdu.

İki ayrı duygunun etkisinde eve döndüm. Bu duygulardan biri üzüntüydü. "Neden benden nefret ediyorlar?" diye düşündüm. "Neden? Kime ne zararım dokundu? Hiç. Acaba ben de dış görünüşleriyle düşmanlık uyandıranlardan biri miyim?" Zehirli bir kinin bütün benliğimi doldurduğunu duyumsuyordum. "Ayağını tetik bas, Mösyö Gruşnitski!" diyordum boyuna, odamda bir aşağı bir yukarı dolaşırken. "Ben böyle oyunlara gelmem. Salak dostlarının gözüne girmek pahalıya oturur sana. Ben senin oyuncağın değilim!"

Bütün gece gözüme uyku girmedi. Sabahleyin, limon gibi sarıydım.

Sabah, kaynakta genç prensesle karşılaştım. : -Hasta mısınız? dedi beni dikkatle süzerek.

-Bütün gece uyumadım.

-Ben de... Sizi suçladım... Yanıldım belki. Ama n'olur davranışınızı açıklayın, her şeyi bağışlayabilirim.

-Her şeyi mi?

-Evet, her şeyi... Yeter ki doğruyu söyleyin bana ve çabuk olun... Çok kafa yordum, davranışınızı haklı çıkarmaya, yorumlamaya çalıştım: Belki de ailemin çıkaracağı zorluklardan korkuyorsunuz... Zararı yok. Duydukları zaman... (sesi titriyordu) yalvarır yakarır kandırırım onları... Yoksa belki de kendi durumunuz... Yalnız şunu bilin ki, ben sevdiğim kimse için her şeyi göze alabilirim.. N'olur çabuk cevap verin... Acıyın bana... Beni küçümsemiyorsunuz değil mi?

Elime sarıldı.

Yaşlı prenses, önde Vera'nın kocasıyla yürüyordu, bir şey görmemişti; yine de gezintiye çıkan hastalar görmüş olabilirlerdi bizi bütün meraklı dedikoducuların en meraklılarıdır onlarelimi sıcak avucundan kurtardım.

-Size gerçeği söyleyeceğim, dedim prensese, kendimi haklı çıkarmaya da, davranışlarımı açıklamaya da niyetim yok. Size âşık değilim.

Dudakları hafifçe sarardı.

Ancak duyulabilecek bir sesle, -Bırakın beni, dedi. Omuz silktim, döndüm, yürüyüp gittim.

14 Haziran

Bazan kendimi çok küçük görüyorum... Belki de başkalarını küçümsemem bu yüzdendir. Soylu davranışlarda bulunamıyorum. Kendi gözümde gülünç olmaktan korkuyorum. Benim yerimde başka birisi olsa genç prensese yüreğini ve servetini hemen sunuverirdi, ama "evlenme" kelimesinin benim üstümde gizemli bir etkisi var. Bir kadını ne kadar seversem seveyim, kendisiyle evlenmek zorunda olduğumu bana hissettirirse... Ne aşk kalır, ne bir şey! Yüreğim taş kesilir ve hiçbir şey onu eski sıcaklığına getiremez. Bu fedakarlığın dışında her fedakarlık istenebilir benden. Yirmi kere hayatımı ya da namusumu ortaya koyabilirim, ama özgürlüğümü asla! Neden bunca değer veriyorum ona? Bana ne iyiliği dokunuyor? Kendimi neye hazırlıyorum? Gelecekte ne bekliyorum?.. Aslında hiç. Bu

benimki, içten gelen bir korku, silinmez bir önsezi.

Gruşnitski, bir süredir bana selam vermiyor; bu gece de bir iki kere saygısız bakışlarla süzdü beni. Hesaplaşmaya giriştiğimizde bunların hepsi göz önünde tutulacak. Saat ondan az önce kalkıp gittim.

Dışarısı zifiri karanlıktı. Çevredeki dağların doruklarında soğuk, karanlık bulutlar birikmişti; yalnız arasına rüzgar lokantanın yakınlarındaki kavak ağçlarının tepelerinde inildi. Pencere dışı ahali birikmişti. Tepeden indim, kapıdan çıkınca adımlarımı sıklaştırdım. Ansızın, arkamdan biri geliyormuş gibi yaptım. Genç prensesin penceresinin altından geçerken yine ardımda ayak sesleri duydum. Üniforma giymiş biri, koşarak yanımdan geçti. Bu beni kuşkulandırdı: Yine de, gizlice sahanlığa doğru yürüdüm ve karanlık merdivenlerden çıktım. Kapı açıldı; küçük bir el elimi tuttu.

-Hiç kimse görmedi ya? diye fısıldadı Vera, göğsüme iyice yaslanarak.

-Kimse görmedi.

-Şimdi seni sevdiğime inandın mı? Nasıl kararsızdım, nasıl acılar çektim!.. Ama sen eninde sonunda beni yola getiriyorsun.

Yüreği deliler gibi çarpıyordu; elleri buz kesmişti. Hemen kıskançlık sitemlerine, yakınmaya başladı: Her şeyi kendisine itiraf etmemi, tek dileği benim mutluluğum olduğuna göre ihanetimi kavgasız gürültüsüz kabul edeceğini söyledi. Bunlara pek inanmadım ama onu yeminlerle, vaatlerle falan yatıştırdım.

-Demek Meri ile evlenmiyorsun? Onu sevmiyorsun? O da sanıyor ki... Biliyor musun zavallıcık sana delicesine tutkun, zavallı!

Örümceklerden, hamamböceklerinden, farelerden neden korktuklarını bilmeyen insanlar yok mudur? itiraf edeyim mi? Ben daha çocukken, ihtiyar bir kadın annemin falına bakmış. Benim "kötü bir evlenme sonucunda öleceğimi" söylemiş. Beni çok etkilemişti bu: Ruhumda evlenmeye karşı sonsuz bir isteksizlik uyandı. Yine de, bir şey, falın doğru çıkacağını gösteriyor, ama ben bunun mümkün olduğu kadar gecikmesi için elimden geleni yapacağım.

15 Haziran

Dün, buraya hokkabaz Apfelbaum geldi. Lokantanın kapısına yukarda adı geçen harika hokkabaz, cambaz, kimyager ve gözbağcının bu gece, saat sekizde, saygıdeğer müşterilere Soylular Derneği salonunda (yani lokantada) olağanüstü bir gösteri yapacağına dair bir ilan asıldı; giriş ikişer buçuk ruble.

Herkes harika hokkabazı görmeye gidiyor: Prenses Ligovski bile kızının hasta olmasına rağmen bir bilet aldı.

Bugün öğle yemeğinden sonra Vera'nın penceresinden geçtim. Tek başına balkonda oturmuştu. Ayağımın dibine bir kâğıt parçası düştü:

"Bu gece, saat dokuz buçuk sularında giriş merdiveninden gel. Kocam, Pyatigorsk'a gitti, yarın sabahdan önce dönmeyecek. Uşağım ve oda hizmetçilerim evde olmayacaklar: Hepsine bilet aldım, prensesin hizmetçilerine de. Seni bekliyorum. Mutlaka gel."

"Tamam," diye düşündüm. "Sonunda istediğime gelmedi mi?"

Saat sekizde, hokkabazı seyretmeye gittim. Seyirciler dokuza kalmadan yerlerini almışlardı: Gösteri başladı. Arka sıralarda Vera'yla prensesin uşaklarını, oda hizmetçilerini gördüm. Herkes oradaydı. Gruşnitski, el gözlüğüyle, ön sırada oturmuştu. Hokkabaz, mendil, saat, yüzük falan gibi şeyler istediğinde hep ona başvuruyordu. Sabaha karşı saat ikide, iki şalı birbirine bağladım, yandaki

sütuna dayanarak üst balkondan alt balkona indim. Genç prensesin odasında hâlâ ışık yanıyordu. Bir şey, beni o pencereye doğru itti. Perde tamtamına çekilmediği için odanın içini ilgiyle seyredebiliyordum. Meri yatağında oturuyordu; elleri dizlerinin üstündeydi; gür saçları, dantelli bir gece başlığının altında toplanmıştı; geniş, kıvılcık beyaz omuzlarını örtüyordu. Kıpırdamadan duruyordu, başı göğsüne düşmüştü; önünde, küçük bir masanın üstünde açık bir kitap duruyordu, ama hareketsiz ve yaşlı gözleri belki de yüzüncü keredir aynı sayfada dolaşıyordu, düşünceleri ise başka yerdeydi.

O sırada çalılar arasında bir hışırtı oldu. Balkondan çimenliğe atladım. Göremediğim bir el omzumu kavradı.

-Nasılmış? dedi kaba bir ses. Yakalandın işte!... Genç prensesleri gece ziyaret etmek neymiş, göstereceğim sana!...

Köşeden fırlayan başka biri,

-Sıkı tut onu! diye haykırdı.

Biri Gruşnitski, öteki de süvari Yüzbaşısıydı.

Yüzbaşısı bir yumrukta yere serdim, hemen çalılığa daldım. Evlerimizin önündeki meyilli toprağın bütün patikalarını bir bir biliyordum.

-Harsız var! imdat! diye bağırdılar.

Bir silah patladı, dumanlar saçan bir fişek ayaklarımın dibine düştü.

Bir dakika sonra odamdaydım; soyunup yattım. Daha uşağım kapıyı yeni kilitlemişti ki süvari Yüzbaşısıyla Gruşnitski kapıyı vurmaya başladılar.

-Peçorin! Uyuyor musun? Orada mısın? diye bağıırıyordu Yüzbaşısı.

-Uyuyorum, diye cevap verdim bozuk bir sesle.

-Kalk bakalım!... Hırsızlar!... Çerkezleri..

Gittiler. Aslında cevap vermemeliydim onlara: Bir saat daha bahçede dolanıp beni ararlardı. Bu sırada, ortalık karıştı. Kaleden dörtünale bir Kazak geldi. Herkes ayaklandı: Çalılıklar arasında Çerkez aramaya başladılar ve tabii tek Çerkeze rastlamadılar. Ama mutlaka birçokları, garnizon askerleri daha cesur ve tetik olsaydı, şu çapulculardan en aşağı yirmisi yere serilmiş olurdu, diye düşünmüşlerdir.

16 Haziran

Bu sabah, kaynakta, geceki Çerkez baskınından başka laf edilmiyordu. Narzan suyundan doktorun öğütlediği kadar içtikten ve kavaklar arasında on kere kadar gidip geldikten sonra Vera'nın kocasıyla karşılaştım; Pyatigorsk'tan henüz dönmüştü. Koluma girdi; lokantaya öğle yemeği yemeye gittik. Karısının durumuna çok üzülüyordu. Durmadan,

-Dün gece nasıl korkmuş, diyordu, tam da benim olmadığım zamana rastlaması...

İçlerinde Gruşnitski de bulunan bir sürü genç yan odaya giden kapının yanına birikmişlerdi, onların yanına oturup yemek ısmarladık. Kader, bir kere daha, bana Gruşnitski'nin geleceğini kararlaştıracak bir konuşmayı duyma fırsatını verdi. Beni göremediği için gizli bir amacı olduğundan kuşkulandım; gelgelelim, bu, onun suçunu gözümde büsbütün büyütüyordu.

-Gerçekten Çerkezler miymiş? dedi birisi. Gören olmuş mu ki?

-Ben size işin aslını anlatayım, dedi Gruşnitski, ama sakın beni ele vermeyin. Şöyle oldu; dün gece,

adını vermeyeceğim biri bana uğradı ve saat ona doğru birinin, Ligovski'lerin oturduğu eve gizlice girdiğini söyledi. Bu arada şunu da belirtmeliyim: Yaşlı prenses buradaydı, genç prenses ise evindeymiş. Biz de bu talihli genci enelemek için oraya gidip pencerelerin altında durduk.

Karşımdaki, yemeğiyle son derece meşgul görüldüğü halde itiraf edeyim ki irkildim. Hoşuna gitmeyecek şeyler duyabilirdi, tabii eğer Gruşnitski gerçeği sezmişse. Ama kıskançlık gözünü öylesine bağlamıştı ki aklına başka bir şey gelmiyordu.

-Biz, diye devam etti Gruşnitski, sırf onu korkutmak amacıyla aldığımız mermisiz fişekle dolu tüfeklerimizle yol çıkmıştık. Gecenin saat ikisine kadar bahçede bekledik. Neden sonra, nereden çıktığını artık Tanrı bilir, ama şurası muhakkak ki pencereden çıkmamıştı, çünkü pencerenin açıldığını görmemiştik, herhalde sütunun arkasındaki camlı kapıdan çıkmış olacak evet ne diyordum, neden sonra balkondan birisinin indiğini gördük... Prensesin bu hareketine ne buyrulur? Şu Moskovalı kızlar da az değillermiş! Ondan sonra ne olsa beğenirsiniz? Herifi yakalamak istedik, ama elimizden kurtuldu, tavşan gibi kaçarak çalılığa daldı, işte o zaman üstüne ateş ettim.

Gruşnitski'nin çevresindekiler söylenenlere pek inanmamışlardı; fısıltılar duyuldu.

-Bana inanmıyorsunuz demek? dedi. Size namusum ve şerefim üstüne yemin ederim ki söylediklerim kelimesi kelimesine doğrudur; isterseniz, o kimsenin adını bile verebilirim.

Hepsi birden,

-Söyle bakalım, kimmiş? diye haykırdılar.

-Peçorin! dedi Gruşnitski.

O anda gözlerini kaldırdı ben, tam karşısında, kapının eşiğinde duruyordum-yüzü kıpkırmızı oldu. Yanına yürüdüm, yavaş yavaş, tane tane şunları söyledim:

-Bu alçakça iftirayı doğrulayabilmek için namusunuz üstüne söz verdiğiniz andan sonra içeri girdiğim için üzgünüm. Burada olsaydım, sizi büyük bir adilikten kurtarmış olurum.

Gruşnitski yerinden fırladı, tam bağırmak üzereydi ki,

-Rica ederim, dedim aynı soğukkanlılıkla, rica ederim sözlerinizi bir an önce geri alın: Söylediklerinizin uydurma olduğunu kendiniz de pek iyi biliyorsunuz. Sizin parlak özelliklerinize kayıtsız kaldığı için bir kadından böylesine korkunç bir öç almaya hakkınız yok sanırım, iyi düşünün. Söylediklerinizi tekrarlarsanız hem onurlu bir erkek sıfatını kaybedecek, hem de hayatınızı tehlikeye sokacaksınız.

Gruşnitski, gözlerini yere indirmiş, heyecandan titreyerek duruyordu karşımda. Ama vicdanla gurur arasındaki çatışma uzun sürmedi. Yanında oturan süvari Yüzbaşısı dirseğiyle dürttü onu, o zaman kendine geldi, gözlerini yerden ayırmadan,

-Sayın bay, dedi, ben bir şey söylediğim zaman düşünerek söylerim, tekrar etmeye de hazırım dediğimi. Sizin tehditlerinizden ürkecek değilim; her şeyi göze aldım.

-Sonuncu sözünüzü zaten doğruladınız, dedim soğuk bir sesle ve süvari Yüzbaşısı'nın koluna girerek odadan çıktım.

-Ne istiyorsunuz? dedi Yüzbaşı.

-Gruşnitski'nin dostu olduğunuza göre, dedim, herhalde şahidi olmayı kabul edersiniz?

Yüzbaşı, büyük bir ciddiyetle eğildi.

-Doğru tahmin ettiniz, dedi, aslında onun şahidi olmak zorundayım da, çünkü ona edilen hakaretin ucu bana da dokunuyor.

Eğri omuzlarını dikleştirmeye çalışarak,

-Dün gece, diye ekledi, onunla beraberdim.

-Ya? dedim, demek başına yumruk savurduğum adam sizdiniz?

Sarardı, morardı; gizli bir kötü niyet seziliyordu bakışında. Son derece kibar bir şekilde eğilerek,

-Ben de bugün şahidimi size yollamaktan şeref duyacağım, dedim, kızgınlığına aldırmamış görünerek.

Lokantanın tıraşında Vera'nın kocasıyla karşılaştım. Galiba beni bekliyordu. Gözleri yaşla dolarak,

-Asil delikanlı, dedi. Hepsini duydum. Ne alçak bir adam! Ne kadar nankör! Böyle bir olaydan sonra kim bunları temiz bir eve alır? iyi ki kızım yok! Ama uğruna hayatınızı tehlikeye attığınız genç kız sizi ödüllendirecektir. Zamanı gelinceye kadar, ağzımdan hiçbir şey kaçırmayacağıma güvenebilirsiniz. Ben de gençtim, ben de askerlik yaptım. Bu çeşit işlere karışılmaması gerektiğini bilirdim. Hoşça kalın.

Zavalılık! Kızı olmadığına seviniyor.

Doğruca Werner'e gittim, kendisini evde buldum, olanı biteni anlattım; Vera'yla ve genç prensesle ilişkilerimi, tesadüfen duyduğum konuşmayı, bu konuşmadan, o adamların beni mermisiz fişekle düelloya zorlayarak alaya almak istediklerini öğrendiğimi, hepsini. Anı şimdi iş ciddileşiyordu. Böyle bir sonuç akıllarına gelmemişti herhalde.

Doktor, şahidim olmaya razı oldu; düellonun şartları hakkında bilgi verdim ona. Bu işin gizli tutulması için üsteleyecekti, çünkü ölüme meydan okuyacak kadar cesur olduğum halde geleceğimi mahvetmeye niyetim yok.

Sonra eve gittim. Bir saat sonra, doktor araştırmasının sonuçlarını getirdi.

-Gerçekten size karşı bir tuzak hazırlıyorlar, dedi. Gruşnitski'nin evinde o süvari Yüzbaşı'sıyla adını bilmediğim bir başka adama rastladım. Bir an, çizmelerimi çıkarmak için sofada duraklamıştım. Bağırıp çağırıyor, tartışıyorlardı. Gruşnitski, "Katiyen razı olmam," diyordu, "beni herkesin gözü önünde rezil etti. Ondan önce iş başkaydı." "Peki, bundan sana ne?" diyordu süvari Yüzbaşı'sı. "Ben her şeyi üstüme alıyorum. Beş düelloda şahitlik ettim, bu işleri düzenlemeyi bilirim, inan bana. Hepsini tasarladım. Yalnız sen karışmayacaksın. Herifi korkutmanın bir zararı yok, hem insan kurtulma imkânına sahipse neden kendini tehlikeye atsın?.." Tam o sırada ben içeri girdim. Birden, sustular. Görüşmemiz oldukça uzun sürdü. Sonunda şu sonuca vardık: Buradan üç mil kadar uzakta ıssız bir boğaz var; yarın sabah saat dörtte oraya gidecekler, biz de onlardan yarım saat sonra yola çıkacağız; altı adım aralıkla durup birbirimize ateş edeceksiniz. Bunu Gruşnitski istedi. Öldürülen, Çerkezlere bırakılacak. Şimdi, benim bazı kuşkularım var: Onlar, yani Gruşnitski'nin şahitleri, önceki tasarılarında değişiklik yapmışa benziyorlar; yalnız Gruşnitski'nin tabancasını doldurmak istiyorlar. Bu biraz cinayeti andırıyor ama savaş sırasında, hele Asya savaşlarında, hileye izin verilir. Yine de Gruşnitski arkadaşlarından biraz daha namuslu. Ne dersiniz, onlara meseleyi anladığımızı belli edelim mi?

-Asla, doktor! Güvenin bana, onların tuzağına düşmeyeceğim.

-Ne yapacaksın öyleyse?

-Orası sır işte.

-Aman oyuna gelmeyin de... Unutmayın, mesafe altı adım...

-Doktor, yarın sabah dörtte sizi bekliyorum; atlar hazır olacak... Güle güle.

Akşama kadar evden çıkmadım, odamda kilitli kaldım. Bir uşak, yaşlı prenesten bir davetiye getirdi. Hasta olduğumu bildirmesini söyledim.

Sabahın saat ikisi... Uykum bir türlü gelmiyor... Ne var ki yarın elimin titrememesini sağlamak için uyumak zorundayım. Altı adımdan vuramamak imkânsız ama. Ah, Mösyö Gruşnitski! Beni küçük düşüremeyeceksiniz... Rollerini değiştiriyoruz; artık sizin solgun yüzünüzde korku belirtileri aramak bana düşüyor. Neden şu öldürücü altı adımı kendiniz istediniz? Alnımı, hiç tartışmadan, size sunacağımı sandınız... Ama şans işi bu., sonra... sonra... ya kaderi benimkinden ağır basarsa? Ya yıldızım bana ihanet ederse?.. Tuhaf olurdu doğrusu, şimdiye kadar bütün ufak tefek delişmenliklerime boyun eğdi. Gökte de, yerdekinden fazla bir bağlılık aranamaz ki...

N'olacak yani? Öleceksem öleceğim! Dünyanın büyük kaybı olmayacak bu işte, üstelik ben de yeteri kadar usandım. Baloda esneyip de, sırf arabası kapıya gelmemiş diye yatağına gidemeyen bir adama benziyorum. Ama artık arabam hazır... Hoşça kalın!..

Aklımdan bütün geçmişimi geçiriyor, elimde olmadan şaşıyorum: Neden yaşamışım sanki, ne amaçla dünyaya geldim?.. Yine de o amaç var olsa gerek. Kaderim mutlaka yüksek bir amaca yönelmişti, çünkü ruhumda sonsuz bir güç hissediyorum. Ama o kaderin ne olduğunu kestiremedim, boş, nankör tutkuların çekiciliğine kapıldım; onların ocağından demir gibi sert ve soğuk çıktım, ama soylu duyguların ateşini de bir daha gelmemecesine yitirdim-hayatın en güzel tomurcuklarını. O zamandan bu yan, kaç kere, kaderin elinde bir balta görevini yaptım! Cellatın baltası gibi, çoğu kez kötü bir niyet gütmenden, ama hiçbir zaman da pişmanlık duymadan mahkûmun başına indim. Aşkım, hiç kimseye mutluluk getirmedi, çünkü sevdiklerim uğruna bir şeyi gözden çıkarmadım. Kendi adıma sevdim, kendi zevkim için; onların duygularım, sevecenliklerini, sevinçlerini ve kederlerini iştahla tüketerek kalbimin garip bir ihtiyacını karşıladım hiç doymak bilmedim. Tıpkı, açlıktan ve yorgunluktan bitkin düşmüş birinin uykusunda güzel yemekler ve köpüren şaraplar görmesi gibi; uykusunda hayal gücünün uçucu tatlarını içine çeker, rahatlamış sanır kendini: Ama uyanır uyanmaz görüntüler kaybolur. İki katına çıkmış bir açlıkla, bir umutsuzlukla baş başa bulur kendini!

Belki yarın öleceğim!... Dünyada beni tamtamına anlamış hiçbir yaratık kalmayacak. Bazıları beni olduğumdan kötü, bazıları olduğumdan iyi sanırlar. Bazıları iyi bir adamdı, öbürleri, rezilin tekiydi diyecekler. İkisi de yanlış olacak. Böyleyken, yaşamaya değer mi zaten? Yine de insan yaşıyor, merak yüzünden. Yeni bir şeyler bekleyip duruyor... Saçma, sinir bozucu bir durum!

İşte bir buçuk aydır N... Kalesi'ndeyim. Maksim Maksimiç ava gitti. Yalnızım, pencerede oturuyorum. Boz bulutlar, dağları eteklerine kadar örttü; sisin arasından güneş, sarı bir leke gibi görünüyor. Hava soğuk: Rüzgâr inildeyip duruyor, pancurları sallıyor... Öf ne sıkıcı!... Bir sürü garip olay yüzünden yarıda bırakmak zorunda kaldığım günlüğüme devam ediyorum.

Son sayfayı yeniden gözden geçiriyorum. Ne gülünç! Öleceğimi sanmışım, imkânsızmış. Daha acıların sonu gelmemişmiş, şimdi önümde sürüyle yıl olduğunu biliyorum.

Geçmiş, hafızamda ne kadar kesin ve duru bir şekil aldı! Zaman, tek çizgiyi, tek gölgeyi bile silememiş.

Düellodan bir gece önce gözüme uyku girmediğini hatırlıyorum. Uzun uzun yazamamıştım: Gizli bir tedirginlik sarmıştı içimi. Bir saat kadar odada dolaştım, sonra oturup masamın üstünde duran bir

romanı açtım: Walter Scott'un İskoçya Püritenleri idi. Önceleri okuyabilmek için basbayağı çaba göstermeni gerekti, ama sonra kitaptaki büyülü hayal gücüne kaptırdım kendimi, zamanı unuttum. Şu İskoç şairi, kitabının insana verdiği zevkin karşılığını öteki dünyada mutlaka almıştır.

Neden sonra şafak söktü. Sinirlerim yatışmıştı. Aynada kendimi gözden geçirdim: Yüzümde, sıkıntılı bir uykusuzluğun izlerini taşıyan bir donukluk vardı; ama gözlerim, her ne kadar mor gölgelerle kaplıysa da gururla, cesaretle parlıyordu. Kendimi pek beğendim.

Atların eyerlenmesini söyledikten sonra giyindim ve banyo yapmaya koştum. Narzan suyunun soğuk köpüklerine gömülürken gövdem ve ruhumun yepyeni bir güçle dolduğunu duydum. Baloya gidecekmiş gibi taze, diri çıktım sudan... Bundan sonra gelin de ruhun gövdeye bağlı olmadığını ileri sürmeye kalkışın!

Eve döndüğümde doktor gelmişti. Üstünde boz renkte külot pantolonla bir Kafkas yeleği vardı; başına bir Çerkez kalpağı takmıştı. O kocaman hantal kalpağın altındaki küçücük gövdesini görünce kahkahayı koyverdim; yüzünde zaten bir kavgacı ifade yoktur, üstelik o gün her zamankinden de asık görünüyordu.

-Neden bu kadar mahzunsunuz, doktor? diye sordum. Bundan önce en azından yüz kere, başkalarını büyük bir kayıtsızlıkla öbür dünyaya uğurlamadınız mı? Tutun ki, bende safra kesesi iltihabı var; iyileşebilirim de, ölebilirim de; ikisi de olağandır. Bana, bilmediğiniz bir hastalığa tutulmuş bir hasta gözüyle bakın; o zaman ilginiz müthiş uyanacaktır. Beni gözlemleyerek çok önemli fiziksel incelemeler yapabilirsiniz. Ani bir ölüm beklemek de aslında gerçek bir hastalık değil midir?

Bu düşünce doktoru etkilemişti; neşesi biraz yerine geldi.

Atlarımıza bindik. Werner, iki eliyle dizginlere asıldı; yola çıktık. Göz açıp kapayana kadar bir kenar mahalleden, sonra da dörtnala kalenin yanından geçtik, gürültülü bir ırmağın çeşitli yerlerinden kestiği bir boğazdı bu. Dereyi sudan geçmek gerekiyordu; doktor, çok sıkılıyordu bu işten; çünkü atı suya girince duruyordu.

Daha mavi, daha duru bir sabah düşünemiyorum. Güneş, yeşil dorukların ardından daha yeni doğmuştu, ilk ışınlarının ılıldığı, gecenin solan serinliğiyle birleşince tatlı bir gevşeklik veriyordu insana. Yeni doğan günün neşeli ışınları daha sızmamıştı boğaza, iki yanımızı tepeden kuşatan kayaların tepelerini yaldızlıyordu. Derin yarıklarda boy atan sık çalılar en hafif bir rüzgâr estiğinde bile bir gümüş yağmuruna tutuyordu bizi. O gün her zamankinden daha fazla doğaya tutkundum hatırladığıma göre. Geniş asma yapraklarının üstünde titreyerek milyonlarca ışın saçan çiy tanelerini nasıl bir titizlikle inceliyordum! Gözlerim, sisli ufukları nasıl iştahla yarmaya çalışıyordu! Bir ara, yol daralmaya, kayalar büsbütün mavi ve ürkütücü gelmeye başladı: O kadar ki, sonunda, önümüzde aşılmaz bir duvar halinde birleştiler. Ses çıkarmadan yol alıyorduk.

-Vasiyetnamenizi hazırlamış mıydınız? diye sordu Werner ansızın.

-Hayır.

-Ya ölürseniz?

-Mirasçılarım kendiliklerinden ortaya çıkarlar.

-Yani, son bir veda yazısı yollamak istediğiniz bir dostunuz yok mu?

Başımı salladım.

-Yani, kendisine hatıra olarak bir şey bırakmak isteyeceğiniz tek kadın da mı yok bu dünyada?

-Size açılmamı mı isterdiniz doktor? diye sordum, insanın sevgilisinin adını anarak öldüğü ya da

sevgili bir dostuna pomatlı yahut pomatsız bir tutam saç bıraktığı yılları çoktan geride bıraktım ben. Yakın bir ölüm aklıma gelince yalnız kendimi düşünüyorum: Bazıları bunu bile yapmazlar. Yarın beni unutacak, daha kötüsü, hakkımda yalanlar uyduracak dostlardan, başkalarını kucaklarken bir ölüye karşı kıskançlık uyandırmamak için arkamdan gülecek kadınlardan bana ne? Hayatın kasırgası içinden birkaç fikirle çıktım ben, duygu aramayın. Uzun süredir kalbimle değil kafamla yaşıyorum zaten. Kendi tutkularımı ve davranışlarımı dikkatle inceliyorum, ilgiyle, ama hep dışarda kalarak. Benliğimde iki kişi barınıyor: Bunlardan biri, kelimenin tam anlamıyla yaşıyor, öbürü ise onu yargılıyor. Birinci, belki de bir saate kadar sizden ve dünyadan ayrılacak, ötekiyse... Öteki ne olacak?... Bakın doktor, sağda, şu kayanın üstündeki üç siyah gölgeyi görüyor musunuz? Galiba, hasımlarımız onlar.

Atlarımızı hızlandırdık.

Kayanın dibindeki çalılığa üç at bağlanmıştı. Biz de atlarımızı oraya bağladık ve patikadan bir düzlüğe çıktık; orada Gruşnitski, süvari Yüzbaşı'sı ve öbür şahidiyle bizi bekliyordu; bu şahidin adı Ivan Ignatyeviç'ti. Soyadını söylemediler.

Süvari Yüzbaşı'sı alaylı bir gülümsemeyle,

-Sizi uzun zamandır bekliyoruz, dedi. Saatimi çıkarıp gösterdim.

Özür dileyerek kendi saatinin ileri olduğunu söyledi. Birkaç dakika, sıkıcı bir sessizlik oldu, sonra doktor, Gruşnitski'ye dönerek sessizliği bozdu:

-Bana kalırsa, dedi, iki taraf da dövüşmeye hazır olduklarını göstererek namus kurallarını yerine getirdiler, artık dostça konuşup meseleyi aramızda halledebiliriz sanırım.

-Ben hazırım, dedim.

Yüzbaşı, Gruşnitski'ye göz kırptı; o da korktuğumu sanarak kurumlu bir tavır takındı, oysa o ana kadar yüzü sapsarıydı. Geldiğimizden beri ilk defa gözlerini kaldırıp yüzüme baktı; bu bakıştan iç huzursuzluğunu anlamak mümkündü.

-Şartlarınızı bildirin, dedi, sizin için elimden ne gelirse, emin olun...

-Şartlarım şunlar: Bugün herkesin içinde iftiralarınızı geri alıp benden özür dileyeceksiniz.

-Bana öyle bir şey nasıl teklif edebilirsiniz şaşıyorum, bayım.

Ne teklif edebilirdim?

-Öyleyse dövüşeceğiz. Omuz silktim.

-Siz bilirsiniz; yalnız şunu unutmayın: ikimizden biri mutlaka ölecek.

-Dilerim ölen siz olursunuz.

-Ben tam tersinin olacağından eminim. Bozuldu, sonra kızardı, zoraki bir kahkaha attı.

Yüzbaşı, koluna girip bir kenara götürdü onu; uzun bir süre fısıldaşıp durdular. Buraya gelirken huzurum yerindeydi, ama bütün bunlar canımı sıkmaya başlıyordu.

Doktor yanıma geldi.

-Dinleyin beni, dedi telaşla, galiba size kurdukları tuzağı bütün bütüne unuttunuz. Ben tabanca doldurmayı bilmem a; ma bu durumda... Tuhaf bir adamsınız! Niyetlerini bildiğinizi î söylerseniz cesaret edemezler... Ne zorunuz var? Kuş gibi vura: caklar sizi.

-Lütfen telaşlanmayın doktor, biraz bekleyin.. Her şeyi öylesine yoluna koyacağım ki kazanma şansları kalmayacak. Bırakın da fısıldaşsmlar bakalım.

Sonra,

-Baylar! Canım sıkılmaya başladı, dedim yüksek sesle. Dövüşelim; dün, bunları konuşacak bol bol zamanınız vardı.

-Hazırız, dedi Yüzbaşı. Yerlerinizi alın, baylar! Doktor, lütfen altı adım ölçer misiniz?

Ivan Ignatyeviç tiz bir sesle,

-Yerlerinizi alın! diye tekrarladı.

-Bir dakika! dedim. Bir şartım daha var. Dövüşümüz mutlaka ölümle sonuçlanacağına göre bu işi gizli tutmak için elimizden geleni yapmalıyız, şahitlerimizin ilerde sorumlu tutulmamalarını sağlamalıyız. Kabul mü?

-Kabul.

-Ben şöyle düşündüm. Sağımıza düşen yalçın kayanın tepesini görüyor musunuz? Daracık bir alan. Oradan aşağıya, hiç değilse, otuz kulaçlık bir derinlik olsa gerek; aşağıda da sarp kayalar var. Düzlüğün iki ucunda yerlerimizi alırız; böylelikle hafif bir yara bile ölümle sonuçlanır. Teklifim sizin dileğinize de uygun olsa gerek, çünkü altı adımlık arayı kendiniz istemiştiniz. Yaralanan, ister istemez aşağıya yuvarlanıp parçalanacaktır; o zaman doktor, cesetten kurşunu çıkarır ve bu ölümü yanlış bir adıma bağlamak imkânı doğar. Kimin önce ateş edeceğini, kura çekerek anlarız. Son olarak şunu da söyleyeyim ki, başka şartlar altında katiyen dövüşmem.

Yüzbaşı, şartları kabul ettiği anlamında başını sallayan Gruşnitski'ye anlamlı anlamlı baktıktan sonra,

-Peki, dedi, sizin dediğiniz gibi olsun!

Gruşnitski'nin yüzü her an değişiyordu. Onu güç bir duruma sokmuştum. Normal şartlar altında dövüşmüş olsaydık, bacağımdan falan vurur, beni hafifçe yaralayarak öcünü almış olurdu; vicdanı da fazla rahatsız olmazdı. Oysa şimdi ya havaya ateş etmek, ya katil olmak ya da alçakça başarısından vazgeçip benimle aynı tehlikeye atılmak zorundaydı. Bu anda, onun yerinde olmak istemezdim doğrusu. Hemen yüzbaşını kenara çekip telaşlı telaşlı bir şeyler söylemeye başladı. Morarmış dudaklarının titrediğini görüyordum; gelgelelim Yüzbaşı küçümseyen bir gülümsemeyle başını çevirdi. Oldukça yüksek bir sesle Gruşnitski'ye,

-Sen budalanın birisin, dedi, hiçbir şeyden anladığın yok! Hadi gidelim baylar!

Çalılıklar arasında kalan yara, dar bir patikadan çıkılıyordu; bu tabii merdivenin basamakları kaya parçalarındandı. Çalılara tutunarak tırmanmaya başladık. Gruşnitski önden gidiyordu, arkasından şahitleri, onlardan sonra da doktorla ben. ' -Size şaşıyorum, dedi doktor elimi kuvvetle sıkarak. Nabzınızı verin bakayım!.. Öf, nasıl da hızlı atıyor!... Oysa yüzünüzden hiçbir şey belli değil... Yalnız gözleriniz her zamankinden daha parlak.

Ansızın, ayağımızın dibine gürültüyle küçük taşlar yuvarlandı. O ne? Gruşnitski'nin ayağı kaymıştı. Tutunduğu dal kırıldı; şahitleri tutmasalardı tepetaklak yuvarlanması işten bile değildi.

Aman dikkat! diye haykırdım. Sakın düşeyim demeyin; kötü alamettir. Julius Caesar'ı unutmayın!

Az sonra, yalçın kayanın tepesine ulaşmıştık; düzlük, sanki özel olarak düello için hazırlanmış ince bir kumla kaplıydı. Dört bir yanımdan tepeler, sabahın altın sisine bulanmış sürüler gibi uzanıyordu; güneyde ise Elbrus Dağı, aralarında doğudan kopup gelen incecik bulutların dolandığı buzlu tepeler zincirinin son halkası halinde uzatıyordu beyaz başını. Düzlüğün kenarına giderek aşağıya baktım: Az kalsın başım dönüyordu. Aşağısı bir mezar gibi karanlık ve soğuktu; fırtınaların

ve zamanın fırlattığı, dişlerini yosun bürümüş kaya parçaları, avlarını bekliyorlardı.

Üstünde dövüşeceğimiz düzlük düzgün bir üçgen biçimindeydi. Çıkıntıdan itibaren altı adım ölçüldü ve kurada kaybedenin, kayanın en ucunda, uçuruma sırtını vererek durması kararlaştırıldı. O ölmeyecek olursa hasımlar yer değiştireceklerdi.

Gruşnitski'nin yararına elimden geleni yapmaya karar verdim; denemek istiyordum onu. Belki de bir yücelik başgösterirdi ruhunda, o zaman her şey yoluna girmiş olurdu; ne yazık ki kibir ve zayıflık ağır basacakmış!...

Kaderim yardımcı olursa hiç acımayacaktım ona. Kim vicdanıyla böyle hesaplara girişmemiştir?

-Parayı atın, doktor, dedi Yüzbaşı.

Doktor, cebinden gümüş bir para çıkarıp havaya kaldırdı.

Gruşnitski, bir dostun dirsek vuruşuyla ansızın kendine gelmişçesine,

-Yazı! diye haykırdı.

-Tura! dedim.

Para havaya fırladı, sonra hafif bir şingirtıyla düştü; herkes koştu.

Şanslısınız» dedim Gruşnitski'ye, ilk siz ateş edeceksiniz! Ama şunu bilin ki beni öldürmezseniz, ben mutlaka sizi vuracağım; şerefim üstüne ant içerim.

Kızardı; silahsız bir adamı öldürmekten utanıyordu. Dikkatle onu gözlüyordum; bir an bana öyle geldi ki ayaklarıma kapanıp özür dileyecek, ama böylesine alçakça bir tasarımı açıklamayı göze alır mı insan?.. Tek çıkar yol kalıyordu: Havaya ateş etmesi. Havaya ateş edeceğinden emindim! Buna ancak tek şey engel olabilirdi: Benim ikinci bir düello isteğinde bulunmam.

Doktor, ceketimin kolunu çekerek,

-Tam zamanı, diye fısıldadı onlara kurdukları tuzaktan haberiniz olduğunu şimdi söylemezseniz mahvolursunuz. Bakın, tabancasını dolduruyor... Siz söylemezseniz, ben...

-Sakın doktor, diye karşılık verdim koluna asılarak. Her şeyi bozarsınız yoksa. Bana karışmayacağınıza dair söz vermiştiniz... Hem size ne? Öldürülmek istiyorum...

Şaşkın bakışlarla beni süzdü.

-O zaman başka tabii!... Yalnız öbür dünyada benden şikâyetçi olmayın da.

Bu arada Yüzbaşı şuhları doldurmuştu; birini Gruşnitski'ye verdi, gülümseyerek bir şeyler fısıldadı kulağına; öbürünü bana uzattı.

Düzlüğün ucunda durdum, sol ayağımı sıkı sıkıya kayaya dayadım; küçük bir yara alırsam sırt üstü düşmeyeyim diye de hafifçe öne doğru eğildim.

Gruşnitski tam karşımda durdu, işaret verilir verilmez tabancasını kaldırmaya başladı. Dizleri titriyordu. Tam alnıma nişan almıştı...

Sonsuz bir öfke kabardı içimde.

Ansızın, tabancasının namlusunu indirdi, şahidine döndü.

-Yapamayacağım, dedi boğuk bir sesle.

-Korkak! dedi Yüzbaşı.

Tabanca patladı. Kurşun, dizimi sıyrıp geçti. Uçurumun kıyısından bir an önce uzaklaşmak için elimde olmadan ileri doğru bir iki adım attım.

-Dostum Gruşnitski, yazık ki isabet ettiremedin! dedi Yüzbaşı. Şimdi sıra sende, yerini al bakalım! Önce kucaklaşalım: Bir daha birbirimizi göremeyeceğiz!

Kucaklaştılar. Yüzbaşı gülmemek için güç tutuyordu kendini.

-Korkma, dedi, kurnaz bir bakışla Gruşnitski'yi süzerek. Dünyada her şey boştur!... Ne doğa beş para eder, ne kader, ne de hayat.

Bu trajik söylevi kelimelerin üstüne basa basa söyledikten sonra yerine çekildi. İvan îgnatyeviç de yaşlı gözlerle Gruşnitski'yi kucakladı; karşımda şimdi bir Gruşnitski kalmıştı. Bugüne kadar hep o anda yüreğimde kabaran duygunun kesinlikle ne olduğunu çözmeye çalışmışımdır; bir yandan yaralanmış gururumun uyandırdığı öfkeyle karışık tiksinti duygusu, öte yandan o anda büyük bir güven ve son derece sakın bir saygısızlıkla yüzüme bakan şu adamın iki dakika önce, üstelik kendini hiçbir tehlikeye atmadan, beni bir köpek gibi öldüreceğini düşünmekten doğan öfke. (Çünkü bacağım biraz daha derinden yaralansaydı, mutlaka kayadan aşağı düşecektim.)

Birkaç dakika aralıksız gözlerinin içine baktım, en ufak bir pişmanlık belirtisini kaçırmamak için. Ama, içinden gülüyormuş gibi geldi bana.

-Ölmeden önce dua etmenizi salık veririm, dedim o zaman. -Benim ruhumu kendi ruhunuzdan fazla düşünmeyin. Yalnız tek isteğim var sizden: Çabuk ateş edin.

-Demek iftiranızı geri almıyorsunuz? Özür dilemiyorsunuz benden? İyi düşünün: Vicdanınız bir şey demiyor mu?

-Mösyö Peçorin! diye haykırdı süvari Yüzbaşı'sı. Buraya günah çıkarttırmaya gelmiş değilsiniz, hem... İşimizi çabuk görelim lütfen, belki boğazdan bir geçen olur da bizi görür.

Doktor yanıma geldi. Zavallıcık! On dakika önceki Gruşnitski'den daha sarıydı yüzü.

Söyleyeceklerimi tıpkı bir ölüm kararını bildirir gibi tane tane ve yüksek sesle söyledim:

-Doktor, bu baylar, herhalde o telaş içinde, tabancamı doldurmamış, olacaklar: Sizden onu yeniden doldurmanızı rica edeceğim, bu sefer doğru dürüst!

-Olamaz, diye haykırdı Yüzbaşı, olamaz! Ben iki tabancayı da kendi elimle doldurdum: Belki sizinkinin kurşunu düşmüştür!... Suç bende değil! Hem bir daha doldurmaya hakkınız yok... Hiç yok. Usule aykırı; buna izin veremem...

-Peki öyleyse! dedim Yüzbaşı'ya. O zaman ikimiz aynı şartlarla dövüşelim.

Duraladı.

Gruşnitski, başı önüne düşmüş, kederli ve utangaç, öylece duruyordu.

Nihayet, doktorun elinden tabancamı kapmaya yeltenen Yüzbaşı'ya,

-Rahat bırak onları! dedi. Haklı olduklarını sen de biliyorsun.

Yüzbaşı'nın bütün işaretleri boşa gidiyordu. Gruşnitski o yana bakmıyordu bile.

Bu sırada doktor tabancayı doldurmuş, bana uzatmıştı.

Yüzbaşı hırsla tükürüp ayağını yere vurarak,

-Sen de budalanın tekiymişsin birader! dedi. Basbayağı budalanın teki!... Bana güvendiysen her dediğimi dinlemeliydin... Hak ettin bunu! Sinek gibi öleceksin...

Arkasını döndü, yanımızdan uzaklaşırken,

-Ne olursa olsun, usule aykırı davranıyorlar, diye mırıldandı.

-Gruşnitski, dinle beni! dedim. Daha vakit varken iftiranı geri al; yaptıklarını bağışlayacağım. Beni aldatmadın; böylece kendime olan saygımı yeniden kazandım. Unutma, bir zamanlar dosttuk...

Yüzünü ateş basmıştı, gözleri yanıyordu.

-Vurun! dedi. Kendimden iğreniyorum, sizden de nefret ediyorum. Beni öldürmezseniz karanlık bir köşede sıkıştırıp, boğazınızı keserim. Bu dünyada ikimize birden yer yok...

Ateş ettim.

Duman dağıldığında Gruşnitski yerinde değildi. Yalnız, hafif bir toz bulutu uçuşunun kenarından havaya doğru yükseliyordu.

Herkes bir ağızdan haykırdı.

-Finita la commedia! dedim doktora.

Karşılık vermedi, dehşet içinde başını öte yana çevirdi.

Omuz silktim, Gruşnitski'nin şahitlerine selam vererek oradan uzaklaştım.

Yoldan aşağı inerken kayaların arasında, Gruşnitski'nin kanlı cesedi gözüme ilişti. Elimde olmadan gözlerimi kapadım.

Atımı çözdüm, ağır ağır eve yollandım: Kalbimde sanki bir taş vardı. Güneş, kararmış gibi geliyordu bana; ışınları ısıtmıyordu.

Mahalleye gelmeden sağa, boğaza giden yola saptım. Birine rastlamak katlanılmaz bir şey olacaktı. Yalnız kalmak istiyordum. Dizginleri gevşek tutarak, başım önümde, uzun bir süre atla gezindim; neden sonra, kendimi hiç bilmediğim bir yerde buldum. Atımı geri çevirerek yolu aramaya başladım. Bitkin düşmüş atımın üstünde bitkin bir şekilde Kislovodsk'a vardığımda güneş batmak üzereydi.

Uşağım, Werner'in geldiğini söyledi, iki tane not uzattı bana: Biri Werner'den, öteki... Vera'dan.

Birinciye açtım; şöyle diyordu:

"Her şey mümkün olduğu kadar iyi halledildi: Parçalanmış ceset getirildi; kurşun, göğüsten çıkarıldı. Herkes bu ölümün bir kaza sonucu olduğuna inanıyor; yalnız bölge kumandanı kavganızı duymuş olacak ki başını salladı, ama bir şey demedi. Aleyhinize hiçbir delil yok; rahat uyuyabilirsiniz... Becerebilirsiniz... Hoşça kalın."

Uzun bir süre ikinci notu okuyamadım... Vera ne söyleyebilirdi bana?... içimde kötü bir önsezi vardı.

İşte, her kelimesi aklıma bir bir kazılan mektubu:

"Birbirimizi bir daha hiç görmeyeceğimize kesinlikle inanarak yazıyorum sana. Yıllarca önce senden ayrılırken yine aynı şeyi düşünmüştüm; ama kader beni ikinci bir kere denemek istedi. Bu sınavı başarıyla atlatamadım: Zayıf yüreğim alıştığı sese boyun eğdi yine. Beni bu yüzden küçümsemezsin, değil mi? Bu mektup hem bir ayrılış mektubu olacak hem bir açıklama: Seni seveliberi içimde biriken şeyleri açıklamak zorundayım gibi geliyor. Seni suçlayacak değilim hangi erkek olsa böyle davranırdı; sen, beni kendi malın olarak, sevinçlerinin, tedirginliğinin, üzüntülerinin, durmadan değişen bu duyguların kaynağı olarak gördün; bunlarsız hayat sıkıcı ve tekdüze olurdu. Bunu ta baştan beri biliyordum; ama mutsuzdum, ben de bir gün davranışımı değerlendirirsin umuduyla, şartlara göre değişmeyen sevecenliğimi anlarsın umuduyla kendimi feda

ettim. O zamandan bu yana çok vakit geçti. Senin ruhunun bütün gizli kapaklı yanlarını kavradım... ve anladım ki umudum boşunaymış. Çok buruldum tabii! Ama aşkım, yüreğimle öylesine birleşmişti ki, o da karardı, ama sönmedi.

Bir daha karşılaşmamacasına ayrılıyorruz; senden başka kimseyi sevmeyeceğimi bilmelisin: Ruhun olanca hazinesini, gözyaşlarını ve umutlarını senin uğrunda tüketti. Seni bir kere sevmiş olan kadın, başka erkekleri küçümsemeden edemez, onlardan daha iyisin diye değil, yok canım! Ama senin yaradılışında kendine özgü bir şey var, gururlu, esrarlı bir şey. Ne söylersen söyle, altililmez bir güç var sesinde. Hiç kimse senin gibi durmamacasına sevlmek isteyemez: Kimsede kötülük bunca çekici değildir; kimsenin bakışı böylesi bir mutluluk vaat edemez, kimse üstünlüğünden bu derece ustalıkla yararlanamaz, üstelik kimse gerçekten senin kadar mutsuz olamaz, çünkü kendini aksine inandırmaya bu kadar çaba göstermemiştir.

Şimdi, buradan alelacele gidişimin nedenlerini anlatacağım: Senin için önemsiz şeyler, çünkü yalnız beni ilgilendiriyor.

Bu sabah, kocam odama geldi ve Gruşnitski'yle tartışmanızı anlattı. Herhalde yüzüm çok bozulmuş olacak; çünkü uzun uzun beni inceledi. Bugün dövüşeceğini ve buna benim sebep olduğumu düşündükçe az kalsın bayılacaktım; delireceğimi bile sandım... Ama şimdi mantığım çalıştığı için sağ kalacağından eminim: Bensiz ölmen imkânsız bir şey, imkânsız! Kocam, uzun süre odada dolaştı durdu. Bana ne söylediğini bilmiyorum, ne karşılık verdiğimi hatırlamıyorum şimdi... Yalnız seni sevdiğimi söyledim. Bir de şunu hatırlıyorum: Konuşmamızın sonuna doğru bana feci bir hakaret ederek odadan çıktı. Arabanın hazırlanması için emir verdiğini duydum... Uç saattir pencerenin başında senin dönmeni bekliyorum... Biliyorum hayattasın, ölemezsin sen!... Araba neredeyse hazır... Allahısmarladık... Bittim ben, ama ne zararı var? Beni hep hatırlayacağını, seveceğini demiyorum, yalnız hatırlayacağını bir bilsem... Allahısmarladık... Biri geliyor... Bu mektubu saklamam gerek...

Meri'yi sevmiyorsun, değil mi? Onunla evlenmeyeceksin? Bak, benim için bu fedakârlığı göze almalısın: Senin uğrunda her şeyimi kaybettim..."

Çılgınlar gibi kapıya atıldım, avluda gezdirilen Çerkez atıma atlayarak dörtnala Pyatigorsk'a doğru yola çıktım. Durmadan soluyan, köpüklerle kaplı atımı hiç acımadan kırbaçlıyordum:

Hayvan, taşlı yolda rüzgâr gibi uçuruyordu beni.

Güneş, batı dağlarının tepelerine çökmüş kara bir bulutun arkasına girmişti bile; boğaz kararmıştı, hava ıslaktı. Podkumok Irmağı, taşların üstünden geçerken sıkıcı, tekdüze sesler çıkarıyordu. Pyatigorsk'a geç varıp onu bulamamak düşüncesi, bir çekiç gibi iniyordu yüreğime. Onu bir dakikacık görebilmek, bir dakikacık daha, onunla vedalaşabilmek, elini tutabilmek... Dua ediyor, lanetler savuruyor, ağlıyor, gülüyordum... Hayır, hayır, hiçbir şey üzüntümü, umutsuzluğumu dile getiremez! Vera'yı ebediyen kaybetme ihtimaliyle yüz yüze gelince, onun benim için dünyada her şeyden değerli olduğunu anlamıştım hayattan da, şereften de, mutluluktan da! Kafamda nasıl çılgınca tasarılar dolaşıyordu, artık Tanrı bilir... Bu sırada dörtnala gidiyor, boyuna kamçılıyordum atımı. Bir aralık, atımın daha sık soluduğunu hissettim; dümdüz yolda bir iki kere tökezlemişti. Bir Kazak köyü olan Yesentuki'ye üç mil kalmıştı; orada at değiştirebilirdim.

Atım on dakika daha dayansaydı her şey yoluna girecekti! Ne yazık ki küçük bir sel yatağından geçerken karşıma çıkan ilk sarp dönemeçte yere yuvarlandı. Hızla yere atladım, onu kaldırmaya çalıştım, dizginlerine asıldım, ama boşuna. Kenetlenmiş dişlerinin arasından güçlükle duyulabilecek bir inilti çıktı; birkaç dakika sonra ölmüştü. Son umudumu da yitirmiş, tek başıma istekte kalmıştım; yayan gitmeye karar verdim; ama dizlerim tutmuyordu. Günün heyecanlarından ve uykusuzluktan

bitkin düşerek ıslak otların arasına attım kendimi, çocuk gibi ağlamaya başladım.

Uzun zaman kıpırdamadan yattım; gözyaşlarımı, hıçkırıklarımı tutmaya çalışmadan acı acı ağladım. Göğsüm çatlayacaktı sanki; bütün sağlamlığım, soğukkanlılığım uçup gitmişti; ruhum bitkindi, mantığım durmuştu; o anda beni biri görecekti olsaydı, tiksintiyle başını çevirirdi.

Çiyle dağ rüzgârı yanan başımı serinletip de aklım çalışmaya başlayınca anladım ki kaybolmuş mutluluğun peşinden koşmak faydasız, saçma bir şey. Ne istiyordum sanki? Onu görmek mi? Ne için? Aramızda her şey bitmemiş miydi? Yaslı bir ayrılık öpüşü anılarıma bir şey katacak değildi ki; zaten ondan sonra ayrılmak daha da güç gelirdi bize.

Yalnız, ağlayabilmem hoşuma gitti. Belki de altüst olmuş sinirlerime, uykusuz bir geceye, birkaç dakika tabanca namlusu karşısında beklemiş olmaya ve bomboş mideme borçluyumdur bunu.

Her şeyde bir hayır var! Acım, askerlik deyimiyle, bende mutlu bir şaşırtma hareketi yaptı. Gözyaşları sağlık için yararlıdır, hem belki de ata binmeseydim, o on yıllık yolu yayan dönmek zorunda kalmasaydım, o gece de gözüme uyku girmezdi.

Kislovodsk'a sabahın beşinde vardım, kendimi yatağa attım ve Napolyon'un Vaterlo'dn sonraki uykusuna benzer bir uykuya daldım.

Uyandığımda hava kararmıştı. Açık pencerenin karşısında oturdum, Çerkez kaputunun düğmelerini çözdüm; dağ rüzgârı o ağır bitkinlik uykusundan sonra bile yatışmayan göğsümü serinletti. Uzakta, ırmağın ötesinde, suyu gölgeleyen sık kavakların tepelerinde kalenin, mahallenin ışıkları yanıp sönüyordu. Evin penceresinde çıt çıkmıyordu. Prensesin evi karanlıklara gömülmüştü.

Doktor geldi; kaşları çatıktı; her zamankinin aksine elini bana uzatmadı.

-Nereden geliyorsunuz, doktor?

-Prenses Ligovski'nin evinden. Kızı hasta bir sinir krizi geçirmiş... Ama asıl mesele o değil: ilgililer şüphede, hiçbir şey ispat edemeseler bile size daha dikkatli olmanızı öğütlerim. Prenses bugün bana kızı yüzünden düello ettiğinizi bildiğini söyledi. O küçük ihtiyardan öğrenmiş, adı neydi canım? Siz Gruşnitski'yle lokantada çatışırken o da yanınızdaymış. Sizi uyarmaya geldim. Hoşça kalın. Birbirimizi bir daha görmeyeceğiz sanırım: Sizi başka bir yere gönderecekler.

Eşikte duraladı. Elimi sıkmak istiyordu; eğer ben ufacık bir yakınlık belirtisi gösterseydim boynuma atılacaktı; ama put gibi durdum o da gitti.

Alın size, işte insanlar! Hepsi böyledir. Bir davranışın kötü yanlarını önceden bilirler. Size yardım ederler, öğüt verirler, hatta başka çıkar yol olmadığını görerek desteklerler bile sizi, ama sonra işin içinden sıyrılıverirler ve bütün sorumluluğu yüklenmek cesaretini gösterenden öfkeyle yüz çevirirler. Hepsi böyledir, en inceleri, en zekileri bile.

Ertesi gün, komutanlıktan N... Kalesine hareket emrini aldıktan sonra, yaşlı prensesi yoklayıp Allahısmarladık demek istedim.

Söylenecek özel bir şeyim olup olmadığı sorusuna, kendisine mutluluk dilediğim falan karşılığını alınca şaşırdı.

-Bense sizinle ciddi şeyler konuşacaktım. Ses çıkarmadan oturdum.

Söze nasıl başlayacağını kestiremiyordu besbelli. Yüzü al al oldu, tombul parmaklarını sinirli sinirli masaya vuruyordu; sonunda kesik cümlelerle söze başladı:

-Beni dinleyin Mösyö Peçorin, sizin soylu bir insan olduğunuzu sanıyorum.

Eğildim, selam verdim.

-Hatta bundan eminim, diye devam etti, davranışlarınız her ne kadar garipse de... Belki benim aklıma gelmeyen nedenler vardır, ama şimdi o sırları bana açmak zorundasınız. Kızımı iftiralara karşı savundunuz; onun uğruna dövüşüp ölümü göze aldınız. Cevap vermeyin. Biliyorum, Gruşnitski öldü diye (istavroz çıkardı) bunu itiraf etmeyeceksiniz şimdi. Tanrı onu bağışlasın, umarım sizi de bağışlar!... Bunlar beni ilgilendirmez.. Sizi suçlamak elimden gelmiyor, çünkü bilmeden de olsa, bunlara yol açan lazımdır. Bana her şeyi söyledi... Sanırım her şeyi. Siz kendisine aşkınızı söylemişsiniz, o da sizi sevdiğini açıklamış. (Sözün burasında prenses derin bir soluk aldı.) Ama kızım hasta; bunun sıradan bir hastalık olmadığını biliyorum! Gizli bir üzüntü kemiriyor onu; bir türlü ne olduğunu söylemiyor, yalnız ben bu üzüntünün nedeninin siz olduğunu biliyorum... Dinleyin beni, belki de yüksek mevki, ya da büyük servet aradığımı sanıyorsunuzdur. Öyle düşünmeyin! Ben yalnızca kızımın mutluluğunu isterim. Sizin şimdiki durumunuz pek parlak değil ama ilerde düzelebilir: imkânlarınız var. Kızım sizi seviyor; kocasını mutlu kılablecek şekilde yetişti. Ben zenginim, o da benim tek çocuğum... Söyleyin bana, neden karar veremiyorsunuz?... Biliyorsunuz, bunları size söylemeneliydim aslında, ama yüreğinize ve namusunuza güveniyorum.. Unutmayın, bir tane kızım var...

Ağlamaya başlamıştı.

-Prenses, dedim, size karşılık vermeme imkân yok. Lütfen kızınızla baş başa görüşmeme izin verin. İskemlesinden heyecanla fırlayarak, -Asla! diye haykırdı.

-Nasıl uygun görürseniz, dedim ve kalkmaya hazırlandım. - Düşündü, beklemem için işaret etti ve odadan çıktı.

Beş dakika geçti; kalbim hızla çarpıyordu, ama düşüncelerim sağlamdı, kafam yerindeydi. Güzel Meri için göğsümde hiç olmazsa bir aşk kıvılcımı aradım, ama boşuna.

O sırada kapı açıldı ve Meri içeri girdi.Tanrım! Görmeyeli ne kadar da değişmişti onu son gördüğümünden bu yana çok mu geçmişti?

Odanın ortasına gelince sendeledi. Hemen yerimden fırladım, kolumu uzatıp onu koltuğa doğru götürdüm.

Karşısında durmuş, yüzüne bakıyordum. Uzun bir süre ikimiz de konuşmadık. Müthiş bir hüznle dolu gözleri, gözlerimde umuda benzer bir şeyler arıyordu; solgun, kenetli duran zarif elleri öylesine ince ve saydamdı ki ona acıdım.

-Prenses, dedim, sizinle alay ettiğimi biliyorsunuz, değil mi? Beni küçümsemeniz gerekir.

Hastalıklı bir kırmızılık sardı yanaklarını. Devam ettim:

-Demek ki beni sevemezsiniz... Başını çevirdi, dirseğini masaya dayayarak eliyle yüzünü örttü; galiba gözleri yaşla doluydu.

-Tanrım! diye fısıldadı güçlkle duyulabilir bir sesle. Dayanılmaz bir şeydi bu: Bir dakika daha sürse, ayaklarına kapanacaktım.

-Kendiniz de görüyorsunuz, dedim mümkün olduğu kadar sert bir ses ve zoraki bir gülümseyişle, kendiniz de görüyorsunuz ki sizinle evlenemem. Şimdi bunu isterseniz bile çok geçmez, pişman olursunuz. Annenizle konuşmam, sizinle açıkça, hatta kabaca hesaplaşmamı gerektirirdi. Galiba anneniz hayal dünyasında yaşıyor: Siz kolaylıkla onu kendine getirebilirsiniz. Sizin gözünüzde iğrenç, sefil bir insanım, ama şunu da itiraf edeyim ki, sizin iyiliğiniz için yapabileceğim tek şey bu. Görüyorsunuz, size göre çok aşağılardayım. Şimdiye kadar beni sevdinizse bile, şimdiden sonra beni

aşağılayacaksınız. Haksız mıyım?

Bana döndü, yüzü mermer gibiydi; yalnız gözleri pırıl pırıl yanıyordu.

-Sizden nefret ediyorum! dedi.

Teşekkür ettim, karşısında saygıyla eğilerek çıktım.

Bir saat sonra posta arabası beni hızla Kislovodsk'tan uzaklaştıyordu. Yesentuki'ye birkaç mil kala, yol kenarında, atımın leşini gördüm. Oradan geçen bir Kazak eyeri çalmış olmalıydı; eyerin bulunduğu yere, ölü hayvanın sırtına iki karga konmuştu, içimi çektim, başımı öte yana çevirdim.

Şimdi burada, bu can sıkıcı kalede, sık sık geçmişi hatırlıyor, kaderin bana çizdiği yoldan neden gitmediğimi soruyorum kendi kendime; o yolda durgun sevinçler ve iç huzuru bekliyordu beni. Yok, hayır! Öyle bir hayata katlanamazdım ben! Ben, bir korsan kadirgasının güvertesinde doğmuş büyümüş bir denizci gibiyim. Denizci ruhu fırtınalara ve savaşlara alışıktır, kıyıya atılınca, gölgelik onu ne kadar çekerse çeksin, güneş ne kadar dinlendirirse dinlendirsin canı sıkılır, içi ezilir. Bütün gün boyunca kumsalda dolaşır, dalgaların tekdüze mırıltısına kulak verir, sisli ufukları kolağan eder. Acaba mavi denizi boz bulutlardan ayıran o soluk çizgide, önceleri martı kanadı gibi duran, ama sonra, yavaş yavaş dalgaların köpüklerinden sıyrılarak usulca ıssız rıhtıma yanaşmaya çalışan o özlenen yelkenli belirecek midir?

3

Kaderci

Bir zamanlar, cephemizin sağına düşen bir Kazak köyünde iki hafta kalmıştım. Aynı köyde bir piyade taburu da bulunuyordu; subaylar akşamları sırayla birbirlerinin evlerinde toplanıp kâğıt oynuyorlardı.

Bir keresinde bostondan bıkip kâğıtları masanın üstüne fırlattıktan sonra Binbaşı S...'nin evinde uzun bir süre oturmuştuk. Konuşma, her zamankinin aksine, eğlenceliydi, insanın alınyazısının gökte yazıldığı konusundaki Müslüman inancının biz Hıristiyanlar arasında da birçok taraftar bulduğu gerçeğini tartışıyorduk; herkes ya bunu doğrulamak ya da yalanlamak için birtakım olağanüstü olaylar anlatıyordu.

-Bütün bunlar bir şeyi aydınlatmıyor ki baylar... dedi yaşlı Binbaşı. Herhalde hiçbiriniz düşüncelerinizin doğru olduğunu pekiştirmek için anlattığınız olayları gözünüzle gördüğünüzü söyleyemezsiniz.

Birçoğumuz,

-Tabii görmedik, dedik, ama inanılır kimselerden duyduk...

-Saçma sapan şeyler bunlar! dedi birisi. Ölümümüzün ne zaman olduğunu gösteren listeyi gören o güvenilir kimseler nerde? Hem kader diye bir şey varsa, neden özgür bir irade ve akıl verilmiş bize, neden hareketlerimizin hesabını vermek zorundayız?

O anda odanın köşesinde oturmakta olan bir subay ayağa kalktı ve yavaş adımlarla masaya doğru gelerek odada bulunanları durgun, ciddi bir bakışla süzdü. Soyadından da anlaşıldığı gibi Sırp asıllıydı.

Üsteğmen Vuliç'in dış görünüşü, kişiliğine tamtamına uyuyordu. Uzun boy, karayağız bir yüz, siyah saçlar, siyah, keskin gözler, ırkına özgü geniş fakat düzenli bir burun, dudaklarından bir an eksilmeyen mahzun, soğuk bir gülümseyiş... Bunların hepsi, kaderin kendisine arkadaş olarak verdiği kişilerle hiçbir düşünceyi, hiçbir tutkuyu paylaşamayan özel bir yaratık havasını veriyordu ona.

Cesurdu, az ama öz bir konuşma tarzı vardı; kendisiyle ve ailesiyle ilgili sırları hiç kimseye açmazdı; şarap içmezdi fazla; Kazak kızlarına ilgi göstermezdi. (Kazak kızlarını görmeyenler onların ne kadar çekici olduklarını akıllarına bile getiremezler.) Söylenirlere göre Albayın karısı onun anlamlı gözlerine karşı kayıtsız değilmiş; ama biri bunu ağzına alacak olsa, Vuliç iyice içerlerdi.

Sır olarak saklamadığı tek tutkusu vardı, kumar. Yeşil çuhalı masaya bir oturmayagörsün, her şeyi unuturdu, çoğunluk kaybederdi de; ama yakasını bırakmayan kötü talih, inadını körüklemekten başka işe yaramıyordu. Denilenlere bakılırsa, bir gece hareket sırasında, yastık üstünde vist oynayanlara bankoluk ediyormuş; şanssı da müthiş yaver gidiyormuş. Ansızın tüfek sesleri işitilmiş, tehlike işareti verilmiş; herkes silahına sarılmış. Vuliç, yerinden bile kımıldamadan oyunculardan birine, "Rest çeksene!" diye bağıriyormuş. Öbürü, can kaygısıyla dışarı fırlarken, "Yediliye gidiyorum!" diye cevap vermiş. Vuliç, genel karmaşaya kulak asmamış, kâğıtları açmaya devam etmiş; bir de bakmış, ateşli oyuncunun yedilisi çıkmasın mı?

Sınıra vardığında bir mermi yağmurudur gidiyormuş. Vuliç, Çeçen kurşunlarına, kılıçlarına aldırmadan şanslı kumarbazı aramış. Sonunda, onu, düşmanı ormandan püskürtmekte olan avcı hattında görmüş:

"Yedili kazandı!" diye haykırmış, yanına giderek ona cüzdanını uzatmış öbürü istediği kadar orada ödeme yapılmasının yersiz olduğunu söylesin. Bu tatsız ödevi yerine getirdikten sonra peşine askerleri de takarak ileri atılmış ve harekâtın sonuna kadar serinkanlılığından bir şey kaybetmeden Çeçenleri ateş yağmuruna tutmuş.

Üsteğmen Vuliç masaya yanaşınca herkes sustu; umulmadık bir çıkış bekliyorduk.

-Baylar, dedi (sesi, her zamankinden bir perde aşağı olmasına rağmen, sakindi) baylar, bu boş tartışmaların ne gereği var? Delil mi istiyorsunuz? Sizi kendi üstümde bir deneme yapmaya çağırıyorum: Bakalım insan, hayatını istediği gibi kullanabilir mi, yoksa her birimizin bir alinyazısı mı vardır?.. Kim gelecek?

-Benden paso, benden paso! Sesleri yükseldi her yandan. Amma da garip adam! Kimin aklına gelir bu!...

-Bahse girmeyi teklif ediyorum, dedim şakayla.

-Ne biçim bir bahis bu?

-Ben alinyazısı diye bir şeyin olmadığını ileri sürüyorum, dedim ve on beş yirmi altını, kısacası cebimde ne kaldıysa hepsini, masanın üstüne boşaltım.

Vuliç, boğuk bir sesle,

-Ben de kabul ediyorum, dedi. Binbaşım, siz hakem olacaksınız, işte size on beş altın; geriye kalan beş altını bana olan borcunuzdan bunlara eklerseniz çok sevinirim.

-Peki, dedi Binbaşı, yalnız meselenin ne olduğunu kavrayamadım. Nasıl çözümleyeceksiniz bunu?

Vuliç, ses çıkarmadan Binbaşı'nın yatak odasına yöneldi, biz de peşinden. Silahların asılı durduğu duvara yürüdü, boy boy tabancalardan rastgele birine uzandı; çividen kurtardı. Bir şey anlayamamıştık, ama horozu kaldırıp da namluya barut doldurunca subaylar dayanamayarak haykırdılar, eline yapıştılar.

-Ne yapmak istiyorsun sen? Bak, delilik derler şu senin yaptığına? diye haykırdılar.

Kollarını kurtararak,

-Baylar, dedi yavaşça, hanginiz benim için yirmi altın ödemeyi göze alıyor?

Hepsi susup kenara çekildiler.

Vuliç öbür odaya geçti ve masanın başına oturdu; biz de arkasından masaya yöneldik. Başıyla, yanına oturmamızı işaret etti. Ses çıkarmadan istediğini yerine getirdik; o anda üstümüzde tuhaf bir egemenlik kazanmıştı. Gözlerinin içine baktım; şüpheli bakışımı sakın, sabit bir bakışla karşıladı, soluk dudaklarıyla gülümsedi; öyleyken ben bütün soğukkanlılığına rağmen onun soluk yüzünde ölümün izlerini görebiliyordum. Sık sık rastlamışımıdır birçok usta savaşçı da bu inancına katılırlar- bir iki saat içinde ölecek birinin yüzünü, genellikle, kaçınılmaz yazgısının garip izlerini taşır; tecrübeli bir göz bunu hemen fark eder.

-Bu gece öleceksiniz, dedim ona.

Çabucak döndü, ama telaşsız ve sakın bir sesle karşılık verdi: -Belki, belki de değil... Sonra Binbaşı'ya,

-Tabanca dolu mu? diye sordu.

' Binbaşı şaşkınlıktan unutmuştu.

-Yatağın başucunda asılı durduğuna göre mutlaka doludur.

-Yapma şimdi Vuliç dedi birisi, adam mı kandırıyor?

-Tatsız bir şaka, diye atıldı bir başkası. Bir üçüncü,

-Beşe elli bahse girerim ki tabanca dolu değildir! diye haykırdı.

Yeni yeni bahislere girildi. ' Bu uzun merasim canımı sıkıyordu.

-Bana bak, dedim, ya kendini vurur ya da tabancayı yerine asarsın, biz de evlerimize gideriz.

-Doğru! diye haykırdılar. Hadi gidelim artık. Vuliç, tabancanın namlusunu alına dayayarak,

-Baylar, lütfen yerinizden kımıldamayın! dedi. Herkes, sanki taş kesilmişti.

-Mösyö Peçorin, dedi Vuliç, desteden bir kâğıt seçip havaya atın.

Dün gibi hatırımda: Desteden çektiğim kâğıt, kupa beyiydi; aldım, havaya fırlattım. Herkes soluğunu tutmuştu; bütün gözler, korku ve garip bir merak içinde, tabancaya ve havaya fırlatılmış iskambil kâğıdına gidip geliyordu durmadan; havada dalgalanıp usulca yere inen, o kader tayin edecek iskambil kâğıdına. Kâğıt masaya değer değmez Vuliç tetiği takti... Tabanca patlamadı!

-Şükür Tanrıya, dediler, dolu değilmiş... -Yine de bir bakalım biz, dedi Vuliç.

Tetiği tekrar düşürdü, pencerenin üstünde asılı duran kaskete nişan aldı. Tabanca ateş aldı; oda dumanla doldu. Duman dağıldığında kasket yerinde yoktu. Tam ortasından delinmişti; kurşun duvara girmişti.

Üç dakika kadar hiçbirimiz ağızımızı açamadık. Vuliç, müthiş bir soğukkanlılıkla altınlarını kesesine indirdi.

Tabancanın ilk keresinde neden ateş almadığı konusunda bir tartışmaya girildi. Bazıları, tabancanın tutukluk yaptığını ileri sürdüler; bazıları ise ilk barutun nemli olduğunu, sonradan Vuliç'in yeni barut koyduğunu fısıldadılar; ama bu son düşüncenin yanlış olduğunu, çünkü bu süre içinde gözlerimi tabancadan bir an bile ayırmadığımı söyledim.

-Şanslı bir kumarbazsın! dedim Vuliç'e.

Tatlı tatlı gülümseyerek,

-Hayatımda ilk defa, dedi. Bu, değme kâğıt oyununu aratmıyor.

-Ama azıcık tehlikeli.

-Ha sahi!... Alinyazısı var mıymış?

-Alinyazısına inanırım inanmasına, gelgelelim bu gece neden bana mutlaka ölecekmişsin gibi geldi, onu bilemiyorum.

Bir dakika önce kendi alına tabanca dayayan şu adam bu söz üstüne düpedüz bozulmuştu; yüzü kıpkırmızıydı.

Yeter artık! dedi ayağa kalkarak. Bahis bitti; bundan sonra söyledikleriniz yersiz kaçıyor.

Kasketini alıp çıktı. Bu, nedense tuhaf geldi bana; meğer boşuna değilmiş.

Çok geçmeden herkes çıktı; Vuliç'in gösterileri üstüne fikirler yürütmekten geri kalınmadı: Hepsi benim kendini vurmak üzere olan bir adama karşı bahse girişmekle bencillik ettiğimde birleştiler: Sanki ben olmasaymışım o böyle sudan bir fırsat bulamazmış!

Yörenin ıssız sokaklarından eve doğru yürüyordum. Kıpkırmızı dolunay, bir yangın kılığıyla çatıların girintili çıkıntılı çizgisi üstünde yükseliyordu; yıldızlar, koyu mavi gökyüzünde parılıyordu. Bir zamanlar, toprak kavgası ya da sudan haklar gibi birtakım gündelik sorunlarımızda tanrısal güçlerin söz sahibi olduğunu ileri süren bilginlerin yaşadığını düşündükçe gülmek için kendimi güç tutuyordum. Neye yaramıştı bütün bunlar? O bilginlerin zekalarıyla aydınlanmış, yalnızca onların savaşlarını ve şenliklerini aydınlatmaya yaramış şu kandiller her zamanki gibi alev alev yanmaktalar, oysa o tutkularla umutlar, sahipleriyle birlikte, tıpkı şen bir gezgincinin ormanın kenarında yaktığı küçük bir ateş gibi sönüp gittiler! Öte yandan, sayısız varlıklarıyla bütün bir göğün kendilerini sessiz, fakat değişmez bir sevecenlikle gözetmesinden kim bilir nasıl tat almışlardır!

Oysa biz, onların yeryüzünü inanç ya da gurur, haz ya da korku tanımadan tepen zavallı torunları (tek korkumuz, kaçınılmaz son aklımıza gelince içimize çöken korkudur) artık bütün insan soyu için de, kendi mutluluğumuz için de büyük fedakârlıklara girişemiyoruz, çünkü mutluluğun imkânsız olduğunu öğrendik; böylece, tıpkı dedelerimizin bir aldaniştan başka bir aldanişe sürüklenişleri gibi biz de bir şüpheden öbürüne kayıtsızca geçiyoruz. Ama bizde ne onların umutları var, ne de insanla ya da kaderle yapılan savaşta duyulan o belirsiz, ama tadına doyumaz heyecan.

Buna benzer sürüyle şey geçti aklımdan. Üstlerinde fazla kafa yormadım; böyle soyut düşüncelere aldırmam, sonucu yoktur ki soyut düşüncelerin. Delikanlıyken durmadan hayal kurardım; ele avuca sığmaz, doymak bilmez hayal gücümün biçimlendirdiği bazen kararan, bazen pırıl pırıl yanan görüntüleri nasıl severdim! Onlardan geriye ne kaldı? Korkunç bir rüyayla cebelleşmenin bitkinliği gibi bir bitkinlik ve pişmanlıklarla dolu silik bir anı. Bu boş çabada, gerçek hayatın can damarı sayılan ruh ateşini, irade direncini tükettim. Hayata, onu bütün ayrıntılarına kadar kafamda yaşayarak atıldım ve tıpkı önceden okunmuş bir kitabın kötü bir taklidini okur gibi bunaldım, tiksinti duydum.

Akşamki olay beni iyice etkilemiş, sinirlerimi bozmuştu. Şimdi, alinyazıma kesin olarak inanıp

inanmadığımı bilemiyorum; ama o akşam yürekten inanıyordum; deliller apaçık ortadaydı ve ben atalarımızla alay etmeme, onların kaypak gökbilimine gülüp geçmeme rağmen elimde olmadan onların izinden gitmiştim. Yalnız, bu tehlikeli yolda zamanında durmayı becerdim; hiçbir şeyi körü körüne yadsımamak, hiçbir şeye gözübağlı inanmamak ilkesine uyarak metafiziği bir kenara attım, bastığım yere bakmaya başladım, iyi ki tetikte olmaya alışmışını: Neredeyse düşecektim; ansızın tombul, yumuşacık, ama galiba cansız bir şey takıldı ayağıma. Eğildim. Ay, yolu baştan başa aydınlatıyordu; ne göreyim? Önümde, kılıçla ikiye ayrılmış bir domuz yatmıyor mu? Daha incelemeye vakit kalmadan ayak sesleri duydum. Yan sokaktan iki Kazak koşarak geliyorlardı; bunlardan biri yanıma yaklaşarak bana domuz kovalayan sarhoş bir Kazağa rastlayıp rastlamadığımı sordu. Rastlamadığımı söyledim, ama öfkesine hedef olan hayvancağızı işaret ettim elimle.

-Serseri! diye haykırdı ikinci Kazak. Şarabı bitirip kafayı buldu mu, önüne her çıkanı silip süpürür. Hadi, peşinden gidelim Yere mi; onu bağlamak gerek, yoksa...

Uzaklaştılar; ben de bütün dikkatimi toplayarak yoluma devam ettim ve başıma bir iş gelmeden evi buldum.

Yaşlı bir Kazak çavuşunun evinde oturuyordum; nazikliğinin yanı sıra genç ve güzel kızı Nastya yüzünden de sevdiğim bir adamdı bu.

Nastya, her zamanki gibi, gocuğuna sarınmış, bahçe kapısında beni bekliyordu. Ay, gece ayazında morarmış tatlı dudaklarını aydınlatmıştı. Beni görünce gülümsedi; ama ben başka şeyler düşünüyordum o anda. Yanından geçerken,

-İyi geceler Nastya, dedim.

Bir şeyler söyleyecekti ama, içini çekmekle yetindi.

Odamın kapısını kapadım, bir mum yakıp kendimi yatağa attım; her gecekinden daha uzun sürdü uykumun gelmesi. Daldığımda, tanyeri ağarmak üzereydi, ama o gece uzun boylu uyumak kaderde yokmuş. Sabah saat dörtte penceremi biri yumrulamaya başladı. Hemen yataktan fırladım: Neler oluyordu?

-Çabuk kalk, giyin! diye batırıyorlardı dışarda. Çabucak giyinip çıktım.

Beni almaya gelen subayların üçü de bir ağızdan,

-Biliyor musun ne oldu? dediler. Yüzleri, ölü yüzü gibi sapsarıydı.

-Ne oldu?

-Vuliç öldürülmüş. Sersemleştım.

-Evet öldürülmüş, diye devam ettiler. Hadi çabuk olalım.

-iyi ama nereye gidiyoruz?

-Yolda öğrenirsin.

Yürüdük. Olayı uzun uzun anlattılar; bu arada, Vuliç'i, ölümünden yarım saat önce yüz yüze geldiği kaçınılmaz ölümden kurtaran garip alinyazısı üstüne fikirler de yürüttüler tabii. Vuliç tek başına, karanlık bir yolda gidiyormuş. Domuzu biçen sarhoş Kazak karşısına çıkmış, belki de onu görmeden geçip gidecekmiş ama, Vuliç birdenbire durmuş: "Kimi arıyorsun, arkadaş?" diye sormuş. Bunun üstüne Kazak, "Seni!" diye haykırarak kılıcını savurmuş, omzundan ta kalbine kadar yarmış Vuliç'i. Benim karşıma çıkan, katili aradıklarını söyleyen Kazaklar yetişmişler; yaralı subayı yerden kaldırmışlar, oysa o son nefesini vermek üzereymiş, tek kelime söyleyebilmiş: "Haklıymış." Bu kelimelerdeki gizli anlamı yalnız ben çözebiliyordum; beni kastetmişti. Farkında olmadan zavallının

kaderini bilmişim; sezgim yanıltmamıştı beni, değişik bir anlam taşıyan yüzünden sonunun geldiğini okumuştum.

Katil, köyün dışındaki boş bir kulübeye saklanmıştı: Oraya doğru yola çıktık. Bir sürü kadın ağlaşıp peşimizden geliyordu; arasıra, gecikmiş bir Kazak sokağa fırlıyor, yolda kamasını beline takıyor, koşarak geçiyordu yanımızdan. Bir kargaşadır gidiyordu.

Oraya vardığımızda kulübenin çevresini kalabalığın sarmış olduğunu gördük; kapılarla kepenkler içerden kilitlenmişti. Subaylarla Kazaklar, kendi aralarında ne yapılacağını tartışıyorlar, kadınlar ağlayıp sızlıyor, dua ediyorlardı, içlerinden birinin, ihtiyar bir kadının çılgınca bir umutsuzlukla dolu yüzü gözüme çarptı. Dirseklerini dizlerine dayamış, başını elleri arasına almış, kalın bir kütüğün üstünde oturuyordu: Katilin annesiydi o. Arasıra dudakları kımıldıyordu... Dua mı ediyordu, lanet mi?

Bu karara varıp suçluyu yakalamak şarttı. Gelgelelim hiç kimse ilk atılımı yapmaya cesaret edemiyordu.

Pencereye yanaştım, kepengin aralığından içeri baktım.Katil, yüzü sapsarı, yerde yatıyordu; sağ elinde bir tabanca tutuyordu, kanlı bir kılıç vardı yanbaşımda. Anlamlı gözleri durmadan çevreyi kolaçan ediyordu; bazen titriyor, geceki olayları tamtamına hatırlamıyormuş gibi başını tutuyordu. Tedirgin bakışlarında bir kararlılık yoktu. Binbaşı'ya, neden Kazaklara kapıyı kırıp içeri girme emri vermediğini sordum; şimdi daha kolaydı, sonra, tamtamına ayıldıktan sonra, güç olacaktı.

Tam o sırada yaşlı bir Kazak Yüzbaşı'sı kapıya yanaştı, ona adıyla seslendi; o da karşılık verdi.

-Yanlış bir iş yaptın, Yefimiç kardeş, dedi Yüzbaşı. Teslim olmaktan başka çaren yok.

-Teslim olmayacağım! dedi Kazak.

-Tanrıdan kork! Dinsiz bir Çeçen değil, namuslu bir Hristiyan'sın sen, iyi düşün. Günaha girdinse yapacak şey yok; kaderin dediği olur.

-Teslim olmayacağım! diye haykırdı Kazak öfkeyle; tabancasının horozunu kaldırdığını duyduk.

Yüzbaşı, bunun üstüne ihtiyar kadına dönerek,

-Kadınım, dedi, biraz konuş oğlunla, belki seni dinler... Bu yaptığı Tanrıyı büsbütün kızdırmaktan başka bir işe yaramaz. Hem bak, baylar iki saattir bekliyorlar.

İhtiyar kadın, donuk bakışlarla onu süzerek başını iki yana salladı.

Kazak Yüzbaşı'sı bu kere Binbaşı'ya koştu:

-Vasiliy Petroviç, dedi. Ben bu adamı tanırım, teslim olmaz; kapıyı kırarsak adamlarımızdan birçoğunu öldürür. En iyisi ateş emri verin. Kepenkte geniş bir delik var.

O an, garip bir fikir geçti kafamdan. Vuliç gibi ben de kaderimi denemek istedim.

-Bir dakika, dedim Binbaşı'ya, onu diri diri ele geçireceğim. Yüzbaşı'ya katili lafa tutmasını söyledim; kararlaştırdığımız işareti verir vermez kapıyı kırıp yardımına koşacak üç Kazak diktim girişe, sonra kulübenin etrafını dolanıp uğursuz pencereye doğru yürüdüm. Kalbim hızla çarpıyordu.

-Seni melun, seni! diye bağıırıyordu Yüzbaşı. Bizimle alay mı ediyorsun sen? Yoksa seni ele geçiremeyeceğimizi mi sanıyorsun?

Kulübeye yaklaşıp olanca gücüyle kapıyı yumruklamaya başladı. Gözümü deliğe dayamış, bu yönden hiçbir saldırı beklemeyen Kazağın hareketlerini izliyordum. Birdenbire kepengi kopardım ve pencereden içeri daldım. Tabanca kulağımın dibinde patladı, mermi apoletlerimden birini kopardı; ne var ki odayı dolduran duman, düşmanımın, yanbaşımda duran kılıca uzanmasına engel olmuştu. Onu

kollarından kavradım; Kazaklar odaya daldılar; üç dakikaya kalmadan katil yakalanmış, kolları bağlanarak muhafızlar tarafından götürülmüştü. Kalabalık dağıldı. Subaylar beni kutluyorlardı; hak etmiştim de doğrusu.

Bütün bunlardan sonra kaderci olunmaz mı? Ama insan bir şeye kesinlikle inanıp inanmadığını nereden bilebilir? Üstelik sık sık duyularımızın aldanişını, mantığımızın yanlışını inanç sanmaz mıyız? Ben, şüpheli olmayı severim: Bu eğilim karakter sağlamlığını baltalamaz ki...Tam aksine, önüme ne çıkacağını bilmediğim zaman daha büyük bir cesaretle atılırım. Çünkü ölümden daha kötü bir şey gelemes başıma; ölümden de kaçmak olmaz!

Kaleye dönünce, başımdan geçenleri, gözümle gördüğüm olayı Maksim Maksimiç'e anlattım, alinyazısı konusunda neler düşündüğünü öğrenmek istedim. Önce, kelimenin anlamını çıkaramadı, ben elimden geldiğince açıkladıktan sonra da başını sallayarak,

-Tabii efendim, dedi, oldukça karışık bir iş bu!... Ama bu Asya tabancaları, horozları iyi yağlanmadığı, yahut parmakla kuvvetlice bastırılmadığı takdirde, ateş almaz. Şunu da belirteyim, ben Çerkez tüfeklerini de pek sevmem.Nedense bizim gibilerin eline yakışmıyor onlar: Kundak öyle küçük ki, burnun yanmasın diye canın çıkıyor... Ama kılıçlarına diyecek yok doğrusu!

Biraz düşündükten sonra ekledi:

-Yaa, acıdım zavallıya... Geceleyin neden sarhoşla konuşmaya kalkar sanki?... Anlaşılan alinyazısı buymuş!...

Ağzından başka bir şey alamadım: Metafizikle ilgili tartışmalardan pek hoşlanmıyor.